

The Project Gutenberg eBook of Kruunun metsissä, by Juhana Kokko

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Kruunun metsissä

Author: Juhana Kokko

Release date: January 30, 2012 [EBook #38717]

Language: Finnish

Credits: Produced by Tapio Riikonen

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK KRUNUN METSISSÄ ***

KRUUNUN METSISSÄ

Kirj.

Kyösti

Werner Söderström, Porvoo, 1891.

Kuopion Uudessa Kirjapainossa.

Kyösti (Juhana Kokko)

"Olen ajatellut, että lähtisit tänään käymään kirkolla," sanoi Seinustan ukko Heikille, joka omiin ajatuksiinsa vaipuneena nojasi lynkäpäiksillään pöydän päätä vasten.

"Olisi kai parasta lähteä jo tänään," jatkoi ukko, joka istui pöydän takana tuolla Seinustan pirtissä. Lutheruksen postilla oli hänellä vielä avoinna edessään. Päivän saarnan oli hän juuri loppuun saanut. Muu talon väki oli ukon lukemasta tauottua hajaantunut ulkosalle.

"Tänään ehtisi vielä Korven torppaan yöksi, sieltä ehtisi huomenna pääjoen partaaseen ja sillä tavalla pääsisi tiistaina hyvään aikaan kirkolle," lisäsi vielä ukko ja sipasi vankkaa mustan harmaata tukkaansa. Samalla tirkisti hän pienillä terävillä silmillään vankkain vaskisankain ylitse Heikkiä, käänti suurta mälliä suupielessään, josta valui ilettävää jälää sängettyneelle leuvalle, kohautti löntterömäisiä hartioitaan ja laski suuret nyrkkinsä pöydälle.

Heikki kohautti myös nuorta solakkaa ruumistaan vähän pystympään ja silmäsi ikkunasta elokuun taivaalle, missä aurinko paahtoi ylimmälläään.

Ukko kohosi verkalleen seisoalleen, sulki postillan ja pani sen tuolla pöydän päässä seinällä riippuvalle kirjahyllylle. Siellä oli joukko muitakin kirjoja. Oli siellä suuri Raamattu, Huone-Postilla, Uskonharjoitus Autuuteen, Uskon-Peili, Aarre-Aitta, Kristityn Vaellus y.m. hartauskirjoja. Ja tuolla ylähyllyllä oli sen lisäksi vanhoja Lähetys-sanomia, olipa muuan vuosikerta amerikalaisia lehtiäkin.

"Aiotteko tekin, setä, taasen hakea puita?" kysäsi Heikki astuen ikkunan eteen ja silmäillen Isonvaltimon aaltoja, jotka hiljalleen vierivät siitä ohitse yhtyäkseen muutamien penikulmien päässä olevaan pääjokeen ja virratakseensa sitten muutamien penikulmien päässä olevaan mereen.

"Niin olen ajatellut."

"Entäs takuukirjat?"

"Mene ja käske Jussin hakea metsänvahti tänne sillä aikaa kuin me syömme," sanoi ukko.

Heikki käveli mielistellen ovea kohden, seisahtui ja näytti arvelevan, astui muutaman askeleen, seisahtui taasen.

"Entäs takuumiehet," sanoi hän vihdoin.

"Käsketkään Jussi Lotvosen myös tänne ja..."

"Saatanhan minä taata toisena, — ettekö te, setä, takaisi minua?"

"Aiotko sinäkin hakea puita?"

"Täytyisihän sitä koettaa, jos..." ja siihen katkesi hänen lauseensa.

"Niin, kauvanhan olet saanut odottaa, mutta moni on odottanut enemmänkin, eihän niillä metsäherroilla kiirettä ole. — Viime syksynäkö se olikaan, kun hakemuksen panit?"

"Johan se oli toissa syksynä; — olisi tuota luullut kerkeävän vähemmälläkin ajalla, mutta hiljasethan ne herrain kiireet," sanoi Heikki katkerasti.

"Niin, käsketkään Jussi vaan Lotvosen tänne, kyllä se takaa toisena minun kanssani sinuakin," sanoi ukko.

Heikki lähti pirtistä.

"Niin, niin," jupisi ukko itsekseen nojaten kyynärpäiksilleen pöytää vasten, "eihän se kumma ole, että mieli katkeraksi käy odotellessa kaksi pitkää vuotta. Ei tuo ennen toki tuommosta ollut, mistä mies mukavan torpan sijan löysi, niin sai sen vähemmittäkin mutkitta. Mutta kaikin puolinhan tuo näkyikin tämä elämä käyvän niin kovin mutkikkaaksi, että saa nähdä, miten sitä tästä puolin eletään."

Pian palasi Heikki jälleen pirttiin.

"Joko Jussi meni?" kysyi ukko.

"Jo," vastasi Heikki.

"Saahan tuota muka koettaa, mutta en usko siitä mitään tulevan... Kummallisestihan menee tämä aika... Sai tuota ennen vähemmittäkin mutkitta metsää viljellä, miten parhaiten kunakin aikana kannatti, mutta silloin olikin Valtimon kylä varakasta ja ihmiset tulivat hyvin toimeen," arveli ukko.

"Mikähän tämän ajan nyt on niin ikäväksi tehnyt," arveli Heikki siinä muun puheen puutteessa.

"Kun kruunu otti metsät haltuunsa ja metsähallitus tuli, niin nielevät nuo suuripalkkaiset metsäherrat metsien tulot kokonaan. Talonpoikariepuja ahdistellaan vaan kruunun metsistä."

"Eikö sitä voisi muuta keinoa olla kuin kruunun metsät?"

"Eipä se ole niin helppo luopua siitä mihin kerran on tottunut."

"Mutta tulettehän te ja Lotvonen hyvin toimeen."

"Kun olemme poron hoidon ja vähentyneen metsän annin varassa kokeneet maanviljelystämme

enentää, emmekä ole antautuneet kauppiasten keinoihin, niin tulemme jotenkin toimeen, mutta emmepä mekään ole vielä niin pitkälle päässeet, että ilman kruunun metsien avutta eläsimme."

"On siinä sentään ihmisten omaa syytäkin, kun ovat niin itsensä köyhdyttäneet."

"Kun olisivat osanneet pitää itsensä erillään noista kirkonkylän porvareista."

"No eivät suinkaan ne olisi voineet ketään pakoittaa kauppohinsa, kun eivät itse olisi menneet."

"Siinäpä se juuri erehdys olikin. Kun tulolähteet olivat supistuneet, olivat menot entisellään ja silloin alettiin ottaa velkaa ja..."

"Ei suinkaan siitä voi kauppiaita syyttää että hätääntyneitä auttoivat ja..."

"Sinä et sitä ymmärrä. Katsohan nyt, kun tulot olivat pienenneet, olisi pitänyt pienentää menoja..."

"Eivät suinkaan kauppiat kenenkään menoja pienentää voi..."

"No annahan nyt kun minä selitän! — Kauppiat kehoittivat vaan ostamaan ja sanoivat, että jos ei rahaa sattuisi olemaan, niin pistetään laskuihin..."

"No sehän oli oikein, että auttaa tarvitsevia."

"Niin mutta kun menot olivat tulojen edelle kerran päässeet pyörähtämään, niin lasku kasvoi huimaavaa vauhtia ja nuo ihmisystävälliset porvarimme rikastuivat samalla kun kansa köyhtyi."

Heikki katsoi epäillen ukkoa silmiin ja sanoi vihdoin:

"Minä en voi käsittää sitä, miten velaksi anto ihmistä rikastuttaa."

"Siinäpä se on, ettet sitä käsitä. Mutta kuulehan miten kävi isävainajallesi. Kaikkosen patruunan kanssa teki hän kauppaa vuosikymmenisen. Sieltä otti hän aina talvella jauhonsa, suolansa, kahvinsa ja tarverahansa. Ei siinä kitsasteltu, mielellään sieltä lähti mitä talossa tarvittiin. Sinne vei isäsi aina keväisin tukkinsa, tervansa, palkkinsa ja kaikki mitä olemaan sattui. Ensin tehtiin tili vuosittain, mutta sitten jäi lasku aina pitemmäksi ja pitemmäksi ajaksi. Kerran sitten sanoi patruuna isällesi, että olisi parasta, että hän antaisi hänelle velkakirjan, jotta voitaisiin saada maalle kiinnitys."

"'Mikä velkakirja?' kysyi isäsi."

"Silloin näytti patruuna laskun, joka osoitti, että isäsi oli velkaa 5000 markkaa."

"'Viisituhatta markkaa,' huudahti isäsi. 'Ei tässä maailmassa!'"

"'Niin, semmoistahan se on teidän kanssanne, kun teitä ensin auttaa, niin kyllä niin kauvan hyvänä pysyy, mutta jos teille jotain saamisistaan mainitsee, niin sitten rupeatte, hävyttömiksi,' arveli patruuna ja uhkasi panna hakemuksen, jos ei isäsi hyvällä velkaa tunnustaisi. Siinä nyt oltiin. Ellei isäsi olisi kohta sen jälkeen kuollut, ei hän penniäkään olisi sinulle perinnöksi jättänyt. Samaten on käynyt useammalle meidän kylässä. Joko nyt käsität miten velkakauppa ihmistä rikastuttaa ja miten..."

Samassa aukeni ovi ja emäntä tuli leipäläjä sylissä pirttiin.

"Missä täältä kaikki muut ovat?" kysäsi emäntä ja lasi leivät pöydälle.

"Ulos kai ovat menneet," sanoi ukko ja läksi hänkin. Heikki teki samoin.

"Kil kil kil kil," panivat nuorten ja vasikkain kellot pihassa. "Eivät nuokaan pysy ollenkaan takalolla, pyrkivät vaan tähän koluamaan... Huis! Menkääs siitä. Mitä teille täällä on syömistä, vaikka mitäpä sitä on siellä haassakaan. Kas kas, ettekö mene siitä! Eihän siellä taida paljo mitään sielläkään olla. Aivan ovat menneet laihoiksi. Kelpasi kai se ennen karjaakin kasvattaa, kun saivat käydä kruunun metsissä... No no, ettekö mene! — Mistäpä ne tulevat neljätkymmenet pennit jokaisen edestä, menkää vaan siitä! Niin, inuvat vaan nälissään. Jo häntä aikoihin elettiin, ettekö mene! Niillä herroilla häntä aina on uusia konstia. Eivät enää lehmätkään metsässä saa käydä. Kas kas, kuinka on vastahakoista, eivät menisi mielellään sinne. Tappaa kai nuo joka kanturan tuosta nälkää näkemästä. Onhan sitä siinäkin, kun lypsävain edestä jaksaa maksaa. No jo ne viimeinkin menevät," tuumi ukko ja kääntyi pelloille päin.

"Mihin te menette," huusi Heikki. "Ajattelin käydä katselemaan, eikö jo selkoa saisi, mitä viime öinä on turmellut."

"Minäkin tulen," sanoi Heikki ja yhdessä he painuivat pelloille.

Selvästi huomasi, ettei talossa oltu nukuttu. Viljelys tosin ei ollut vielä takaloon päin pitkälle levinnyt, juoksihan vaan kymmenkunta sarkaa pitkin jokivartta, mutta sitä pitemmältä oli joki-ahdetta viljelykseen otettu. Ukolla olikin kolme vankkaa poikaa, Heikki neljäs ja siihen jätkiä lisäksi. Selvään huomasi, että nykyvuosina oli yhä laajemmalti ruvettu viljelemään tuota hedelmällistä, savipohjaista joki-ahdetta. Olipa siellä täällä heitetty heinän kasvuunkin muutamia sarkoja ja malliksi oli oikein ostosiemenilläkin kylvetty ketoon heittäessä. Uhkeat, täysinäiset heinäladot todistivat kyllä, että maa tällä tavoin käytettynä viljelijänsä vaivat maksaisi.

Silloin tällöin pysähtyi ukko tarkastelemaan puoleksi kypsyneitä, väkevää kasvusta lakoon painuneita elopeltoja. Oli maar se terääkin töhkäissyt, harvoin moista jyväläjää näkee

muuallakaan Suomessa.

"Onkohan hyvin vikuuttanut," sanoi Heikki, jonka oma silmä ei vielä ollut niin tarkistunut, että olisi itse oikein selkoa saanut.

"Paljon on yöllä vahinkoa tehnyt," sanoi ukko ja käänteli pienellä kepakolla la'ossa makaavia tähkäpäitä. "Katsos nyt tuotakin päätä, minkä on näkönen ja tuota ... ja tuota ... ja tuota ... aijai ... on kerrassaan kolmas osa päitä aivan turmiolla..."

"Ka rietasta minkä vahingon teki, mutta pakkanen se olikin aamulla," sanoi Heikki katsellessaan noita ilkeän ruskeiksi käyneitä tähkäpäitä, joiden siikaset olivat kokoon käpristyneet, "no harvoin se juuri merkitsemättä heittää."

"Eipä juuri koskaan," sanoi ukko tyynesti, "useampi syksy viepi pahemminkin, eikähän tässä vielä hätää ole, jos ei pahemmin ryhdy, saa kiittää Jumalaa, että näinkin ... kaukana vielä leivättömyys on ... mutta kas tuota peltoa, on vähän pystympää, siihen ei ole niinkään sattunut, noita lakopaikkoja se oikein vihaa."

Toivottoman silmäyksen loi ukko takalaa kohden. "Jospa kerrankin saisi kuivatuksi nuo äärettömät rämeiköt ja räseiköt, mutta siihen kuuluu monta miespolvea."

Kun ystävämme jälleen pirttiin tulivat, oli jo ruoka pöydällä. Pian kerääntyivät talon miehet ja vaimotkin — niiden joukossa kaksi reipasta miniää — pöydän ympärille. Ukko itse istahti pöydän päähän, mutta emäntä taittoi vaan leipäpalasen ja alkoi syödä ilman istumatta tuolla alempana pöytää, pöydästä kun aina yhtä ja toista puuttui, niin oli mukavampi syödä noin seisapisteessä.

Itsekullekin syömämiehelle oli asetettu oma sievä puukuppisensa täynnä maitokeittoa. Olivatpa vielä lusikatkin viereen laitettut, mutta niitä eivät syömämiehet aluksi käyttäneet. Ryystivät, ryystivät vaan partaan, että pirtti vastaan kajahteli. Jos yksi ryysti lujasti, niin toinen vielä lujemmin. — Mutta vähittäin taukosi tuo yksitoikkoinen ääni ja yksi ja toinen tarttui jo lusikkaan keitoksia pohjalta saadakseen.

"Tuolla ylimaissa päinhän ne eivät kuulu ollenkaan osaavan lusikkaa käyttää," arveli joku joukosta.

"Eiväthän ne siellä osaa," arveli toinen, "kourin vaan keitokset kupista raastetaan."

"Olihan se meilläkin piika kerran sieltä ylimaasta, niin ei rietas osannut ollenkaan, kynnet vaan sekaan pälyivät, ei tietänyt ruoja, mitä lusikoilla tehdään," arveli vielä muuan.

Kului sitten joku tunti, niin jo tulee Jussikin kotia. Metsänvahti ja Lotvonen olivat hänellä matkassa.

Metsänvahti rupesi heti takuukirjoja laatimaan ja pian olivatkin ne valmiit.

"Saattaisit kai sinä hakemuskirjatkin tehdä," tiedusti ukko.

"No miksikäpä en," arveli metsänvahti, "mutta eipä se vorsmestari siitä oikein tykkää."

"Miksi ei?" kysäsi Heikki.

"Hm," äännähti metsänvahti.

"Paljoko se metsäherra hakemuskirjasta ottaa?" kysäsi ukko.

"Hm! — Markan."

"Se on, kahdesta hakemuskirjasta kaksi markkaa," sanoi Heikki, "hulluko tuota ilman aikaa maksamaan rupeaa."

"Ja seitsemästä sadasta hakemuskirjasta seitsemän sataa markkaa," arveli Lotvonen.

"Lieneekö niitä niin paljon hakijoita," tuumi ukko.

"Sanovathan nuo mennäkin vuotena olleen. Mutta eihän niitä puita enään paljo kenellekään anneta. Sietäsi kai niitä meidänkin hakea, vaan saahan sen tyhjän pyytämättäkin," arveli Lotvonen.

"Mutta parashan on teettää metsävahdilla hakemuskirjat ja säästää siten kaksi markkaa," väitti Heikki.

"Herroja täytyy pitää mielillä, jos aikoo puita saada," sanoi Lotvonen.

"No mitä ne siitä suuttuisivat, saatanhan minä selittää metsäherroille, että se tulee helpommaksi ja..."

"Sinä olet lapsi! — Et käsitä ollenkaan tämän maailman mutkia. Ei niitä puita ole ilmankaan hyvä saada, valimiehille niitä annetaan ja joka kerran on metsäherran vihoihin joutunut, niin vaikka nälkään kuoloon, sille ei mitään anneta. Muutoinkin näyttää siltä, että on aikomus heittää puiden anti pois. Millä häntä sitten elettäne, millä verot suoritettanee," sanoi Lotvonen.

"No mutta joka kerran rehellisesti itsensä käyttää, niin ei suinkaan sen vuoksi..."

"Kyllähän Lotvonen on oikeassa," keskeytti ukko Heikkiä.

Kun Lotvonen vakuutti vielä etteivät ne olleet ennenkään puita saaneet, jotka muiden tekemillä hakemuskirjoilla olivat liikkuneet, niin päättivät ystävämme teettää hakemuskirjat metsäherralla itsellään. Markkahan siinäkin tosin kummastakin hakemuskirjasta hukkaan meni, mutta mikäpä auttoi, täytyi koettaa noudattaa metsäherrojen mieltä, jos mieli puita saada.

Ja niin se Heikki varustausi lähtemään. Emäntä toi uuden poronahkalaukun, johon oli pantuna säynäjää, voita, leipää ja poronpaistia. Heikki koppoi takkinsa naulasta, mutta ei pannutkaan sitä päälleen. Ripusti vaan laukun selkäänsä, nakkasi takin käsivarrelleen, silmäsi, hyvästijätöksi ympärilleen ja alkoi astua.

Komeasti ne helahtelivat nuo Heikin punakuteiset puseron hihat ja tuppikin se niin tahilleen letkahteli Heikin astuskellessa tuolla joki-ahteella.

Jokivartta olisi hänellä ollut käveltävänä kolmisen neljännestä, mutta kummallista! — Peltojen päähän päästyään kääntyy hän pitkin Kalimen ojan vartta takalolle.

Niin takalolle! — Sinnepä oli hänen tätä samaa jälkeä parin viimeksi kuluneen vuoden ajalla ennenkin niin usein nähty kävelevän.

Verkalleen se vieriskeli vesi ojassa jokea kohden ja verkalleen astuskeli Heikkikin takaloo kohden. Jänis laukata vinkasi ojanpartaalle, mutta keksittyään Heikin, pujahti se yhtäkkiä jälleen räseikköön.

Tultuansa parin virstan päähän Seinustalta, pyörähti Heikki muutamien sylien päähän ojan varresta. Siinä kohosi sievä yläne, oli ikäänkuin kartanon sijaksi ajottu.

Hän istahti kivelle. "Kas tuohon ojan puolelle — siihenhän olen aikonut rakentaa pirtin ja sitten sopii siihen lisätä muitakin huoneita, sen mukaan kuin jaksaa. Tuonne takalon puolelle, alemma, sopii panna navetta, ei tule suuritöiseksi kaivonkaan teko sinne. Tallin, puodin ja muut huoneet sopii sitten rakentaa sivuille kuten ainakin," niin tuumi Heikki ja Seinustan ukkokin oli pitänyt tätä tuumaa hyvin järkevänä, että perustaa tähän uudistalo, eli aluksi ainakin torppa.

Ja Seinustan ukon isävainaja oli ollut kahdella päällä kummanko paikan hän valitsisi, tämänkö vai Seinustan, ja ainoastaan joen läheisyys oli hänen saanut valitsemaan jälkimäisen. Avarat viljelysmaat ja kaikki puolin hyvät tilukset olisivat Seinustan ukon mielestä tarjona sillä, joka tämän paikan valitseisi, ja aikaa voittaen voisi siihen paisua hyväkin talo, jos vaan tekisi työtä ja pitäisi itsensä erillään viinasta ja kirkonkylän porvareista,

Olisipa uudistalon perustamisesta tälle paikalle ukon mielestä vielä Seinustallekin etua. Kun näet kahden talon voimilla päästäisiin muokkaamaan noita hallan pesiä tuossa ympäristöllä, niin voisivat tulevat polvet olla paremmin suojatut.

Kaikkea tätä Heikki aprikoi siinä istuessaan ja taasenkin johtuivat hänen mieleensä uudet, omat huoneet ja oma hevoinen, omat lehmät ja oma ... mutta niin, senpä hän heitti sanomatta.

Mutta pian haihtuivat jälleen nuo suloiset kuvat, kun hänen mieleensä johtui, että uusi pirtti ja navettakin tuossa jo seisoa töröttäisi ja että jo muutamia sarkoja olisi tuolla ojitettuna, jos vaan metsäherrat olisivat käyneet heti tarkastuksilla; mutta Jumala ties käynevätkö vielä tänäkään kesänä.

Hän kohosi istualtaan ja alkoi kävellä metsäpolkua suoraan jokivartta kohden. Tultuaan joki-ahteelle, kääntyi hän pitkin jokivartta matkaansa jatkamaan.

Hän oli päässyt juuri parhaisiin miehuuden voimiinsa. Toisen työtä oli hän jo mielestään kylliksi tehnyt, vierasta leipää jo tarpeeksi haukannut. Selittämätöin sisällinen voima se pakoitti häntä omanokkaista elämää ajattelemaan.

Elämä ei tuntunut hänestä enää elämälle, ei työ työlle, eikä ruoka ruualle toisen köötiin alla ollessaan. Hän tunsu oikein voiman jäsenissään lisääntyvän ja verensä lämpenevän sitä aikaa ajatellessaan, jolloin saisi haukata omaa leipäänsä ja raataa omassa työssään.

Kuta enemmän innostivat hänen tuumansa häntä, sitä kiivaammaksi yltyi kävelynsäkin. Oikein aika vonkaa hän kävellä viuhtoi tuota lihavaa ja saviperäistä joki-ahdetta.

Tuskin oli talo ehtinyt näkyviltään kadota, kun tuolta jokimutkasta näkyi jo toinen. Olipa paikoin kaksikin taloa kohdakkain molemmin puolin jokea.

Mutta viljelykset olivat mitättömän pienet. Ainoastaan muuan peltosarka juoksi jonkun matkaa kahden puolen taloa ja siinä kaikki. Nykyisemmän viljelykseen oton jälkeä ei missään näkynyt.

Niinkään olivat rakennukset saaneet rapistua ihmiskäden koskematta. Ainoastaan siellä, missä asunto oli niin kelvottomaksi käynyt, ettei voinut omistajaansa talven yli suojata, kotistettiin sitä siksi, että hätä häätä toimeen tuli. Kaikkialla kaikui tuo sama valitusvirsi, että sietäsihän sitä meidänkin koettaa laittaa hakemusta, mutta mitäpä siitä sitten hyvää olisi. Eihän niitä enää puita anneta paljo kenellekään. On melkein turhaa haaskata työaikaansa ja rahaansa hakemuksiin, kun ei siitä kumminkaan mitään hyvää lähde.

Muutamit lisäsivät vielä, että herrain tarkoitus lienee kädestä pitäen pakoittaa meitä varastamaan. Toiset taasen arvelivat, että olisi parasta, että joka kynsi lähtisi Amerikkaan, kun tämä elämä täälläkin niin tukalaksi käy.

Jalkaportaat johtivat joen yli ja jalkapolku vei suoraan sydänmaata kohden. Heikillä oli vielä

kaksipenikulmainen taival, ennenkuin pääsisi yökortteeriinsa, Korven torppaan.

Noin puoli venäjän virstaa jokivarresta, avautui oikealta pitkin kylän takaloo kulkeva laaja Koukeron neva. — Heikki kierrätti vasempaan päästäksensä nevan päitse sen takana oleville kankaille.

Vyötäsiä myöten kasvoivat nevan ympäristöllä olevat korpimaat heinää. Kelpasi kai siellä kylän lehmien elellä. — Mutta kun kylän varallisuus oli kerran muutoinkin niin kurjaksi käynyt, niin olivat eläimetkin vaan muutamiksi supistuneet.

Eivät olleet tottuneet nämät ihmiset lehmän annilla rahaa ottamaan. Juustokahvia sitä vaan juotiin, kun lehmän antia liijemmin oli. Ja tuo köyhiä asujamia kovin rasittava laidunvero sitten! — Niin — joka paikkaanhan ne herrat nykyjään nokkansa pistävät. Ei häntä enään tiedä mitä eteensä ottaisi. Hävittää kai niistä nuista kantturoistakin saa joka sorkan, milläpä niistä suuria veroja maksettane! — Niin olivat kyläläiset vuodesta vuoteen vaikeroineet ja aina enemmän ja enemmän olikin karja aikojen kuluessa kylästä supistunut. — —

Jänis juosta vihkasi polun ylitse. Pari metsikanaa pyrähti lentää räpäköimään läheisen puun alta. Ja oravakin ritisi tuolla puun latvassa. Tuo hiekkaperäinen kangasmaa kasvoi runsaasti mustikoita. Puolatkin alkoivat jo näyttää toiselta kyleltä punaisia pilkkuja. Ruohonkortta ei kankaalla näkynyt, sammalta ja valkoista jäkälää vaan kasvoi puolan ja mustikan varsien juurilla.

Hyvin olivat metsätkin mitättömiksi nyryistyneet näiltä seuduilta. Vasta noin penikulman verran jokivarresta alkoi ilmaantua tukki- ja rakennuspuiksi kelpaavia petäjiä. Mutta sitten avautui eteen suuri palomaa. Suurta vahinkoa oli kytovalkea siellä tehnyt. Neljännesmääriä oli rietas maata ja metsää tuhonnut ja kenties miten laajalta olisikaan kulkenut, elleivät ympärillä olevat laajat suot olisi sitä ehkäisseet. Kasvullisuus loppui kokonaan. Mustatyvisiä kuivuneita puita seisoa taarotti vaan taajassa. Puoleksi karisseitten oksien välitse näkyi mustaa maata niin pitkälle kuin eroittaa voi. Missä tuli oli kasviaineita runsaammin uhriksensa saanut, siinä paistoi vaan harmaa tuhka. Vähän ylempänä sitten, puitten latvapuolilla, siirotti puoleksi kellastuneita havupuitten oksia. Siellä täällä seisoa taarotti kuusipuita, jotka olivat ihan latvaa myöten mustiksi muuttuneet. Poikki palaneet puut olivat kaatuneet ristiin rastiin pystöön jääneitä puita vasten. Missä puu oli päässyt maahan asti kellistymään, siihen oli jäänyt jällelle ainoastaan musta kekäle. Yhtään eläintäkään ei palomaalla ollut. Eloa ja liikettä ei missään näkynyt. Haudan hiljaisuus vallitsi kaikkialla. Luonto oli kerrassaan kuollut. Haukka vaan tuolla ilmassa lentää leijuili ympäriinsä. Laskeusi väliin alemma ja kohosi taasen ylös ilmaan, kunnes keksi Heikin. Alkoi liidellä ympäriinsä Heikin pään päällä. Laskeusi taasen alemma ja alemma, nousi yhtäkkiä ylös ilmaan ja alkoi lentää suoraan palomaalta pois.

Kun ei mitään erinomaisempaa ollut, mikä Heikin huomiota olisi puoleensa kiinnittänyt, vaipui hän jälleen omiin ajatuksiinsa. — Tuntui niin oudolta ja yksinäiseltä tämä elämä.

Ajatuksiin vaipuneena vaelsi Heikki palomaan halki. Polkunsä johti hänet Raision ojan varteen. Raution torpan viljelyksiä alkoi jo ilmaantua ja siitä ei ollut kaukana Korven torppakaan. Heikki saapui korpimaalle, jossa kasvoi vartevaa kuusi- ja koivumetsää. Sen juurella oli tuuhea hillan varsikko. Heikki kumartui poimimaan hilloja. Aurinko oli jo lännelle kallistunut.

Yhtäkkiä kuuli hän outoa koppasemista takaansa polulta. Hän pyörähti ympäri. "Pä ... ä ... ä ... ä ... ää!" äänsi perässä tulija ja töytäsi nuuskimaan Heikin käsiä.

Samalla kajahti metsä ja ilman läpi raikui heleä laulu:

"Kuules kultani näin!
Ja tules tänne päin!
Minulla on niin ikävä, kun yksin tänne jäin.
Heti sulle sydämeni,
Antaisin mä kultaseni,
Kun vaan täksi hetkeksi tulisit mun luokseni."

Niin se laulu kaikui ja omituisesti sykähti Heikin rinta.

"Tuku lampia, tuku lampia, tuku, tuku, tuku," kaikui taasenkin metsässä.

Heikki ei enää voinut hillitä kauvan pidätettyjä tunteitaan.

Ne puhkesivat ... ei, ne raikuivat ilmassa:

Tules tänne kultaseni lohduttamaan minua!
Sillä minun sydämmeni halua nähdä sinua! —

Sinussapa sydämmeni lohdutuksen löydän viel',
Vaikka se on niin kaukana ja eksyksissä surun tiell'.

"Pöh!" kuului ääni ja nuori iloinen tytön veitikka pujahti viidakosta. "Pä ... ä ... ä ... ä ... ää!" oli ensimmäinen vastaus ja juotto hyökkäsi tytön käsiä nuuskimaan.

"Ka täällähän sinä oletkin hupakkoni! — Mutta mikä sinut tänne viskasi? Oletko menossa kirkolle?"

"Sinnehän minä menen."

"Niin, kylläpä tiedän, sinähän hankit uudistorppaa. — Mutta tiedätkö mitä sinun ensin pitää hankkia, kun torpan laittoon rupeat?"

"Minunko? — No tietysti pirtti, tahi ainakin sauna."

"No entäs sitte?"

"Pä ... ä ... ä ... ä ... äää!"

"Tietysti peltoa."

"No entäs sitten?"

"Tietysti navetta ja talli."

"No entäs sitten?"

"Tietysti hevonen, lehmä ja lampaista."

"Hihhihhih! — Entäs sitte?"

"Hahhahhah! — Vaikkapa akka!"

"Pä ... ä ... ä ... ä ... äää!"

"Sittekö vasta?! — Hihhihhih."

"No vaikkapa ennenkin, jos niin tahdot."

"Pä ... ä ... ä ... äää!"

Näin keskustellen painui seurue Raution torppaa kohden.

Silmät puhuivat omaa kieltänsä ja heleä nauru kajahteli kauvas metsään.

Tuskin he huomasivatkaan, ennen kuin olivat jo joutuneet ihan kaikki Raution torppaan.

"Ka, Raution Aappo!" — huudahti Korven Kaisu, sillä se oli tuon tyttöhupakon nimi, ja osoitti tuossa veräjän pielessä lojuvaan mieheen, joka kömpi verkalleen seisalleen, käänsi suuren nenänsä ja lihavan puoleiset leveät kasvonsa ystäviämme kohden ja alkoi keikkasta — suu pilkallisessa hymyssä — heidän luokseen.

Toinen jalka oli hänellä kasvanut kappaletta pitemmäksi toista, joten hänen kävelynsä näytti jokseenkin lystikkäältä. Hän asettui seisomaan pitemmälle jalalleen tukien lyhemmän jalan varpailla ruumistaan tasapainossa.

Hän tirkisti niin veitikkamaisesti silmiin ensin Heikkiä, sitten Kaisua ja vilkasi niin merkillisen ivallisesti sitten heitä kumpaakin ja lausui vihdoin:

"No emmehän me sinua vihaa, vaan emme sinua olevankaan sois."

"Pä ... ä ... ä ... äää!" äänsi juotto.

"Joko te kauvan niin viisas olette olleet?" kysyi Kaisu.

"Alusta luomisesta! — Mutta ken tuota olisi uneksinut," ja taasen hän vilkasi heitä kumpaakin silmiin, "mutta kyllähän se vakka aina kantensa valitsee ja yhdenlaiset linnuthan ne parhaiten pesivät. — — Joko teillä kauvan noin lysti on ollut?"

"Pä ... ä ... ä ... ä ... äää!"...

"Minkälaiset kylvöt teillä ovat?" sanoi vihdoin Heikki kääntääkseen puhetta toisaalle.

"Hyvät kylvöt, kauniit kylvöt, monellaista kukkaa."

"Taisitte aikaisin tehdä?"

"Ei se ollut aikanen. — Korven torpassakin oli jo oltu aikaa yläällä."

"Pä ... ä ... ä ... ä ... äää!" Tuku piikaa tukuu! — — Hyvästi!" sanoi Kaisu ja alkoi mennä takaperin kotiansa kohden.

"No elä nyt vielä mene!" sanoi Aappo.

"Menenpä suottakin!" sanoi Kaisu samalla kuin hänen ja Heikin palavat silmät seurasivat toisiaan.

"No mihin sinulla semmoinen hoppu on?"

"Mitä te olette semmoisia! — Hyvästi!"

"Pä ... ä ... ä ... ä ... äää!" pani juotto ja seurasi tyttöä.

"Hyvästi, hyvästi! — Koeta vaan kiinnittää länkiä olkapäihin, sen minä sanon, ettei mies mistään parane ja hyvä siitä lopultakin tulee, ei se siitä sakene..." huusi Aappo.

"Hyi kun te olette ilkeä!" —

"Sen minä vaan sanonkin, että sinusta tulee vielä onnen poika, kylän raittiin tyttö ja semmoisen

äidin kasvattama. — — Mutta ethän vaan kirkolle asti ole menossa?" kysyi Aappo Heikiltä.

"Semmoinenhan se oli aikomus."

"Niin, sinulla on torpan laitton puuhat?"

"Niinhän ne ovat — ja vähän muutakin asiaa."

"No mitä sitten — vissiinkin tuumit puiden hakemista?"

"Niin."

"Hahhahhah! — Oletko lapsellinen?! — Etkö tuota jo ole tullut näkemään, mimmoista huushollia se on tuo metsähoito; kuluttaa ensin viikkokausi parasta työaikaa, maksaa päälliseksi kartoista, hakemiskirjoista, takuukirjain todistuksista ja kumarrella sitten metsäherroja, kaikki turhaa. — Ainoastaan ne, jotka osaavat tekeytyä metsäherroille hyvin ulkokullatun näköisiksi ja haukkua kanssaveljiään metsän varkaaksi, ainoastaan ne saavat puita, jos sattuu. — Mutta kylän rehellisimmille miehille ei puita anneta, ei vaikka itkisi ja inusi, vaivataan vaan käräjiin metsän hakkuusta muka, kuten tiedät Lotvosellekin käyneen. Vuosikausia niitä sitten pinkutetaan käräjillä; sillä aikaa kun oikeat metsän varkaat kävelevät rehellisinä miehinä, kuletetaan koko kylän väki käräjille, vieraiksi miehiksi muka. Niin sitä rehellisille ihmisille tehdään. Ei, opi viisaaksi poikasen — koskei kerran puita muutoin saa, niin paras on varastaa. Siitä ei syytä kukaan, jos viisaasti menettelee."

"Hyvästi!" sanoi Heikki, jota jo alkoi kauhistaa Aapon puheet.

"Hyvästi! — Mutta usko vaan minua ettei rehellinen ihminen nykyisen metsähoidon aikana hyödy."

"Jolla kerran oma torppa niinkuin teilläkin, ja viitsii siihen työtä tehdä, niin sen en usko varastaa tarvitsevan," arveli Heikki ja alkoi kävellä.

Raution Aappo ottaa lyyhäsi muutamia askelia hänen jälkeensä, asettui taasenkin seisomaan pitemmälle jalalleen tukien maasta lyhemmän jalan varpailla ruumistaan tasapainossa, suunsa vetäysi pilkalliseen hymyyn kuullessaan Heikin puhuvan omasta torpasta ja hän jatkoi:

"Oma torppa! — hahhahhah! — Oma torppahan se oli Korven vaarillakin. Hän oli nuori ja raitis, samoin kuin sinäkin ja hänen vaimovainajalleen ei kylässä vertoja tietty, pani mihin työhön hyvänsä. Kolmisen kymmentä vuotta tekivät he työtä, perkasivat niittyjä ja väänsivät kantoja kuin nuoret karhut, kasvoi heille kaksi soreaa poikaa, yhtä rotevia kuin vanhemmat ja halukkaita työhön kuin muurahaiset; uusia aloja aikoivat he viljelykselle voittoa. Mutta mikä onnettomuus! Heinävuosi tuli mitättömän huono, halla vei syksyllä ihmisten ruuan.

"Ei hätää, arveli Korven vaari, menemme poikain kanssa keväillä tukkiurakoille... Tuli sitten kevät. Kova kuume ruhjoi vuoteesen kaikki kolme miestä, eläinten ja ihmisten eväät alkoivat loppua. Muori sanoi hourivalle miehellensä: On tuolla perkkkausmaalla kymmenen syltä vanhoja koivuhalkoja, meille on sitä paitse halkoja nykyvuosina niittyjä perkatessa hakattu enemmän kuin polttaa ehdimme, minä toimitan ne rahaksi, lahoavat ne kuitenkin, kun emme itse niitä tarvitse. — Tee niin, vastasi heikko sairas ja niin se muori tekikin.

"Tuskin oli vaari parantunut, kun jo metsänvahti kävi hänelle ilmoittamassa, että oli torpan kontrahdin rikkonut ja että hän sen vuoksi tulee torpasta hädettäväksi niin pian kuin asia on laillista tietä loppuun ajettu. Niin se käypi, kun on oma torppa! — hahhahhah."

"Hm!" sanoi Heikki ja silmäsi vielä hyvästijätöksi taaksensa Aappoa, jonka silmät loistivat voiton riemusta, mutta huomattuaan Heikin vakavasta katseesta, ettei hän vieläkään ollut saanut häntä vakuutetuksi siitä, että metsän varkaus on välttämätöin, jos mieli elää, huusi hän vielä Heikille jälkeen:

"Sinä olet näemmä saanut päähäsi körttisten houereita, mutta antaahan ajan kulua, niin kentiesi vielä neuvojeni tarvitset ja silloin tulee meistä hyvät ystävät."

Heikki jatkoi vaan matkaa enää päätäkään taakseen kääntämättä. Raisionojan vartta käveli hän Korven torppaa kohden.

Aapo oli hänen mieleensä johtanut Korven torpan asujanten kohtalon. Hän oli aina kuullut säälitettävän Korven vaaria sentähden, että hänen täytyi jättää koko elämänsä työnteko muiden hyväksi ja luopua torpasta mitään korvausta saamatta; oli hän myöskin kuullut sanottavan, että syy tähän oli se, että vaari oli vastoin torpan kontrahtia myönyt torpasta halkoja, mutta että asia olisi noin vikatonta laatua kuin Aapo sanoi, sitä ei hän oikein uskonut.

Korven torpan viljelyksiä alkoi jo ilmaantua. Tuossa oli pari ladon alaa ihmiskäden raivaamaa niittyä. Mutta metsä oli jälleen sen valtaamaisillaan. Pitkin ojan vartta kulki Heikki edelleen. Perkkuumaa loppui pian ja jälleen tuli hän raivaamattomalle korpimalle, missä koivut ja kuuset sekaseuraisin rehentelivät. Pitkää heinää kasvoi niiden juurilla.

Aukeni jälleen uusia perkattuja niittymaita ja pian jo töröttivät Korven rakennuksetkin tuossa Heikin nokan edessä. Niiden takaa välkkyi ilta-auringon kultaamana Raision järven lasityyni pinta. Torppa oli juuri siinä paikassa, mistä Raision oja alkoi järvestä.

Oli siinä jo pelloksikin raivattu koko palsta tuota hedelmällistä ojan vartta, mutta kaikki näyttivät nyt olevan aivan umpeen uikahtamassa. Suuri osa oli kokonaan ketoon ryöstäytynyt, ja se, mitä

vielä sulana oli, sekin oli juolaan ja rikkaruohon vallassa.

Torpan rakennukset olivat vielä jotenkin kunnossa, katot vaan olivat rappeutumassa ja navetta kokonaan lytistymässä.

Heikki astui porstuaan. Vasemmalla oli huoneen kehä, joka oli siinä jo vuosikymmeniä valmistamaton seisoa töröttänyt. Hän avasi pirtin oven oikealta ja työntäytyi sisään. Tuli siistiin valoisaan huoneeseen.

Pirtissä ei muita asujia ollut kuin vanhanpuoleinen hartiakas vaari, joka lojui vuoteellaan tuolla karsinaikkunan puolella.

"Hyvää iltaa!" äänsi Heikki.

"Jumal' antakoon! — Mistäs tämä nuori mies on?" kysyi vaari pystympään kohoten ja silmiään hieroskellen.

"Olenpahan tuolta. — Seinustan miehiä."

"Oletko sinä Simunavainajan poikia?"

"Olenhan tuota."

"Kas niin ne nuoret kasvavat, etkös sinä ollut Kaisun kanssa yhtäaikaa rippikoulussa, muistelen Kaisun joskus puhuneen, että sinä olit paras vastaamaan ... mutta mihinkä se Kaisu nyt tästä lienee pistäytynyt, kun..."

"Istuissani ja murheissan
Otin minä pännän käteeni,
Jolla aijon kirjoittaa,
Kuin on pitkät mun päiväni,
Frallallaa fralihili fralilali frallallaa.

Sinun sini silmäsi
Sytytti sydämen palamaan;
Sinun kasvois kauneus
Ijäti muistuu mielehen,
Frallallaa fralilali fralilali frallallaa."

Niin sieltä pihalta laulu kajahteli, askelia kuului portailta ja porstuasta, ovi aukeni ja Kaisu tuli sisään.

"Pöh! — Johan sinäkin olet täällä," sanoi hän Heikille, sieppasi huivin, viskasi sen hartioilleen, ja läheni taasen ovea.

"Minnekäs nyt?" kysäsi vaari.

"Ajattelin käydä kokemassa noita koukkuja," sanoi Kaisu ja samalla kohtasivat Heikin ja Kaisun silmäykset toisiaan.

"Miksi et heitä laukkuja seljästäsi?" sanoi Kaisu Heikille.

"Niin — taitaapa sitä talossa saada yösijaa," arveli Heikki vaariin kääntyen.

"Onhan tässä lämmintä," arveli äijä.

Mutta Heikin ja Kaisun silmäykset seurasivat vaan toisiaan.

Heikki riisui laukun seljästään, työnsi sen penkin alle, raappasi korvallistaan ja sanoi vihdoin Kaisulle:

"Järvellekö aijot?"

"Niin."

"Jos minäkin tulisin."

"Tule," sanoi Kaisu ja pyrähti ulos.

Heikki pisti takin päälleen ja seurasi perässä.

Nopeasti kuin orava hypähti Kaisu veräjän ylitse, otti aivot, auskarin ja melan viidakosta ja alkoi hipsutella rantaan.

Samalla pyrähti peippo viidakosta ja lensi läheisen koivun oksalle.

Peippo se pieni lintu
Aamuruskon siivillä
Lenteli hän sinne tänne
Etsien itsellensä ystävää.

Vaan kun ei hän löytänyt,
Niin hyppäsi oksalle laulamaan,
Lauleli hän tälläkin lailla:

"Minä se yksin maailmassa oon."

"Maailmassa avarassa
On niin monta ystävää,
Vaan ne on niin sangen harvat,
Jotka ne liittonsa pitävät."

Niin se Kaisu hyräili peipposen nähtyänsä.

Pian oli Kaisu valkamassa ja puottaa romahutti venevärkit veneeseen, mutta samalla oli Heikkikin rannassa, sieppasi auskarin ja syyti veden veneestä. Yhtä haavaa tarttui neljä kättä veneen keulaan ja vene soljahti vesille.

Heikki tarttui airoihin ja Kaisu ohjasi venettä koukkuja kohden.

Elokuun aurinko oli mailleen menossa. Viimeisiä säteitään heitti se metsäjärven rasvatyynelle pinnalle. Heikin ja Kaisun silmäykset kohtasivat toisiaan, mutta pian kääntyivät molempain katseet ylös, siellä taivaalla ne sitten harhailivat hetkisen. Kaisu vilkasi taasen Heikkiin ja loi sitte silmänsä itää kohden, sieltä oli ohutta pilven verhoa taivaalle kohoamassa. Samalla vilkasi Heikki Kaisuun ja heitti sitten silmäyksen pitkin järven pintaa etelään — aivan oikein — sieltä lähtee hieno väre pitkin vesikalvoa pohjaiseen päin... Molemmat vilkasivat taasenkin toisiinsa ikään kuin sanoakseen: Jumalalle olkoon kiitos!

Heikki veteli taasen vinhemmin, mutta pian pyöräytti Kaisu perän läheisen vavan luo, vetäsi siimasta ja samalla loiskahti aikalainen ahven veneeseen, hyppeli siinä kunnes sai auskarilla kolahduksen otsaansa.

Sitten he kulkivat koukku koululta, kunnes olivat kaikki koetut.

"Kalastipahan siksi, että syömään päästään," arveli Kaisu.

Tämä oli ensimmäinen sana minkä he toisilleen olivat virkkaneet koko kalastusretkellä, eikä Heikki tiennyt mitä siihenkään vastaisi. Hänellä tuntui olevan niin paljon Kaisulle sanomista, mutta kuolemakseenkaan ei hän tietänyt mistä päästä alkaisi. Hän mietti hetkisen, vaan kun ei muuta keksinyt, tarttui lujemmin airoihin, veteli vinhemmin ja alkoi laulella:

"Mökkini laitan maantien viereen
Ja maalaan sen keltaiseksi ja -seksi,
Mökkini laitan maantien viereen
Ja maalaan sen keltaiseksi.

Kun kultani tulee lähelle,
Niin luulee sen herraiseksi ja -seksi,
Kun kultani tulee lähelle,
Niin luulee sen herraiseksi."

"Eihän siitä sinun mökkisi laitosta mitään valmista tahdo tulla," keskeytti Kaisu.

"Eihän siitä; — ajattelin pyytää metsäherroja edes tänä syksynä syynäämään, kun sinne muutoinkin nyt menen."

"Mutta jos eivät syynää?"

Heikki loi kysyvän katseen Kaisuun, joka näytti odottavan vastausta. Aivot heltyivät hänen käsistään, hän loi silmänsä veneen pohjaan, vetäsi jonkun kerran airoilla ja taasenkin jäivät aivot hetkeksi omiin valtoihinsa, hänen sydäimestään kohosi kysymys:

"Joko sinäkin epäilet?" — Tuo kysymys kohosi kurkkuun, siirtyi siitä kielelle, mutta huulien yli se ei päässyt; ei, Heikki nielasi sen jälleen alas, hänen kätensä puristuivat airoihin, hän alkoi vedellä vinhemmin ja lauleli:

"Joka on järvelle joutunut,
Se rannalle kai soutaa ja soutaa;
Joka on järvelle joutunut,
Se rannalle kai soutaa."

Pian saapuivatkin he jälleen rantaan. Kaisu kokoili kalat veneen pohjalta. Heikki taittoi pajun oksan viidakosta ja ripusti kalat kitasista oksaan, sieppasi aivot ja kantoi ne samaan paikkaan, mistä Kaisu oli ne äsken ottanut.

Aurinko oli jo mailleen mennyt.

Kuu mollotti täysinäisenä taivaslaella.

"Pää ... ä ... ä ... ää," kuului taasenkin vastaan tuolta veräjän luota.

"Vai jo sinä hupakkoni olet taasen navetasta päässyt, — odotahan!" ja samalla hypähti Kaisu veräjän yli, "tuku piikaa, tuku," sanoi hän sitten ja juoksi navettaa kohden.

"Pä ... ä ... ä ... ää," pani juotto ja seurasi emäntäänsä. Heikki asteli myös kädessään kalanippua heilutellen samaan suuntaan, kunnes saapui navetan ovelle, josta juotto hypähti Kaisun perässä sisälle.

"Onhan sinulla täällä puhdas vuode, tuku piikaa! no, hyppääpäs tuonne," sanoi Kaisu, koppoi juoton syliinsä, nosti karsinaan ja jäi sitten siihen karsinan aidan viereen seisomaan ja katseli karitsan liikkeitä karsinassa.

Heikkikin meni sinne lähemmä ja seisahti tuohon, karsinan aidan luo aivan Kaisua lähelle.

Kaisu ojensi kätensä juotolle, joka töytäsi sitä nuolemaan. Sitten loi hän silmänsä Heikkiin ja sanoi:

"Sain tuon Lotvosen emännältä keväällä, ajattelin, että saamme siitä ehken lampaan siementä."

Nyt loi Heikkikin silmänsä Kaisuun, hänen otsansa kirkastui ja sydän se sykähti iloisemmin tuolla Heikin rinnassa, mutta mitään ei hän Kaisulle vastanneeksi saanut,

"Innimöö!" kuului toisesta nurkasta ja pian oli Kaisu Ensikkiä taputtelemassa.

Heikki meni sinne lähemmä ja katseli tuota lihavaa nuorimullukkaa,

"Tämän minä myöskin olen meitä varten juottanut," sanoi Kaisu ja kääntyi Heikkiin.

"Hm!" sanoi Heikki, jonka silmät ilosta säteilivät tuossa hämärässä, mutta siistissä navetassa.

Hänen mieleensä kuvastui jälleen oma uusi navetta, jossa Kaisu lehmien ja lammasten kanssa hääräileisi, oma uusi karjalato, oma talli ja viimein oma hevonenkin, jonka vuoksi hän vihdoin Kaisulle sanoi, että setä oli hänelle luvannut omaksi laukin.

"Senkö sinun oman ajokkaasi?" kysäsi Kaisu ja siirrähti Heikkiä lähemmä, samalla kun hänen mieleensä kuvastui tuo pulska hevonen, "kehtaa kai sillä talvella kirkolle ajella. — Mutta tulehan tänne?" lisäsi hän ja kiiruhti navetasta.

Heikki silmäsi toista isompaa lehmää, joka oli Korven ainoa lypsävä ja seurasi sitten Kaisua toisella puolella pihaa olevaan aittaan.

"Katsoppas!" sanoi Kaisu osoittaen orrelle.

Heikki siirtyi lähemmä ja näki ihan uuden ryvipää-aluspolstarin, useampia höyhenisiä päänaluspolstereita sekä muutamia täkkiä ja lakanoita niin komeasti orrella rippua kellottavan. Hänen mieleensä johtui taasenkin oma pirtti ja oma pöytä, jonka ääressä he yhdessä Kaisun kanssa syödä suikuttelivat. Valoisampana kuin koskaan ennen kuvastui Heikille oma koti.

"Jospa sentään kävisivät metsäherrat tänä syksynä syynäämässä, niin tulevana vuotena tähän aikaan asuisimme jo omassa pirtissämme," sanoi Heikki vihdoin.

"Jaksasimme kohan toki niin pian laittaa?" kysäsi Kaisu siirtyen lähemmä ovea. Heikki seurasi perässä ja siinä kuun valossa näki hän selvään miten Kaisunkin silmät toivosta säteilivät.

"Konstikos on jaksassa, jolla kerran on neljäsataa markkaa korolla isältä perittyjä rahoja," sanoi Heikki, "ja onhan tuo setäkin luvannut auttaa, kun huoneita laitamme."

"Neljäsataa markkaa! — Hm — sepäs vasta summa, etkä ole koskaan ennen siitä puhunut... Konstikos se silloin on..."

"Konstikos se on ollessa kuin osaa," sanoi Heikki noin vähän niinkuin veitikkamaisesti ja nakkasi niskojaansa.

"Niin että," sanoi Kaisu tehden samallaisen liikkeen ja alkoi laulella:

"Penni oli mulla perintöä,
Vaan hellullani oli kaksi
Ja tuon yhden pennin tähden hän
On tullut mahtavaksi."

"Niinkö on tehnyt?!" sanoi Heikki, tirkisti Kaisua silmiin, ja sipasi etusormellaan häntä leuvasta.

"Elä tule minun tilani reunalle!" sanoi Kaisu, hypähti kynnyksen ylitse ja istahti kynnykselle, jotta jalkansa jäivät ulkopuolelle.

"Tulenpa suottakin," sanoi Heikki, istahti hänkin kynnykselle, jotta jalkansa jäivät sisäpuolelle, ja tirkisti niin veitikkamaisesti Kaisun palaviin silmiin.

Kuu se paistaa killotti tuolta taivaslaelta, yölepakko lentää livahti aitan editse ja hiljainen tuulen huokaus suhautti lähellä kasvavan koivun lehtiä, mutta sitten seurasi tyyni hiljaisuus. Ei yölepakkoa näkynyt, eikä puun lehtikään liikahtanut.

Kaisu ei raahinut häiritä tätä luonnon hiljaisuutta, eikä sitä hennonnut tehdä Heikkikään. Hiljaan nauttivat he siinä onnen suloisuutta, hiljaan ja kauvan; kunnes taasenkin vilahti yölepakko ja tuulen huokaus kuului puun lehdissä. Pirtin ovi aukeni ja askelia kuului.

Kaisu hypähti ylös, koppoi kalanipun ja alkoi juosta hipsutella pirttiä kohden.

"Kyllä se tulee, jahka se joutuu,
Jahka se joutuu, jahka se joutuu,
Kyllä se tulee, jahka se joutuu;
Kultani minua hakemaan.

Sitten se vasta rakkaus sytty,
Rakkaus sytty, rakkaus sytty;
Sitten se vasta rakkaus sytty;
Frallalla tallalla lallallaa."

Niin se Kaisu lauloi siinä juostessaan. Ohut pilvi oli silloin jo verhonnut puoli taivasta.

"Öhhöm," rykäsi vaari, joka tuli pirtistä pihalle ja tähysteli taivaalle.

Heikki hypähti myöskin aitan kynnykseltä ja läheni ukkoa.

"Eipä nyt pakkasesta pelkoa ole," arveli vaari yhä taivaalle tirkistellen.

"Ei ole," vakuutti Heikki, "tuulen henki on etelässä, väre kävi järvellä pohjaseen."

"Eteläänhän tuo kuukin juoksee," arveli ukko ja todella näyttikin kuin kuu olisi oikein aika hampua tuolla pilven verhon takana etelään kiiruhtanut, — "Ylätuulikin on etelässä," arveli vielä vaari siinä miesten taivahalle tirkistellessä.

Miehet painuivat pirttiin, josta iloinen takkavalkea heille vastahan räiskähteli. Kaisa puuhaili siellä piisin ääressä kalavarrasten kanssa.

Ukko istahti piisin eteen jakkaralle, Heikki teki samoin.

Kaisu silmäsi heitä kumpaakin. Valkea leimusi piisistä vasten heidän kasvojaan.

"Tässähän ne pojatkin aina ennen iltasilla istuivat näin pyhä-iltoina," sanoi Kaisu.

Ukon otsalle nousi synkkä pilvi, mutta mitään hän ei sanonut, katsoa tuijotti vaan eteensä.

"Ovatko pojat kirjoittaneet," tiedusti Heikki.

"Ovathan ne," sanoi Kaisu.

"Siellä ne ovat Amerikassa?"

"Siellähän ne ovat."

"Eivätkö aijo kotiin tulla?"

"Eivät."

"Kummapa se on."

"Mikä kumma se on," puuttui vihdoin puheesen vaari, "mitä täällä nuorimies tekee."

"Eivätkö he olisi voineet elää tässä, ja tehdä työtä yhdessä teidän kanssa," arveli Heikki.

"Hm!" sanoi vaari ja yhä synkemmäksi kävi hänen muotonsa.

"Etkö sinä tiedä, ettei tässä meilläkään ole ikuista istunta; — etkö tiedä, että meidät tänään tahi huomenna ajetaan tästä taivas-alle ja kumma, että näinkin kauvan olemme saaneet olla, kun jo kaksi vuotta sitten meidät lähtemään tuomittiin," sanoi Kaisu.

"Mutta Raution Aappohan sanoi, että te möitte ainoastaan niitä halkoja, jotka olivat teille itsellenne liijaksi ja jotka muutoin olisivat perkkkausmaalle lahonneet," sanoi Heikki.

"Sitä ei laki katso," sanoi ukko synkästi.

"Mutta ettekö te koettaneet metsäherroille selittää että..."

"Sinä olet lapsi ja puhut kuin lapsi," arveli ukko jyrkästi, nousi piisin luota ja läheni pöytää.

Sillä välin oli Kaisu saanut jo kalat paistaneeksi. Hän otti puukuppisen, pani siihen vettä, nakkasi suoloja sekaan, vei sen paistinvarrasten kanssa pöydälle, nouti leipää ja maitoa ja käskei Heikkiäkin syömään.

Heikki empeili kotvan, mutta kun ukko uudisti käskyn, koppoi hän vihdoin eväslaukkunsa penkin alta ja istahti hänkin yhdessä ukon ja Kaisun kanssa paistinkalan ääreen.

Päivä oli jo kymmenissä tiistaina. Heikki istui tuossa vanhan puukirkon kiviportailla ja kokoili evästään laukkuun. Suu se vielä liikkui Heikillä ja viimeinen pala oli kurkusta alas huilahtamassa.

Heikki silmäili ympärilleen. Tuossa aivan kirkon lähellä olivat Niiralan talon uhkeat rakennukset. Niissä asui vörmestarikin.

Olikohan hän nyt kotona siellä, mietiskeli Heikki ja väyläili laukun suuta kiinni. Onpa soma nähdä mitä hän minulle sanoo ja lupaako puita. Kai hänet nyt kumminkin saan taivutetuksi tämän suven ajalla torpan maata syynäämään. Ja Heikki silmäili yhä tarkemmin Niiralan isoa rakennusta kohden.

Juhlallisina hämmöittivät sieltä ryytimaan ikivanhojen koivujen ja tuuheitten pihlajien välitse ison rakennuksen vanhat punaiset seinät ja valkoiset nurkat sekä valkeat ikkunalaudat.

Ryytimaan kukkasat hohtivat parhaassa kesäisessä kukoistuksessaan. Monenlaiset huolellisesti hoidetut ruokakasvit tekivät näkö-alan vaihtelevammaksi. Viinamarjat, mansikat ja vaaraimet

ärsyttivät katsojan makusermoja.

Tuolla aaltoilivat kypsymäisillään olevat kirkon kylän viljavainiot, ja tuolla alempana välkkyi Karijärven peilikirkas pinta. Siellä täällä järven rannoilla kohtasi silmä huolellisesti siistittyjä ihmisasuntoja. Vastapäätä tuolla järven toisella puolella sijaitsivat pappilan vanhan puoleiset rakennukset muhkeine puistoineen. Sorsapari souteli järvellä. Korkeita havumetsiä häämöitti kaikkialla, minne ikinä silmänsä loi. Kaukaa niityiltä ja vainioilta kaikuivat niittymiesten iloiset laulut. Paimentorvien yksitoikkoinen ääni sekaantui karjan kellojen moni-ääniseen kalinaan.

Omituisen epäselvinä risteilivät Heikin mielikuvitukset sinne ja tänne. Väliin tuntui elämä niin hyvälle, tulevaisuus niin valoisalle, vaan seuraavassa silmänräpäyksessä valtasi mielen niin synkkä toivottomuus, joku onnettomuuden aavistus. Mutta kaikki tämä kierteli hänen sielussansa vaan hämärinä epäselvinä kuvina, joita ei hän itsekään selvittämään yrittänyt.

Tuolla toisella puolella kirkkoa vähän etäämpänä oli pieni ja sievä herrastalo. Se oli vallesmannin kartano. Sinne oli Heikin ensin mentävä, takuukirjain todistuksia saamaan.

Hän kohosi seisalleen, ripusti laukkuja selkäänsä ja tähysteli pitkin tietä vallesmannin asuntoa kohden. Sieltä muhkea herra ajoi korskuvalla hevosella, välkkyvillä ajokaluilla ja notkuvilla keesillä.

Heikki tunsi sen nimismieheksi. Hän astui tielle ja asettui tuohon tiepuoleen odottelemaan.

Vallesmanni kiinnitti suitsia ja hevonen tanssi Heikin kohdalle.

Heikki painautti toisella kädellään lakkiansa hiukan syvempään, jolloin vallesmanni nyökkäsi niin arvokkaan näköisesti.

"Kuulkaas te vallesmanni!" huudahti jälkeen Heikki. Nimismies hillitsi hevoistansa.

"Kuulkaas te vallesmanni!"

"Mitä sulla on sanomista?" kysyi nimismies päätäänkään taaksensa kääntämättä.

"Minulla vain olisi ollut vähän asiaa," sanoi Heikki ja koki kiiruhtaa keesien luo.

"Mitä asiaa?"

"Olisi ollut vain takuukirjain todistuksia saatava," arveli Heikki ja kaiveli paperia povestaan. —

"No etkö sinä ymmärrä, etten minä niitä nyt tässä tiellä voi antaa?"

"Mutta herra vallesmanni...!"

"Tule torstaina!"

"Mutta herra komisarius...!"

Mutta silloin kiiti jo tuo hurja hevonen täyttä vauhtia heittäen Heikin siihen tiepuoleen seisoa törröttämään.

"Torstaina!" jupisi Heikki käänellen itseään milloin kirkolle milloin vallesmannille päin tietämättä itsekään minne mennä, mitä tehdä.

Tuolta vallesmannilta päin asteli lihava muhkeapartainen herrasmies. Heikki keksi sen, tunsi Niiralaiseksi ja ihastui.

Niiralainen oli toisinaan ollut vorsmestarihoitteen apulaisena, olipa välistä ollut Seinustalla yötäkin, jonka vuoksi hän oli Heikille vanhastaan tuttu.

"Mitä sinä tässä pyörät?" kysäsi Niiralainen Heikin luo päästyään.

"Olisi vain ollut takuukirjain todistuksia saatava."

"Niin, vallesmanni meni juuri pitäjälle ja tulee sieltä vasta huomenillalla."

"Sen kun en joutunut vähä ennen, — nyt ei taida muu auttaa kuin se että odottaa."

"Odottaa, tahi mennä Hanhenalle kunnallislautakunnan esimieheltä todistusta ottamaan."

"Saattaako sekin sen antaa?"

"Miksei."

"Mutta sinnehän on niin pitkä matka."

"Eihän sinne venematkaa ole kuin kolme neljännestä."

Heikki mietti hiukan, tiedusti sitten mistä venettä mahtaisi saada.

"Niin," arveli Niiralainen.

"Ette te taitaisi antaa?"

"Noo — miksikäpä ei."

Niin sanoen astuivat he yhdessä Niiralan uhkeaan kartanoon.

Niiralan rannasta sieltä lähti Heikki suoraa päätä soutaa nyökyttelemään Hanhenalle, mutta turhaa oli se vaiva, kunnallislautakunnan esimies oli mennyt läänin pääkaupunkiin saakka, mitä lie asiaa ollut; ja hiki otsassa soutaa veivasi Heikki illalla niine hyvineen Niiralan rantaan takaisin. Muuta neuvoa ei siis ollut kuin odottaa vallesmannia torstaihin.

Mutta pitkäksi kävi Heikin aika olla täällä vieraissa taloissa ja tuntemattomien ihmisten luona koko keskiviikkopäivän.

Hän hiiviskeli ulkosalla ja etsiskeli marjoja tuolta ryytimaan aidan taa levinneestä vaaraimikosta.

Kaunis oli elokuun päivä tänäänkin, kaunis ja helteinen. Parhaassa kesäisessä kauneudessaan olivat kukkaiset, tuleentuneet ryytimaan kasvit ja parhaallaan kypsyvät marjat antoivat suloisen tuoksunsa. Kesälintuset lentää räpäköivät oksalta oksalle ja helkyttivät hellää ääntänsä.

Kaksi naista koetti saada ryytimaan häkkiä auki. He rapeloivat siinä kauvan, supattivat sitten keskenensä ja nauroivat; rapeloivat taasen, supattivat ja nauroivat.

"Tulkaapa vieras auttamaan!" huusi vihdoin Heikille metsäherran piika, kääntyi sitten rouvaan päin ja hymyili niin omituisesti, ikäänkuin ilkkuakseen, että uskalsinpa pyytää.

Heikki lähenei veräjää ja tempasi auki ryytimaan juonikkaan haan.

"Kiitoksia paljon," sanoi metsäherran rouva hymyillen.

Piika tarttui työntökärryn aisoihin ja koetti lykätä niille asetettua hietakoria ryytimaahan. Mutta kuorma oli liijan raskas veräjällä olevan nurmipenkereen ylitse mennäksensä.

Heikki veti suunsa hymyyn, nähdessään piian siinä voimiensa takaa puskevan, tarttui vihdoin aisoihin ja työnsi kuorman ryytimaahan.

"Erittäin sokea poika," kuiskasi sillä välin rouva piiallensa.

Kohta alkoi piika sirotella hiekkaa ryytimaan käytäville. Ja aina kun hiekka loppui, kävivät he Heikin kanssa uutta etsimässä.

Mutta rouva kävi suoraa päätä kyökkikasvien kimppuun, meni sisälle kyökkiin, palasi lautasen kanssa takaisin, kokoili siihen, mitä lienee kokoillut, vei ne kyökkiin ja palasi taasen ja sitä tekosta hän teki, kunnes oli saanut päivällisen valmiiksi laittaneeksi.

Hän meni konttoriin, pyysi miestänsä päivälliselle ja tuli jälleen ruokasaliin odottelemaan. Vihdoin tuli metsäherrakin sinne, vilkasi kaapille, otti muutaman askeleen sitä kohden. Rouvan muoto synkistyi. Metsäherra avasi kaapin ja otti sieltä pitkän ruokaryypyn.

Sanaa virkkamatta istuivat he pöytään. Metsäherra tunsu verensä lämpenevän. Elämä tuntui niin hyvälle. Hän heitti silmäyksen rouvaan ja aikoi jotain sanoa hänelle. Mutta kylmänä ja jäykkänä istui rouva paikallaan.

Metsäherra tiesi hyvin mistä se tuli. Hänen verensä kuohahti vihasta ja hän jäi äänettömäksi. — —

Jo aikaisin torstaiaamuna istui Heikki nimismiehen verannon edustalle odotellen että eikö pääsisi vallesmannin pakinoille.

Jo vihdoin aukenivat kyökin akkunat verhot ja keltatukkainen lihavakasvoinen piian pallero tähysteli akkunasta pihalle.

Heikki lähenei akkunaa ja tiedusteli piialta, että joko saisi vallesmannia tavata.

"Kyllä, herra avaa verannon oven, kun herrasväki on pukeunut," oli vastaus.

Kului sitten vielä tunti, toista, eikä sisältä mitään kuulunut. Pienimmänkin risahduksen kuultuaan pystytti Heikki korvansa ja silmät ne kääntyivät aina katsomaan, että eivätkö jo ovet aukeaisi.

Vihdoin ne aukenivatkin. Heikki hiipi varovasti porstuaan.

Nimismies oli jo ehtinyt mennä porstuaasta ja oli juuri tampusuurin oven kiini vetämäisillään, kun oven raosta keksi Heikin porstuaan vetäytyvän. Hän työnti jälleen oven puoleksi auki ja kohta olikin kaksi pienoista silmää, punaiset viikset, kaksi leukaa ja suurellainen vatsa Heikillä vastassa. Vallesmanni se oli ja aivan ihka elävänä Heikin edessä siinä.

"Mitä sinulla on asiaa?" kysäsi nimismies. Heikki tarttui lakkiinsa, painautti sitä vähän syvempään ja sanoi: "Takuukirjain todistuksia olisin vaan pyytänyt," ja samalla hän veti paperikäärön esille.

Vallesmanni otti paperit, silmäsi ne läpi, käänsi sitten mahdikkaan vatsansa Heikkiin päin ja sanoi hyvin arvokkaasti:

"Heikki Seinusta, — kuka se on?"

"Minähän se olen."

"No onko sinulla maata?"

"Eihän minulla vielä ole."

"No et sinä kelpaa takaamaan."

"Mutta herra vallesmanni..."

"Kyllä tämä sinun kirjasi, jossa ovat Lotvonen ja Seinustan ukko takauksessa, luottaa, mutta tuo toinen, jossa sinä olet takuussa, se ei kelpaa mihinkään. — Odotahan," sanoi hän ja työntäysi sisään.

Heikki ei tahtonut korviaan uskoa. Kahdesta kirjasta, joissa edesvastauksessa ovat samat miehet, kelpaa toinen ja toinen ei. — "Ei, joku erehdys tässä varmaankin on," arveli hän ja hiki vieri otsalta.

Pian tuli vallesmanni takaisin ja ojensi Heikille kirjat ja sanoi, ettei hän voinut sen kirjan luotettavuutta taata, jossa Heikki oli takuussa.

"Mutta kuulkaas te komisarius, samat miehethän niitä vastaavat molempia kirjoja," änkytti Heikki, "ja kyllä me olemme rehellisiä miehiä..."

"Sitä ei laki katso."

"Markan se maksaa," sanoi vallesmanni Heikille, joka oli varannut esille kahdesta todistuksesta kaksi markkaa, sysäsi samalla toisen markan Heikille takaisin ja työntäysi sisälle, ennen kuin Heikki ehti sen enempää sanoa.

Heikki katsoi pitkään hänen peräänsä, mutta nähtyään, ettei vallesmanni enää palaa, avasi hän paperinsa ja aivan oikein, toiseen ei vallesmanni ollut mitään kirjoittanut, mutta toiseen oli sen sijaan kolme neljä sanaa piirretty.

Ikään kuin itse tietämättään tallusti Heikki jälleen Niiralaan.

"Kuinkas kävi?" kysyi Niiralainen häneltä.

"Eihän se oikein," sanoi Heikki kuivasti.

"No —?"

Heikki selitti asian, ja lisäsi sitten ikäänkuin neuvoa kysyen, että pitäneeköhän hänen niine hyvineen ilman setänsä asiaa toimittamatta kotiaan mennä.

"No eikö täällä ole ketään maan omistajaa, jonka voisit saada Lotvoselle kumppaniksi setääsi takaamaan?"

Heikki mietti hetkisen; loi sitten tutkivan silmäyksen Niiralaiseen ja — nähtyään hänen ystävälliset kasvonsa, kysäsi hän:

"Ette te taitaisi uskaltaa?"

"Noo — miksikäpä ei."

Kun Niiralan herra kohteli Heikkiä noin toisella tavalla kuin vallesmanni, alkoi hän jälleen tointua entiselleen. Hän ei voinut käsittää miksikä kyläläiset yhtä ja toista suomatonta Niiralan herrasta huusivat ja horisivat.

Kun siis Niiralainen oli kerran nimensä takuukirjan alle pistänyt, niin ei vallesmannillakaan ollut enää mitään sitä vastaan, vaan todisti kuin todistikin takuukirjan luotettavaksi, sillä olihan Niiralainen kumminkin perintömaan omistaja, olkootpa sitten hänen raha-asiansa miten huonolla kannalla tahansa, sitä hän ei vallesmanni tutkia tarvinnut.

Vihdoinkin olivat siis Heikin paperit kunnossa. Nyt oli hän valmis vorsmestarin luo menemään.

Varovasti hän avasi Niiralan päärakennuksen ison lasiverannon oven ja hiipi siitä sisälle. Hänestä tuntui kuin veri olisi yht'äkkiä alkanut nousta päähän ja sydämensä alkoi lyödä kiivaammin. Hän tunsu hämäytyvänsä. Sentähden seisahti hän verantoon vielä kerran muistelemaan mitä kaikkea hänen piti metsäherralle sanoman.

Mutta Heikin siinä seisoessa ja sanoja metsäherran puhuttelemista varten sommitellessa kajahti tuolta kyökin oven puoleisesta päästä verantoa ystävällinen naisihmisen ääni:

"Hakeeko vieras forstmestaria?"

Heikki pyörähti ehdottomasti ääntä kohden, käsittämättä mistä se tuli. Mutta sieltä kyökin ovelta tirkisti häntä vastaan kaksi kirkasta, ystävällistä silmää ja punainen hymyilevä huulipari.

"Niin — vorsmestarille minulla olisi asiaa ollut," sanoi Heikki alkaen hämmästyksestään tointua.

"Kyllä forsmestari on siellä konttorissaan, astukaa vaan sisään," kehoitti rouva.

Heikki tarttui oveen ja astui tampouriin. Konttorin ovi oli tampouriin auki. Siellä se istui metsäherra kirjoituspöytänsä ääressä selin oveen, istui ja kirjoitteli.

Heikki astui sisään ja seisahti oven pieleen. Mutta metsäherra ei sitä huomaavan näkynyt, kirjoitteli vaan.

"Höm!" rykäsi Heikki, mutta metsäherra ei pääätänsäkään kääntänyt.

Heikki seisoi ja katseli neuvotonna ympärilleen.

"Höm!" rykäsi hän taasenkin, mutta turhaan, metsäherra ei kuule, kirjoittelee vaan.

Heikki seisoo siinä kappaleen aikaa miettien, että miten saisi metsäherralle tulonsa ilmoittaneeksi.

"Höm!" rykäsi hän vielä kerran, mutta nyt paljoa kovemmin kuin ennen.

Silloin katsoi metsäherra yli olkansa ja Heikki sanoi hyvän päivän. Sitä ei metsäherra vastannut.

"Mitä sinä ryki!" rönkäsi hän vaan Heikille ja alkoi uudelleen kirjoitella.

Heikki punastui korvia myöten, hän luuli tehneensä suurenkin tyhmyyden, eikä kehdannut edes silmiään ylös luoda.

Tuossa ovenpielessä aivan Heikin jalan juuressa oli pehmoiseksi topattu tuoli. Heikki vääntäysi siihen istumaan.

Mutta metsäherra se vaan kirjoitteli, kirjoitteli tunnin, kirjoitteli toistakin tuntia, kunnes vihdoin kääntyi Heikkiä puhuttelemaan, mutta keksittyään Heikin mukavan asennon tuossa topatulla tuolilla, hierasi hän nenäänsä ja rönkäsi taasenkin:

"Kuka sinu kärke istuma!"

Heikki katsoi kysyvästi metsäherraa silmiin käsittämättä, mistä oli kysymys.

"Mitä?" kysyi hän vihdoin.

"Mite! — Kuka sinu kärke istuma!"

Nyt alkoi Heikki käsittää mistä oli kysymys.

Hän kohosi verkalleen seisomaan. Hänen poskensa punoittivat ja huulensa vapisivat.

"Puitten hakemustahan minun piti laittaa." Samalla hän ojensi oman takuukirjansa metsäherralle.

Tämä silmäsi sitä ja kysyi:

"Montako puuta sinä tahto?"

"Kahdeksankymmentä."

"Vai nee," sanoi metsäherra ja alkoi kirjoittaa. Pian hän kumminkin kääntyi jälleen Heikkiin ja sanoi. "Se hakemus maksa yksi markka ja sitte kartat erittäin."

"Olisi minulla vielä toinen hakemus laitettava," sanoi Heikki ja tarjosi metsäherralle setänsä takuukirjaa.

"No koko kyle asiatko sine ole koonnu," rönkäsi taasen metsäherra ja hierasi nenäänsä.

"Ei minulla enää muitten hakemuksia ole kuin tämä," sanoi Heikki, piti setänsä takuukirjaa metsäherraan päin ojennettuna ja hänen äänensä vavahteli niin omituisesti.

"No ei minu ny koko peive jouda sinun kans tess taistelemaan, — tule huomenna!" ärjäsi metsäherra ja kääntyi jälleen päin kirjoituspöytänsä ja alkoi kirjoitella.

Heikki seisoi hetken odotellen, että mitä tästä seuraisi, mutta nähtyään, että metsäherra vaan kirjoitteli, kirjoitteli hänestä sen enempää huolimatta, vetäysivät vähittäin hänen huulensa kokoon ja hän oli kokonaan neuvotoinna siitä mitä hänen tulisi tehdä. Hetken kuluttua hiipi hän sanaakaan puhumatta ovesta ulos.

Metsäherra se jäi vaan siihen kirjoittelemaan. Mutta pian seisahtui hänen kynänsä.

Hänen ajatuksensa pyrkivät väkisinkin paikkakuntalaisten hakemuspuihin. "Nyt ne taasenkin alkavat tuon viikkomääriä kestäväen juoksunsa tänne. Ja nuo hakemuksethan nuo sittenkin hakemuksina menisivät, ainahan tuota niillä jonkun markan tienaisi, mutta sitten kuin hakemusaika on ohi, niin sitten ne alkavat juosta täällä tiedustelemassa, että eikö jo ole tietoa, että ketkä puita ovat saaneet ja se se aikaa on, ei markankaan hyötyä!" Ja oikein hän hartioitaan puistautti tätä aikaa ajatellessaan. "Ja entäs sitten puitten templaukset ja mittaukset. Matkustella ympäri laveaa piiriä ilman mitään palkkiota. Ei, tämä ei passaa!" — ja hän tunsi ikään kuin jokainen hänen jäsenensä olisi kertonut nämät sanat: "Tämä ei passaa!" Uh! kuinka nuo matkustukset tuntuivat rasittavalta. Ja sitten nuo hakemuskirjat; hän oikein inhosi niitä. "Jospa Jumala auttaisi ihmistä, että kerrankin pääsisi noista kaikista rauhaan. Täytyy ainakin saada asiat niin järjestetyksi, etteivät talonpojat muualta puita saa, kuin yhdeltä kulmalta piiriä" ja hän tunsi suuren helpoituksen jäsenissään ajatellessaan edes sitä mahdollisuutta, että edes kerrankin päästä noista inhoitavista papereista ja tuskallisista matkustuksista.

Mutta samaan aikaan kuin metsäherra mietti näitä asioita konttorissaan, mitteli Niiralainen tuolla verannon edustalla pihamaata ja mietti hänkin.

Samalla kuuli hän metsäherran konttorin akkunata rapeloivan. Hän silmäsi sinne päin ja näki metsäherran laittavan akkunaa auki. Totta lienee ilma tuolla sisällä kovin tukalaksi alkanut käydä. Akkunan auki saatuaan silmäsi metsäherra pihalle ja huomasi siellä Niiralaisen.

"Keyke sisälle," sanoi metsäherra.

Verkalleen astuskeli Niiralainen konttoriin.

"Hyvää päivää!" äänsi hän sisään saapuessaan.

"Hyve peive, hyve peive! — Olipa helkkari hyve asia, että tuli, minull' oleki tess ne ikeve. Painaka puu."

Samalla hipsutteli rouva kahvitarjottimen kanssa sisälle. Mutta keksittyään Niiralaisen, tarjosi hän sille. Tämä kiitti vaan, sanoen juuri kahvia juoneensa.

"No olka hyve ja pankka sekaa, ottamas tess yksi pieni plörö," kehoitti metsäherra. Mutta samalla levisi synkkä pilvi rouvan muutoin niin valoisille kasvoille. Metsäherra huomasi sen, kääntyi jälleen ikkunan luo ja tähyteli tyhjään ilmaan.

Mutta mielihyvän osoitteeksi kohotti Niiralainen kätensä tarjottimen yli, ojensi etusormensa suoraksi ja näytti muka mieltävän, samalla kuin hän katsoi rouvaa silmiin.

"No oli menneeksi," sanoi hän vihdoin ja alkoi syytää sokeria kahvikuppiin.

Rouva hipsutteli sisään, mutta pian palasi piika uudelleen konttoriin tuoden metsäherrallekin kahvia. Tarjottimella oli myöskin kaksi ryyppylasia ja konjakkipumppu.

Metsäherrakin syyti nyt vuorostaan sokeria kahvikuppiin, seotteli sitä hetken aikaa, avasi vihdoin konjakkipumpun, kaasi sekaan ja kehoitti Niiralaista samoin tekemään.

"Skool!" sanoi metsäherra vihdoin.

"Skool!" äänsi Niiralainenkin ja molemmat maistoivat yhtä haavaa.

Metsäherra käveli edestakaisin lattialla ja mietiskeli. "Sanokaas minull', mite hyve on noille 'tuppeliineille' noista hakemuspuista," hän vihdoin sanoi ja seisahti Niiralaisen eteen.

Niiralainen sekaantui. Ennen oli hänkin aina puollustanut puitten jakamista talonpojille. Mutta nyt...! Nyt oli hän hakenut metsäntarkastajaksi, saanut metsäherralta hyvät todistukset ja...

"Hm, siihen nyt on minun vaikea mitään sanoa", sai hän vihdoin sopertaneeksi.

"Miksi," kysyi metsäherra.

"Moukat pitävät aivan elämänsä ehtona hakemuspuita," sanoi hän välinpitämättömästi. Mielensä teki lisätä, että talonpojat eivät tule hakemuspuitta toimeen, sen hän oli jo omasta elämästään siksi kokenut, mutta lisäämättä se jäi.

"Skool!" sanoi metsäherra, "näyttä melkein kuin ette tahto sano ajatustanne."

"No — miksipä ei — onhan niillä vähän vaikea tulla toimeen."

"Mutta jos antasi puita vaan yhdeltä puolelta piiriä?"

"Hm," sanoi Niiralainen ja jäi mietteisinsä. Olisipa maar, niin mietti hän, olisipa maar se koko helpoitus metsäherroille, päästä rämpimästä ympäri laajaa piiriä. Ja sitten jos niin sattuisi, että minäkin... Mutta kuinka voisivat talonpojat elää... Niin — vaan pitääköot huolen itsestään. Mutta voi sentään niitä raukkoja, jos eivät puita saisi...! Vaan onhan se väärin vaatia metsäherrojakin uhraamaan aikaansa ja vaivojansa... Ja viljelköt talonpojat maitaan, ja hän oikein ihastui, kun tämän keksi.

"Jos niitä saisi vähänkin maataan viljelemään, niin miksipä eivät talonpojat tulisi toimeen täällä yhtä hyvin kuin muuallakin," arveli hän vihdoin.

"Skool!" sanoi metsäherra innostuen ja niin sitä taasen maistettiin.

Vähän ajan perästä nouti piika tyhjentyneet kahvikupit ja toi ne uudelleen täytettynä ja herrat ne seottivat niitä sokerilla ja konjakilla.

Konjakista sai Niiralainen rohkeutta.

Hän antoi nyt vähitellen metsäherran ymmärtää, että paikkakunnan asujamet kuluttavat vaan aikansa tukinlaskupuuhiissa, eivät hoida maitaan ja pysyvät sentähden niin kurjan köyhinä, että koko hakemuspuista on vaan suurta vahinkoa sekä paikkakunnan asujamille että kruunulle, jonka täytyy näin puita helpommalla myödä kuin muutoin; että koko puuhasta ei ole muuta kuin palkatonta vaivaa metsäherroille. Kuta enemmän kissaa silität, niin sitä korkeammalle se häntänsä nostaa; eivät ymmärrä edes kiittää metsäherroja siitä, että nämät koettavat heille kruunulta hakemuspuista saada, ovat vaan hävyttömiä, kun eivät mielin määrin puita saa. Tee talonpojalle oikein, vaan elä hyvin; tämä sananparsa pitää paikkansa vieläkin. Ja sitten niiden hakemuspuiden varjolla ne varastavat metsiä minkä ehtivät. Kyllä ne ovat niin mestareiksi oppineet, että niitä ei vahtaa mikään. Kun he esimerkiksi talvella hakkaavat puita ojien varsille, nostavat he ne kannoilleen ja siitä ne sitten kevtällyä vie alas, ja sitte ovat niitä vastaan ottamassa. Ja jos varastetun puuläjän metsästä löydän ja rupean sitä myömään, niin eläpäs luule, että sitä muut huutavat kuin varas itse, jolle ne näin pilkkahinnalla täytyy antaa. Parasta sen vuoksi olisi vaan yksinkertaisesti antaa metsänvahdille määräys, että missä varastettuja puita löytää, siellä ne kohta saa silpareiksi hakata.

Siihen suuntaan se Niiralainen metsäherralle paikkakunnan oloja selitteli ja metsäherrasta tuntui kuin suunnaton kivitaakka olisi hänen hartioiltaan vieritetty. Mutta Niiralaisella itsellään ei ollut kaikki oikein. Tuntui kuin hän olisi sanonut jotain, josta hän kerran vielä saisi tiliä tehdä. Hän

kävi yht'äkkiä alakuloiseksi ja miettiväksi.

"Skool!" ehätti metsäherra sanomaan ja sitten he taasen ryyppäsivät.

Kääntyi sitten puhe Heikin hakemuksiin ja Valtimon kyläläisiin yleensä. Niiralainen ei sanonut Heikkiä tuntevansa. Mutta sen hän vaan tiesi, — ja taasen hän yltyi puhumaan — että koko Valtimon kyläkin oli — sitten kun oli tukkiliikkeisiin sortunut — joutunut mitä kurjimpaan tilaan. Omanvoiton kiskurit kauppiaat olivat sitä päälliseksi nylkeneet. Ennen kun tekivät maillensa enemmän työtä, oli kylä varakkaampi. Sitä paitsi ovat valtimolaiset niin metsän varkauteen heittäytyneet, että Niiralainen lupasi panna päänsä panttiin, jos yhtään rehellistä miestä koko kylästä löytäisi. Mutta nuot viimeiset sanansa saivat hänet jälleen vaikenemaan. Tuntui kuin joku olisi alkanut varoittaa häntä. "Muista, Niiralainen, että tällaiset keinot eivät pitkälle vie!" — Niiralaisen mieli masentui. Hän otti lakkinsa ja meni.

Monta hämärää seikkaa selveni nyt metsäherralle. Hänen mieleensä kuvastui talonpoikien elämä kotiseudullaan Etelä-Suomessa. Hän tuli ikäänkun tietämättään, tahtomattaan verranneeksi kotiseutujensa oloja siihen, mitä täällä oli sattunut näkemään. Mikä verraton eroitus! Edellisessä hyvin vointia, varallisuutta, tyytyväisyyttä. Jälkimäisessä köyhyyttä, kurjuutta ja tyytymättömyyttä... Missä vika?! — Metsäherran mieleen kuvastuivat nuo laajat viljelysmaat tuolla Etelä-Suomessa. Niin — siinä on Suomen rikkaus, siinä hyvin vointi, onnellisuus... Ei! — Tämä ei kelpaa!... Talonpoika on vieroitettava metsänannin varassa kitumasta. Se on saatava maanviljelykseen ryhtymään. Vähemmän maar silloin varastavat, eikä tarvitse metsäherrainkaan tyhjän päin matkustella.

Metsäherran mieli kävi niin iloiseksi. Maailma tuntui hänelle hymyilevän. Hänen sydämensä kuoleentui. Elämä tuntui niin suloiselle. Nyt hän oikein saattaisi nauttia. Hän tunsu tarvitsevansa jonkun, jolle voisi puhua. Olihan hänellä puoliso. Hän tahtoi tavata häntä ja kertoa hänelle uusista tuumistaan. Hän kohosi ylös ja meni etsimään vaimoansa.

Metsäherran rouva hääräili salissa kukkinsa kisassa. Sydämensä löi niin levottomasti. Oli niin kummallista, miksi ei hän voinut olla niin kuin muut rouvat. Joivathan nuo muittenkin miehet, eivätkä heidän vaimonsa siitä välittäneet. Ja mitä se sitten sillä parani, paheni vaan; olihan hän sen selvään huomannut. — Ja metsäherran rouva koetti vakuuttaa itseään. Hänen ei tulisi olla koko asiasta tietäkseenkään.

Mutta kuta innokkaammaksi kävi herrojen keskustelu konttorissa, sitä masentuneemmaksi kävi hänen mielensä. Ja sitten taukosi keskustelu, istuimet kolisivat ja lasit kilisivät. Jälleen alkoi se taas kiihkeästi, kunnes taasen taukosi lasien kuivakkaasen kilinä.

Metsäherran rouva kuuli miten Niiralainen poistui konttorista, miten syvä hiljaisuus syntyi siellä sitten, juuri kuin kaikki olisi hautaantunut syvälle maan sisukseen. — Ja sitten hän kuuli istuimen kolahtavan, kuuli askelien lähenevän salin ovea ja oven aukenevan.

Aikomatta kiiruhti hän salista. Metsäherra ehätti hänen perässään.

"Kultani!" kuiskasi metsäherra.

Rouva yritti kääntyä häneen. Mutta oli kuin näkymätöin käsi olisi häntä pidättänyt siitä. Hän jäi kylmänä ja kalpeana seisomaan syrinkarin mieheensä.

Metsäherra laski kätensä vaimonsa olkapäille ja yritti painaa suudelman hänen otsalleen.

Samalla pisti rouvan nenään inhoittava konjakin löyhkä miehensä sieramista. Hän tempasi ehdottomasti itsensä irti miehensä käsistä ja jäi kylmänä ja kankeana kuin marmoripatsas seisomaan vähän loitommaksi.

Metsäherra loi tulisen katseen häneen, mutta kylmä ja eloton oli rouvan muoto. Liikkumattomin silmin tuijotti hän mieheensä ja hänen katseensa oli kylmä kuin jää.

Metsäherran viha julmistui. Hirmuisena kuin ärsytetty tiikeri hyökkäsi hän vaimoansa kohden, mutta samalla silmän räpäyksellä hillitsi hän itsensä. Hän tarttui lähellä olevaan tuoliin, viskasi sen keskilattialle ja ähkyi.

"Sinun tekee mielesi taasen nähdä minut päissäni! — No — se tapahtukoon!" ja niin sanoen meni hän konttoriinsa ja löi oven kiinni, että seinät särisivät.

Rouvan silmät räpähtivät ja hänen huulensa värähtivät kerran, mutta sitten hän jäi jälleen seisomaan paikalleen elotoinna kuin kuvapatsas.

Konjakkipumppu seisoi vielä puoleksi täynnä konttorin pöydällä. Metsäherra tarttui siihen, otti kuivan konjakkarin, otti toisen ja kolmannenkin.

"Ihmiset sanovat, että metsäherra juo, mutta eivät tiedä sitä miksi metsäherra juo," hän arveli ja hänen mielensä alkoi vähitellen tyyntyä.

Hetki seurasi toistaan, mutta tuolta salista kuului vähän väliä niin hiljaisen vienoa, mutta synkkää surua ja lohdutointa toivottomuutta kertovaa laulun säveltä. Metsäherran sydän kavahti silloin aina, mutta sitten hän aina täytti lasinsa ja tyhjensi sen, täytti sen uudelleen ja tyhjensi, kunnes nukkui. — — —

Seuraavana aamuna kun metsäherra nousi ylös, tuntui hänestä maailma niin ymmyrkäseltä. Joka jäsen tuntui niin raukealle ja väsyneelle ja pään sisu läikähteli kuin puoleksi täytetty vesileili. Hän

meni konttoriinsa, istahti sohvalle ja haukotteli. Tuntui kuin joka jäsen olisi painanut häntä pitkälleen. Hän heittäysi makaavaan asentoon, ummisti silmänsä ja nukahti. Samalla vetäytyi Heikki sisään. Metsäherran pää kohosi, ja silmät rävähtivät, mutta pian nukkui hän entistä sikeämmin.

Mutta Heikki se vaan seisoj tuossa oven pielessä, aivan yksissä jalkainsa sijoissa hän seisoj. Ei hän enää rykimisellä yrittänyt tuloansa ilmoittaa, eikä istunut metsäherran topatulle tuolille.

Katseli vaan silloin tällöin tuossa piirongilla nappasevaa pöytäkelloa.

Viisari kiersi kerran, kiersi toisen, kiersi kolmannenkin kerran kellon ympäri, mutta metsäherra vaan lojui sohvallaan.

Kellosta siirtyivät Heikin silmät kirjoituspöydälle. Siinä oli kasa papereita. Oli siinä loistavan helminen kirjoitusmatto ja paljon pikku-esineitä. Erittäin pisti Heikin silmään tuo pieni pörrökorvainen samettikoira tuossa kirjoitusmatolla. Sitten tarkasteli Heikki esine esineeltä koko konttorin. Huonekalut, ikkunaverhot, seinätaulut, kaikki hän painoi kuvapintaansa niin lujaan, että olisi varmaan voinut pojankin pojalle niistä selkoa tehdä.

Neljäntä tuntia oli Heikki jo seisonut tuossa yksissä jalkainsa sijoissa, kun vihdoinkin metsäherra kohosi istualleen, kohotti kätensä ylös ja venytteli, hieroi silmiään ja haukotteli. — Nyt siis sai Heikki vihdoinkin asiansa ajaneeksi.

Mutta sittenkään ei Heikki näkynyt olevan kiireissään lähtemään.

Metsäherra katsoi kysyvästi häneen.

"Milloinka teillä sopisi käydä syynämässä sitä torpan paikkaa?" kysyi vihdoin Heikki.

Metsäherra näytti miettivän päänsä ympäri ja jos Heikillä olisi ollut harjaantuneempi silmä, olisi hän kohta huomannut, ettei metsäherralla ollut aavistustakaan mistä kysymys oli.

Vihdoin kysyi hän Heikiltä, että milloin hän oli hakemukseen pannut ja missä aijottu torpan paikka oli.

Heikki sanoi jo kaksi vuotta sitten hakemuksen tehneensä ja selitti aijotun torpan paikan.

Metsäherra alkoi kulkea paperikasalta paperikasalle. Hänellä ei ollut aavistustakaan mistä Heikin hakemuksen löytäisi. Vihdoin kääntyi hän Heikkiin ja sanoi juhlallisesti, että kyllä käydään syynämässä, kun sopii.

"Mutta minun pitäisi heti päästä työhön..."

"No eikö sinä kuule, että käydä syynämässä, kun sopi," sanoi metsäherra huonolla Suomen kielellään. "Onko sinu vielä muuta sanomista?"

"A ... a ... ajattelin minä vielä ky ... ky ... syä," sanoi Heikki tapaillen, "että luu ... luu ... leeko vorskemestari, että me saam ... saamme hakemuspuita."

Metsäherra yritti jotain vastaamaan, mutta samassa välähti hänen sieluunsa sangen nerokas tuuma. Hän vilkasi ympärilleen ja loi sitten silmäyksen Heikkiin. Niin, sitä täytyy koettaa, kas sillä tavalla voin metsän varkauden kerrassaan lopettaa ja siitä selvenee myöskin kuka rehellinen ihminen on. Voiton riemu loisti hänen kasvoiltaan, kun hän lähenei Heikkiä ja sanoi:

"Te voitte kyllä puita saada, jos ilmoitatte minulle muutamia metsän varkaita."

"Minäkö metsän varkaita!" huudahti Heikki ja kavahti askeleen taakse päin.

"Niin, jos kerran rehellinen mies ole, niin tottahan varkan voit esivalta käsiin anta."

"Se on mahdotonta, sillä setäni ja minä olemme rehellisiä miehiä, eikä meillä ole varkaista tietoa enempi kuin..."

"So so! — Eläpä rupea teeskentele — kyllä kai valtimolaiset tunnet, eihän siellä niin monta rehellistä miestä ole. Metsän varkauksia kyllä tiedät paljonkin. Ilmoita vaan ketä voi asianomaisia, ketä vieraita miehiä haasta."

"Minä en voi mitään ilmoittaa, en tiedä kuka yhdessäkään varkaudessa on ollut."

"Olet siis varasten kanssa samassa tuumassa, kuulen minä."

"Mekö varkaita!" huudahti Heikki ja otti ehdottomasti askeleen metsäherraa kohden.

"Elähän nyt suuhun lentä!"

"Ei, ei — vaan ei me sedän kanssa varkaita olla. Tietkää se!"

"Juuri te olette varkaita — sinä olet varas, sanon minä. Kuuletko nyt!" sanoi metsäherra oikein räkyttävällä äänellä ja astui hänkin askeleen Heikkiä kohden.

Heikki ei enää sanaa suustaan saanut. Hänen tukkansa kohosi pystyyn ja hänen nyrkkinsä vetäytyivät kokoon.

"Astu ulos täältä lurjus, vai tänne sinä asetut moneksi päiväksi ajeeraamaan," kiljui metsäherra huomattuaan Heikin vihasta säkenöivät silmäykset, ja työnsi häntä kyynäspäästä ovea kohden.

"Elä koske minuun," kiljasi Heikki ja hänen nyrkkiin puristettu kätensä kohosi ylös, "tahi jos tästä putoaa..."

"Herra jestan! Mitä täällä tehdään? Herra jestan Akseli! Herra jestan vieras! Akseli, Akseli!!!... Vieras, vieras..."

Nähtyään rouvan rukoilevat silmäykset ja muistettuaan hänen eilisen ystävällisen käytöksensä, laskeutui Heikin käsi hervotoinna alas, koko hänen ruumiinsa vapisi ja hän ei enää tehnyt vastarintaa, vaan antoi metsäherran työntää itsensä ovesta ulos.

Heikki koppoi laukun selkäänsä Niiralan pirtistä ja käveli ikään kuin itse tietämättään tuonne järven rannalle. Sitten hän kääntyi pitkin rantaa, käveli kappaleen matkaa ja vihdoin istui tuolla rannalla olevalle kiville. Liikahtamatta hän siinä istui, tuijotti maahan ja nojasi kyynärpäällään kiveä vasten. Mitään ei hän nähnyt, ei kuullut, istui vaan hiljaa ja kauvan. Silmät ne tahtoivat kosteiksi käydä ja kuuma vesi tunkeutui suuhun, mutta Heikki ei sille valtaa antanut, hän nieli sen alas ja hillitsi itsensä. Kohosi siitä seisalleen ja alkoi astua kotiansa kohden.

II.

Viikot vierivät hiljalleen ohitse. Heikki teki tehtävänsä ikään kuin kone. Harvoin olivat hänen ajatuksensa työssä. Rauhattomina kuin meren aalto, harhailivat ne siellä ja täällä. Valoisana kuin aamun koi oli Heikki nähnyt tulevaisuutensa. Mutta sakea sumu oli sen peittänyt. Oma koti, jonka hän oli jo nähnyt aivan nenänsä edessä, oli nyt siirtynyt tietämättömään tulevaisuuteen. Ja sitten Kaisu! Tuntui juuri kuin ei hän koskaan olisi hänestä ollut niin kauvaksi eroitettu kuin nyt.

Mutta kokonaan ei hän vielä laannut toivomasta. Olihan metsäherra luvannut, että käydään syynämässä, kun sopii. Ehkäpä hän sentähden viimeinkin... Niin, eipä tiedä jos käypi. Ja Heikin pää kääntyi tietämättään, tahtomattaan aina sinne päin, mistä tiesi metsäherran tulevan, jos tulee. Mutta turhaa oli se vaiva. Metsäherraa ei näkynyt ei kuulunut; ei vaikka Heikki kuin olisi kirkolle päin tirkistellyt.

Sattui sitten eräänä sunnuntaipäivänä, kun Heikki taasenkin tapansa mukaan istui pöydän päässä ja mietiskeli, että hän näki herrasmiehen pujahtavan Seinustan portista sisään. — "Vihdoinkin!" arveli Heikki itsekseen ja kavahti pystympään. Mutta mitään ei hän virkkanut.

Turhaan olikin hän ihastunut. Ovi aukeni ja sisään astui Niiralainen. Metsäherran asioilla sanoi hän liikkuvansa ja pyysi talosta yösijaa. Seinustan ukko sanoi talossa lämmintä olevan ja pyysi Niiralaista tuonne etehiseen. Niiralainen kiitti isäntää ja niin he menivät kamariin. Vähitellen vetäytyi sinne Heikki sekä Seinustan muutkin miehet, vierasta katsomaan näetten.

"No ei se tainnut juuri rapia vuosi tällekin perälle tulla," arveli Niiralainen ja silmäili seinällä rippuvaa Pyhän Yrjänän ja lohikäärmeen kuvaa.

"Ei tullut, ei tullut, — kyllä kai sitä seottaa taasenkin köyhempäin täytyy, mikähän siementenkin eteen sitte ihmisrukilla tulee," arveli joku joukosta.

"Kyllä se ei paljon seottamista kestä, hyvä että selvänä leipänä koossa pysyy," tuumi Seinustan ukko.

"Minkä vuoksi ne ovat poronsakin tältä perältä niin tarkoin hävittäneet? — Olihan niistä ennen kelpo sivutulo," kysyi Niiralainen.

"Hm!" rykivät miehet.

"Luulisihan poronhoidon kannattavan nyt kuten ennenkin, onhan sillä tavaralla hyvät hinnat."

"No miksikäpä ei se kannattaisi, jos heppokuusia saisi hakata yhtä vapaasti kuin ennenkin, mutta ne pitää karsia kaikki tyyni, mitä poron syötäväksi kruunun metsään kaataa. Sitte kuin tämä karsimis-käsky tuli, ovat porot hävinneet, eikä niiden hoito enää juuri kannata," arvelivat miehet ja katselivat toisiaan silmiin.

"Omituista se on tällä perällä, kun kruunu kahlehtii kansalta kaikki entiset elinkeinot," sanoi Niiralainen.

"Metsäherrathan ne nyt joka paikkaan tuppautuvat," arvelivat miehet katkerasti.

"Lieneekö siinä sentähden niin metsäherrainkaan syytä, onhan kruunulla oikeus tehdä omansa kanssa, mitä edullisimmaksi näkee," sanoi Seinustan ukko.

"Voisivat ne sentähden metsäherratkin tehdä paljon kansan auttamiseksi, jos viitsisivät, ja saadaanpa nähdä eivätkö nytkin vähennä hakemuspuiden antia yhä vähemmäksi kuin ennen," arveli Niiralainen.

"Miksikä tänä vuotena puiden hakemukset vastaan otettiin vasta niin myöhään kuin elokuulla, vaikka ennen on hakemukset pitänyt jo ennen juhannusta tehdä?" kysyi joku miehistä. Sitä ei Niiralainen tiennyt.

Heikki kysyä tokasi viimein, että eikö metsäherra aikonut käydä tällä kulmalla ennen talvea.

"Mitä se tänne tämmöistä matkaa viitsisi rämpiä," sanoi Niiralainen.

"Heikillä kun on torpan laitton puuhut, niin hän toivoisi metsäherraa tänne," arveli Seinustan ukko.

"Ei tarvitse pitkästyä, jos vähän viivähtääkin," sanoi Niiralainen.

"Se taitaa olla vähän hidasta tämä nykyinen metsäherra?"

"Hidasta! — Sanokaa paremmin laiska, se sana sopii kaikkiin metsäherroihin," sanoi Niiralainen ja alkoi teiskata edestakaisin lattialla.

"Hih hih hih!" panivat miehet ja hykersivät käsiään.

"Noo — lieneekö siinä nyt yksin laiskuus, on luultavasti paljon kamaritöitä," sanoi ukko vakaisesti.

"Kamaritöitä! — Kantaa palkkansa, siinä sen kamaritöitä."

"So so, — jo te nyt liioittelette, onhan metsäherralla suuri piiri hoidettavana ja tietysti sillä on paljon laskujakin tehtävänä."

"Suuri piiri hoidettavana, hoitaa sillä tavalla, ettei tarvitse olla kuin neljästi vuodessa hereillään. Juoda mässästä ja kohmeiloissaan nukkua koko muu aika, semmoiset kiireet ne ovat."

"Hihhihhihhihhih," panivat talon nuoremmat miehet, mutta ukko rypisteli tyytymättömästi kulmakarvojansa.

"Miksi juuri neljästi vuodessa?" kysyi vihdoon Heikki.

"Neljästi vuoteensa maksetaan heille palkkaa," selitti Niiralainen — "Niin, kyllä he nyt taitavat saada kantaa kuukausittainkin, jos niin tahtovat," jatkoi hän sitten.

Kun Niiralainen oli kylän lävitse tullut, leveni pian tieto hänen tulostaan. Kylän miehiä kerääntyi vähittäin koko joukko kirkkosanomaa kuulemaan ja harvinaista vierasta katselemaan.

Puheltiin siinä yhtä ja toista, vaan aina se kääntyi puhe metsänhoitoseikkoihin.

Niiralainen selitteli kansalle, että juuri sentähden, ettei metsäherrain mitään tehdä tarvitseisi, ei enää puitakaan kruunun metsistä kansalle anneta; mutta ukko se vaan ei tahtonut sitä ottaa uskoakseen.

Lotvonen pyysi vihdoon Niiralaista ottamaan hänen kunnan verokirjansa ja maksamaan hänen veronsa, ettei kirkolle tarvitsisi itse sentähden lähteä.

Niiralainen sanoi kyllä mielellään Lotvosen asian toimittavansa, mutta selitti nyt, ettei kunnallislautakunnan esimies ollut kunnan varoista tehnyt tiliä kahteen vuoteen. Hän sääliitti ihmisparkoja, jotka saivat näinä kovina aikoina maksaa korkeita veroja tietämättä minnekkä ne joutuvat.

Kyläläiset hämmästyivät kokonaan. He katselivat hämmästyneinä toinen toistaan silmiin.

Vihdoon kysyi Seinustan ukko, että miks'ei häntä vaadita tilille ja miksi ei häntä eroteta virastaan?

"Niin, miksi ei? — miksi ei? sitähan jokainen vaan kyselee, mutta kukaan ei ryhdy mihinkään toimeen, jokainen odottaa vaan toistaan ja saapahan nähdä, eikö tulevana lauvantaina valita häntä uudelleen, taasenkin kolmeksi vuodeksi, kunnallislautakunnan esimieheksi."

"No, eivät suinkaan nuo nyt niin hulluja ole."

"Eivät! — Tuskin kukaan viitsii itseään niin paljon vaivata, että edes kokoukseen menisi, paitsi muutamat kunnallislautakunnan esimiehen ystävät ja niin tulee hän taasenkin valituksi."

Pitempi äänettömyys syntyi. Miehet katselivat neuvotoinna toisiaan silmiin.

Vihdoon käänsi Seinustan ukko mälliänsä ja sanoi:

"No eivätkö ne nyt siellä lähempänä sen verran valvo?"

"Mitä ne siellä valvoisivat, monet tahtovat vaan valita entistä."

"Mitenkä sitä täältä asti kokoukseen tulee?"

"Voisihan antaa valtakirjan," sanoi Niiralainen.

"Niin," sanoivat miehet ja silmäilivät toisiaan. Jokainen näytti odottelevan toistaan, kukaan ei ottanut aluksi puhetta jatkaakseen, pelkäsivät kai, että jos tyhmyys tapahtuisi, niin sitä syytettäisiin, joka ensin valtakirjan antoon suostui. Lopulta kääntyivät miesten silmät Seinustan ukkoon, ikään kuin kysyäkseen, mitä hän asiasta arvelisi. Ukko tirkisteli vaskisankojensa ylitse miehiin ja näytti asiaa harkitsevan. Miehistä tuntui Niiralaisen puhe valtakirjain antamisesta

hyvin luonnolliselta, mutta kun olivat Niiralaisesta yhtä ja toista maininkia kuulleet, niin eivät tienneet häneen oikein luottaa, ja odottelivat sentähden, mitä ukko asiasta arvelisi.

"Antakaa pois Niiralaiselle valtakirja," sanoi vihdoin Heikki, joka täydellisesti luotti Niiralaiseen.

"Ei, ei, en minä häntä sillä sanonut, vaan muutoin tulini maininneeksi, kun niin puheeksi kiertäytyi. Enkä minä muutoinkaan halua häneen sekaantua koko juttuun. Vaan voittehan antaa valtakirjan vaikka Helkalaiselle, kyllä minä voin valtakirjan hänelle viedä, jos niin tahdotte."

"Niin Helkalaiselle!" huusivat useat yhtä haavaa ja miehet eivät enää asiassa mitään pahaa aavistaneet, kun kuulivat ettei Niiralainen itselleen koko valtakirjaa halunnut, eikä Seinustan ukollakaan ollut mitään tätä ehdotusta vastaan.

Valtakirja siis tehtiin kuin tehtiinkin. Miehet panivat puumerkit alle, vielä huomen aamullakin kävi Seinustalla miehiä puumerkkiä antamassa.

Niiralainen jatkoi matkaansa muihin sydänmaan kyliin. Metsäherrain asioita oli hänellä joka paikkaan. Mutta kaikkialla kiertäytyi muun muassa puheeksi myöskin kunnallislautakunnan esimiehen vaali ja kaikkialta sai Niiralainen valtakirjoja milloin millekin kirkonkyläläiselle.

Mutta yhä pimeämmälle näytti Heikin tulevaisuus. Tähän asti oli hän vielä jotain toivonut, mutta ne tiedot, mitä Niiralainen oli metsäherran aikeista hänelle antanut, lopettivat aluksi viimeisenkin toivon.

Yhä alakuloisemmaksi ja harvapuheisemmaksi kävi Heikki. Harvoin otti hän osaa muiden keskusteluihin, oli vaan kaiket päivät omissa pitkissä ajatuksissaan.

Seurasi sitten pitkä sumuinen syksy, päivää ei ollut paljon muuta kuin kaksi hämärää.

Viikkokausia oli taivas alinomaa synkkien pilvien peittämänä. Toisinaan satoi kuin olisi saavista kaatanut. Maa oli kokonaan veden ja lian vallassa.

Kukaan ei tämmöisellä siivolla viitsinyt kirkolle lähteä. Eikä kirkolta päinkään sattunut ketään kulkemaan Valtimon kylään. Valtimolaiset eivät siis tieneet kirkkosanomista mitään. Eivät tieneet oliko valtimolaisille puita myönnetty, vaikka useimmat olivat niitä hakeneet. Eivät tieneet olivatko vielä edes kirjat Helsingistä tulleetkaan. Muun maailman menosta eivät valtimolaiset mitään tieneet, elivät vaan kuin säkissä.

Kaisuakaan ei Heikki ollut nähnyt, sitten kuin kirkolla kävi. Tuntui usein niin ikävälle. Muistui mieleen monta sukkeluutta menneiltä ajoilta. Heikin suu vetäytyi silloin hymyyn. Talon vaimonpuolet kysäsivät silloin aina, että millä hän nauroi, johon Heikki ei ensin tiennyt mitä vastata, mutta sanoi aina sittemmin kysyjälle että: "sinulla."

Kysyjä hölmistyi vähän ja Heikki vaipui jälleen omiin pitkiin ajatuksiinsa.

Silloin tällöin heräsi Heikin sydämessä vielä joku toivon kipinä. Eihän tuota tiedä, niin arveli hän, eihän tuota tiedä, jos sentään käyvät syynämässä vielä ennenkuin maa routii.

Mutta päivät ja viikot ne harppailivat edelleen eikä metsäherroja näkynyt ei kuulunut. Yhä selvemmin ja selvemmin alkoi talven oireita näyttäytyä, eikä kauvan viipynyt ennenkuin maa ja vedet olivat jo umpijäässä. Lunta tuprutteli ja talvi sai täyden vallan. Nyt ei Heikillä ollut enää mitään toivomista.

Tehtävänsä toimitteli hän entisellä tarkkuudella, vaikka harvoin olivat ajatuksensa työhön kiinitettyinä. Harvoin otti Heikki osaa muiden keskusteluihin. Hän eli omaa elämäänsä.

Tapahtui sitten muutamana sunnuntaina jälkeen puolenpäivän, että Raution Aappo vetäytyi Seinustan pirttiin, ja häntä seurasi koko joukko muita kyläläisiä.

Seinustan ukko istui tapansa mukaan pöydän takana ja lueskeli jotain hartauskirjaa. Heikki lojui pitkänään tuolla karsinasängyn päällä ja muu väki virui mikä missäkin sopessa.

Vieraat silmäilivät ympäri pirttiä ja tervehtivät talon väkiä.

Ukko tiedusteli vierailta, mitä heille kuuluu, mutta eihän niillä vierailta mitään hyviä uutisia ollut.

Raution Aappo kääntyi vihdoin Heikkiin, nojaten taasenkin pitemmällä jalalla lattiaan ja tukien lyhemmän jalan varpaalla ruumistaan tasapainossa.

"Enkö minä sitä sanonut sinulle, että saa sen tyhjän pyytämättäkin," sanoi Aappo ja voiton riemu se loisti hänen kiiluvista silmistään, "sanoinhan minä, että turhaa vaivaa on metsäherroja kumarrella."

"Mitenkä niin?" kysäsi Heikki.

"Ei koko kylä saa ei kappalettakaan puuta kruunun metsästä."

"Ei kappalettakaan!" huudahtivat talon miehet yhtä haavaa.

"Ei suksi- eikä reenjalaspuutakaan kuulu metsäherra lupaavan kruunun metsästä," kuului tulleitten suusta yhtä haavaa.

"Ei suksi- eikä reenjalaspuutakaan!" huudahtivat talon miehet ehdottomasti.

"Niin sanoi metsäherra, että sen varjossa te sitten varastatte vain kruunun metsiä," selitti Aappo.

"No kaikkiako hän sitten luulee varkaiksi?" sanoi ukko.

"Niinpä se tuntui," sanoi yksi kyläläisistä, "minäkin koetin edes muutamia hirsii pyytää, kun on navetta aivan kokonaan lytistymässä, mutta niitä ei luvattu. Vaikka samapa tuo nyt on, menevät kai ne lehmät veroista kuitenkin, jos ei heitä navetta sitä ennen ehtisi surmata."

"Niin, millä ne verotkin maksettane!" huokailivat miehet ja silmäilivät ympärilleen.

"No, enkö minä sitä sinulle sanonut, ettei rehellinen mies nykyisen metsänhoidon aikana menesty," sanoi Aappo taasenkin, kääntäen suurellaisen nenänsä Heikkiä kohden.

"No ei suinkaan sitä varastamallaakaan kauvas mennä," sanoi Heikki.

"Vaan se on kuitenkin ainoa keino, joka auttaa," sanoi Aappo, "vai mitä luulette?" ja hän käänsi nenänsä kyläläisiin päin.

Oli joukossa joitakin, jotka myönsivät niin olevan, mutta useimmat epäilivät.

"Ei sinun pidä varastaman," sanoi Seinustan ukko jyrkästi.

"No niin, vaan ettekö te ole lukeneet, mitä David teki, koska hän isosi. Kuinka hän meni ja söi näkyleivät templistä, joita ei hänen olisi sopinut syödä," sanoi Aappo ja voiton riemu loisti taasenkin hänen kiiluvista silmistään.

"Hihhihhih!" kuului hyväksyvää naurun hikotusta sieltä täältä joukosta, mutta toiset rypistivät tyytymättömästi nenäänsä.

"Mitä sinne kirkolle muuta kuuluu?" kysäsi vihdoinkin joku talon miehistä.

"Eihän sinne mitään kummallisempia kuulu. Niiralainen vaan kuuluu tulevan kunnan esimieheksi," sanoi Aappo.

"Vai Niiralainen. — No mitäs ne Kirkonkylällä siitä tykkäsivät?"

"Kiroilivat vaan, että sen se nyt hoksasi, että siihen itsensä tälläsi, kun ei metsäherraksi päässyt."

"Eivät ne taida Kirkonkylällä Niiralaisesta oikein tykätä?"

"Eiväthän ne tykkää, sanovat että se on koko ikänsä herroja hännystellyt, ja niiden ystävyden varjossa koettanut talonpoikia nylkeä; mutta nyt lopulta asettavat talonpojat itse hänet kassojaan tasailemaan," ja pilkkahymy se kierteli Aapon huulilla.

"Mitenkä ne sen valitsivat?" kysivät kyläläiset ehdottomasti.

"Mitenkä — hahhahhah!" sanoi Aappo päätään käänneillen ympäriinsä ja lyhytään muutaman askeleen, "tehän sen kuulutte valinneen."

Kyläläisten naamat vetäytyivät pitkiksi. Pitempi äänettömyys syntyi.

"No mitenkä se Helkalainen Niiralaista valitsi, eihän siitä koskaan ole kuulunut, että se tahtoisi kansaa syödä?" kysyi vihdoinkin Seinustan ukko ja käänsi mälliänsä.

"Mitenkä — Helkalaisella kuuluu olevan kymmenen tuhannen markan tuomio Niiralaiselle ... hahhahhah! — kyllä ymmärrätte."

Hämmästyneinä katselivat miehet toisiaan ja väntelivät tuskallisesti itseään, mutta kukaan ei heistä mitään virkkanut.

Joku talon piiiosta laittoi piisiin valkeata. Heikki nousi sängystä, venytteliin ja heitti alakuloisen silmäyksen Aappoon.

"Mitä papereita teillä taskuissa on?" kysyi hän Aapolta.

"Aijai — johan olin unhottaa, täällähän on Amerikapreivejä," sanoi Aappo ja alkoi lappaa papereita taskuistaan. Ensin veteli hän esille suurempia paperikäärjä.

"Amerikan lehtiä," sanoivat miehet kääryt nähtyään, mutta pian veteli Aappo kirjeitäkin kasan esille ja latoi pöydälle.

"Kenellekä nämät kaikki nyt ovat, Heikkihän tuntee kirjoituksen," sanoi Seinustan ukko ja ojensi paperit Heikille.

Heikki meni piisiin luo ja alkoi tavailla päällekirjoituksia. Kyläläiset keräytyivät Heikin ympärille uteliaina, että ketkä kirjeitä saivat.

Häkki jakoi kirjeet ja sanomat omistajilleen, jotka niitä kääntelivät käsissään ja selittelivät toisilleen, keneltä Amerikassa olevilta ystäviltaan he niitä saivat.

"Lueppas tuo!" sanoi vihdoinkin eräs kyläläisistä Heikille, "sinähän osaat kirjoitusta."

"Niin, Heikkihän se osaakin näitä lukea," sanoivat muutkin ja aukoivat kirjeitään.

Heikki istui piisiin luo jakkaralle ja alkoi tavailla. Eivät ne olleet juuri pitkän pitkiä nuo kirjeet, eivätkä erittäin sisältörikkaitakaan. Mutta sama sävel oli niissä kaikissa.

Eivät niiden kirjoittajat erittäin kehuneet oloaan tuolla luvatussa maassa. Mutta — kirjoittivat he — joka mies on ja itsensä oikein käyttää, niin kyllähän täällä toimeen tulee. Toiset valittivat haikeaa koti-ikävää ja sanoivat, että jos ei olo siellä kotona olisi niin kovin toivoton ja kurja, niin he kyllä pian kotia tulisivat, mutta mitä sielläkään juuri nuorimies tekee, arvelivat he toisekseen. Toiset kirjoittivat olevansa työssä rautatiellä, toiset kaivannoissa, toiset tekevänsä työtä maan alla, toiset maan päällä; ainoastaan jotkut harvat kertoivat hankkineensa itselleen uudistalon paikan. Toiset sanoivat ansaitsevansa kahdeksan, toiset kymmenen ja toiset kaksitoista markkaa päivässä.

"Kahdeksan! — Kymmenen! — Kaksitoista markkaa!" keskeyttivät silloin aina kyläläiset ja silmäilivät ihmetellen toisiaan.

Toiset taas eivät sanoneet koto-ikävästä mitään tietävänsä, eivätkä siis aikoneet millään ehdoin kotikylään palata. Tule sinäkin tänne! — Toista täällä on olla kuin siellä, kehoittelivat he ystäviään ja jos haluat, niin kyllä minä tiketin laitan, joka vetää aivan tänne perille asti.

"Kyllä kai se parasta olisi," arvelivat kyläläiset, "että joka kynsi täältä lähtisi ja siltähän tuo näyttääkin, että metsäherrat meitä oikein kädestä pitäen koettavat täällä Amerikkaan pakoittaa," ja he silmäilivät niin toivottomasti ympärilleen.

Parissa kirjeessä oli valokuvakiin. Ne kulkivat kädestä käteen. Niitä katseltiin ja tarkasteltiin kaikilta puolin. —

"Kuka olisi uskonut," ihmettelivät kyläläiset, "ovat kuin herroja; ei siivon samoiksi miehiksi uskoisi, kun täältä lähtiessä."

"No tietääpäs sen, joilla senlaiset ansiot ovat," arvelivat toiset.

Kun Heikki oli kirjeet saanut loppuun tavailleeksi, alkoi hän lukea Amerikan sanomalehtiä.

Muut miehet pörräsivät siinä yhtä ja toista. Toiset pistäytyivät Raution Aapon kanssa tuon tuostaankin ulkona. Keskustelu alkoi käydä yhä vilkkaammaksi, ääni kovemmaksi.

Seinustan ukko tunsi pirtissä viinan löyhkän. "Mistä teillä viinaa on?" kysyi ukko äreästi.

Miehet katselivat hämmästyen toisiinsa, mutta Aappo se lyyhkäsi hymyssä suin vaarin luo ja sanoi: "Minähän sitä vähän tuliaisiksi toin kirkolta; elkähän nyt suuttuko, isäntä, jos me tässä vähäsen niinkuin lohdutukseksi, eihän tuo mieli muutenkaan juuri korkealla ole ja juovathan nuo herratkin, kertovat metsäherrankin olevan viikkokausia aivan yhdessä pöhnässä."

"Semmoiset teillä ovat lohdutukset kuin muutkin aikomukset, tiedättehän, että minä en suvaitse päihtyneitä."

"No ei riidellä, ei riidellä, ei riidellä," sanoi Aappo lauhkeana kuin lammas, "me lähdemme pois, lähdetään pois pojat, isäntä ei salli, että me vähän tässä huvittelemme."

Ja niin vetäytyivät miehet vähittäin pirtistä. Toiset menivät kotiansa ja toiset seuroittelivat Aapon viinalekkeriä.

Seinustan ukko vaipui syviin mietteisiin. Kyläläistensä kohtalo koski kipeästi häneen. Jotain olisi heidän auttamisekseen tehtävä, mutta mitä? — Siinäpä kysymys, joka sieti miettimistä.

Pian olivat joulumarkkinat tulossa. Varmaankaan tällainen kansan ahdistaminen ei ole esivallan tahdosta. Mitähän jos kävisi markkina-aikana kuvernöörin puheilla. Onhan tuo herra herrallakin ja vaivasellakin Jumala. Ja totta sitä metsäherrainkin täytyy muita, ylempiä herroja totella. Ja kuta enemmän ukko asiaa mielti, sitä enemmän hän vakaantui siinä ajatuksessa, että paras on käydä kuvernöörille valittamassa kyläläisten kurjaa kohtaloa.

Mutta ulkona kuului silloin tällöin kiljahtelemisia ja juopuneiden rähinää.

"Oi Jumalani!" huokaa ukko, "miten kauvas he ovat Sinusta vieraantuneet. Kuta enemmän heitä kuritat, sitä syvemmälle he vaipuvat."

Mutta samalla kuului hevosen kavioin kopsetta, kiljumista ja rajua huihkaamista juuri pirtin seinän takaa, hevonen laukata huimi ohitse minkä ehti ja miehet mylvivät kuin sonnit reessä.

Tätä seurasi toinen ja kolmas samallinen rekikuorma, mutta sitten oli taas hiljaista.

"Jumala armahtakoon heidän luontokappale-riepujaankin," huokasi ukko.

Mutta jonkun ajan perästä uudistui jälleen sama ajo, sama mylvintä ja sitten se vähän ajan perästä uudistui aina myöhäiseen yöhön. Tuntui juuri kuin tässä juopuneiden mylvinnässäkin, joka yön hiljaisuudessa hävisi äänettömään avaruuteen, olisi ilmestynyt synkkää pimeyttä ja lohdutointa toivottomuutta.

Taivas oli hallavan vaal akka. Pakkanen paukkui seinissä. Lumi narisi niin kuivakkaasti reen jalaksen alla. Levotoinna aaltoili kansa kaupungin kauppatorilla. Oli siellä väkeä ja värkkiä. Tuolla loitompana oli pitkä jono heinäkuormia. Niiden ympärillä hyppelivät maalaiset, koputtelivat jalkojaan, löivät käsiä hartioihin ja tarttuivat silloin tällöin toisiinsa käsiksi, nujusivat hetken aikaa ja irtausivat taas. Ostajat hääräilivät heinähäkkien ympärillä. Koettivat tunkea nyrkkiänsä häkin kupeista, puskipat parraspuista häkkiä kohoksi, nykkivät heinätukkoja irti, nuuskivat niitä ja sihtasivat kaikilta puolin ja tinkasivat. — Seurasi sitten jono jyvakuormia, sitten pieniä voiaistioita kuormittain. Kulmittain näiden kanssa oli lihakuormia kymmenittäin. Oli siinä

lampaan jos raavaankin lihaa, oli sian ja poronkin paistia, oli tuoreita jos palvatuinkin raajoja, mitä vaan minkin mieli teki ostaa. — Sitten tuolla toisella laidalla seurasi kaikellaista puutavaraa. Siellä oli suksia, kelkkoja, rekiä, haravia, pohtimia, tuolia, pöytiä ja kaikellaisia työ- ja huonekaluja. Tuolla rannempana taasen olivat kalain kauppiaat sijansa saaneet. — Näiden kaikkien keskelle olivat käsityöläiset asettaneet kauppakojunsa. Siellä olivat myöskin ryssäin namuset makuhermoja kiihottamassa. — Näiden kaikkien välillä virtaili kansaa tulvanaan. Liikkeessä olivat ihmiset alinomaa. Käsiä niin kinnermöi ja jalat tahtoivat turriksi käydä. Parrat olivat paksussa kuurassa ja valkeiksi kylmettyneitä nenän päitä näkyi siellä täällä; oli oikein hirveä pakkanen.

Siellä väkijoukossa tungekseli Heikkikin pitkine poronkoipisaappaineen ja korkeine koirannahkalaukkuineen. Hänen perässään pujotteli Seinustan emäntä vankka pakka puolivillasta kainalossaan. Se oli hedelmä hänen ja miniäinsä pitkien iltapuhteiden ponnistuksista.

Poronlihansa olivat he summassa myöneet ja ukko oli niistä nyt rahoja perimässä.

"No Heikki!" kuuli Heikki sivultaan tuttavallisen äänen, kun hän oli siinä väkitungoksessa sortunut sille puolen toria, missä puutavaroita kaupattiin. Hän käänti päätänsä ja näki Raution Aapon lyyhäävän itseään kohden.

"Terve miehelle!" sanoi Aappo ja löi Heikkiä olkapäälle, "aina se tuo vainu vetää korppia haaskan luo... Ka emäntähän se on!" huudahti hän emännän silmiin tirkistäen, "kun on kuin morsian, aina yhtä keippelä kuin kahdenkymmenen vanha tyttö. Toden totta minä luulin, että Heikki oli kultansa tavannut, mutta mihinkä se Kaisu sitten tästä joutui, oli ihan vasta tässä, samallinen pakka puolivillasta kainalossa kuin teilläkin."

"Kuka Kaisu?" kysyi emäntä.

"Kuka Kaisu! — Heikin hellupa tietenkini."

"Mitä tuolla olisi hellua, ei välitä tytöistä mitään, elelee vaan omissa pitkissä ajatuksissaan."

"Mitä olis nuoruus rakkaudetta. Se olis niinkuin kevät kukkaisetta."

"Mitä te olette markkinoille tuoneet?" kysyi Heikki, saadakseen puhetta käännetyksi toisaalle.

"Rekiä ja pohtimia, tässä on minun kuormani," sanoi Aappo kääntyen selkensä takana olevaan reki- ja pohdinkuormaan, "onhan sitä puutavaraa, joka synkkien metsien keskellä asuu," sanoi Aappo piikillisesti.

"Joko taas?" sanoi Heikki ja kääntyi lähteäkseen.

"No, no! — elähän nyt sentähden noin suutu, vaan tiedäthän, että elää minunkin täytyy, ja enhän minä ota enkä varasta, vaan katson kruunun metsien parasta," sanoi Aappo ja tarttui Heikkiä olkapäästä kiini.

"Aina teillä ovat teidän läksynne."

"Niin ja monenlaisia konstia lisäksi, kuulehan nyt. Yhden konstin minä sinulle vielä opetan, ja se ei niinkään hullu ole. — Eiväthän metsäherrat ole vielä käyneet syynäämässä?" —

"Eivät ole — mitä sitten?"

"No niin — tee sinä niinkuin minä ja moni muu on tehnyt, elä ole koko syynistä miksollassikaan, ala vaan tehdä taloa, kyllä siitä hyvä tulee?"

"Kruunun maalleko omin lupisi?"

"Aivan niin, sen on moni ennen sinua tehnyt ja tekee vielä jälkeenkini."

"Kyllä kai metsäherrat hävittävät semmoiset torpat, ja sakottavat," sanoi Heikki.

"Eivät ole sitä vielä kenellekään tehneet, syynäävät kuin sopii ja hankkivat torpan kirjat,"

"Tule jo pois!" sanoi emäntä ja alkoi poistua.

"Elkäähän nyt vielä! — Tuoltahan se tulee Kaisukin. Odottakaahan nyt, emäntä, minä näytän mimmainen kulta se Heikillä on. Tuleppas tänne Kaisu ja katso!"

Kaisu tuli Aapon luo. Hän ei näkynyt ensin huomaavan Heikkiä, vaan lähemmä saapuessaan keksi hän hänet, vilkasi Aappoon ja huomattuaan hänen kujeellisen nenänsä, tuli hän niin hämilleen, ettei tietänyt mitä tehdä.

"Voi sitä rakkautta mikä meilläkin oli vaarivainajan kanssa vielä viikon vihkimisenkin jälkeen, kun penkillä pääksekkäin maattiin ja toisiaan tukasta vedettiin," sanoi Aappo työntäen Kaisua Heikkiä kohden ja alkoi laulella:

"Anna kättä sun kultas kanssa,
Anna kättä sun liutus kanssa,
Anna kättä sun hyväs, sun hyväs."

Heikki oli niin hämillään, ettei tietänyt mitä tehdä, työnsi kuitenkin kätensä Kaisulle ja vilkasi samalla ympärilleen, että huomasiko sitä kukaan. Onneksi ei kukaan katsonut heihin ja Heikki pudisti sentähden tuttavallisemmin Kaisun kättä.

"No miltäs näyttää, — sopiiko sukuun?" sanoi Aappo, emäntään kääntyen.

"Kenenkä tyttö se on tämä?" kysäsi emäntä, joka oli vanhan vaimon tarkalla silmällä seurannut nuorten liikkeitä ja luuli huomaavansa, ettei Aappo aivan honkihin horissut.

"Tämähän on Korven Kaisu, kelpo tyttö, samallinen kuin äitinsäkin, muistattehan tuon ennen, kun Taustolla yhtä velliä ryystitte."

"Aivan niin, aivan niin, nyt minäkin sen hoksaan, no niin ne nuoret kasvavat," arveli emäntä ja alkoi hypistellä Kaisun käsivarrella olevaa puolivillasta.

Kaisu kohotti toisen jalkansa maasta, kapautti sen varpailla kerran kahdesti toisen jalan kantapäähän, laski maahan ja kohautti vuorostaan toisen jalkansa ylös, teki sillä samallaisen liikkeen ja hypähti väliin. Sillä välin hypisteli hänkin vuorostaan emännän puolivillasta ja tiedusteli sen hintaa.

Samalla saapui paikalle Seinustan ukko ja sanoi Heikille.

"Nyt menen kuvernööriin, tahdotko tulla matkaan?"

"No mennään sitten," sanoi Heikki, heitti salaisen silmäyksen Kaisuun, mutta tämä ei sattunut huomaamaan sitä. Hän kysyi sentähden Aapolta, että missä he olivat kortteeria. Aappo selitti kortteerinsa ja Kaisunkin silmäykset kohtasivat jälleen Heikkiä.

"No mennään nyt," sanoi ukko ja alkoi tunkeutua väkijoukkoon. Heikki pujotteli perässä.

"Minnekkä ne nyt menivät?" kysyi Kaisu emännältä.

"Kuvernööriin kai ne aikovat, mitä lienee asiaa ollut."

"Mutta eikö lähdetä liikkeelle, jos ostajaa satuttaisiin kopeuttamaan," sanoi emäntä Kaisulle ja vilkasi hänen vaatepakkaansa.

Aappo teki pilkallisen liikkeen, kuullessaan miesten kuvernööriin menevän, kohotti kätensä huulilleen, puhalteli niitä hetken aikaa, ojensi ne sitten suoriksi, löi hartioihinsa ja hypähteli.

Emäntä ja Kaisu alkoivat myös pujotella väkijoukkoon. Yhtä ja toista keskenänsä keskustellen vähitellen johtui heidän keskustelunsa Heikkiin.

"Missä te Heikin kanssa olette tutuiksi tulleet?" kysäsi emäntä.

"Hm! — Mehän olimme rippikoulussa yhtä aikaa," sanoi Kaisu.

"Hm!" sanoi emäntä ja nyökkäsi päätään juuri kuin sanoakseen: "Kyllä ymmärrän."

Mutta Kaisu loi silmänsä maahan ja pitempi äänettämyys syntyi heidän kesken.

Mutta sanaakaan virkkamatta astuskelivat ukko ja Heikki jälekkäin pitkin katuja. Kansaa oli kadulla kuin soipaa sotaa. Toisia meni, toisia tuli vastaan. Kadut olivat aivan yhtenä vilinästä ihmisistä.

Mutta tuossa kadun risteyksessä pidettiin outoa melua. Heikin ja ukonkin huomio kääntyi siihen.

Eräs juopunut mies teki tappelua toisen selvemmän miehen kanssa. Tämä huusi poliisia avukseen. Poliisi tuli ja koetti hillitä juopunutta, mutta saikin siitä tekemistä. Sentähden puhalsi hän pari kertaa pilliinsä.

Väkeä alkoi kerääntyä kaikilta haaroilta, mutta pian saapui paikalle toinenkin poliisi. He tarttuivat miestä kainaloista kiini ja alkoivat taluttaa häntä välissään "korppulaaria" kohden.

Ukko ja Heikki jatkoivat matkaansa.

Heikki mietiskeli vaan, että mitähän olisi, jos kumminkin alkaisi rakentaa keväällä aivan omin päin, sen enempää syyniä odottelematta. Ja kuta enemmän hän tätä mietti, sitä selvemmin tunsu hän, että niin hänen on tehtävä. — "Mutta... Niin, voihan sitä sentähden kuvernööriltä kysyä." —

Mutta samalla olivat he saapuneet aivan kuvernöörin virkatalon luo. Ukko pyörähti muutamasta leveästä ovesta sisään ja niin tulivat he muutamaankin poikkikäytävään.

"Täältä sitä kuvernööriin pääsee," kuiskasi ukko Heikille.

"Mutta kuulkaahan te," sanoi Heikki.

Ukko puisti epäilevästi päätään.

"Mutta eikö voisi kuvernööriltä kysyä, että mitä hän siitä arvelisi," sanoi Heikki.

"No saadaan nyt nähdä, miten hän rupee meitä kuuntelemaan," sanoi ukko ja alkoi kömpiä käytävästä lähteviä rappusia ylikertaan. Heikki seurasi perässä.

Tuolla yläkerran etehisessä seisoi pitkä solakka asevelvollinen.

Hän seisoi niin suorana ja vakavana kuin olisi ollut kuvapatsas siinä töröttämässä. Aivan salin oven edessä seisoi se siinä. Salin ovi oli auki, mutta sinne ei hän katsonut. Kivääri oli hänen

sivullaan. Sen perä oli maata vasten ja suussa oli painetti. Eräs siperinnahka-kauluksinen talonpoika kömpi rappusia myöten etehiseen.

Mutta tuolla sisällä salissa istui suuren pöydän ääressä joukko kanslisteja, aivan keskellä lattiaa he siinä istuivat ja näyttivät olevan ahkerassa kirjoituksen puuhassa.

Tuossa lähellä ovea seisoj lihavenlainen, suurivatsainen herrasmies. Hän seisoj siinä ja tähysteli kanslisteja. Sitä syvempään kumartuivat nämät paperiensa yli ja näyttivät olevan kukin ahkerassa työn touhussa. Mutta keksittyään vastatulleen talonpojan etehisessä, vetäysi tuo suurivatsainen herra sinne. Talonpoika kumarsi hänelle syvään, johon tämä ylhäisen ryhdillä nyökkäsi hieman. Sotilas seisoj siinä vaan ja piti toisella kädellä kiväärin piipusta kiini. Hänen silmäteränsäkään eivät liikahtaneet. — Mutta kun kanslistit keksivät vanhan herran poistumisen, kohosivat he pystympään ja vilkkaampi liike syntyi pöydän ympärillä.

"Kun rupee, niin mollottaa siinä päiväkaudet, kuin puoliyön aurinko," kuiskasi muuan kanslisti toverinsa korvaan ja nyökäytti suurivatsaisen herran jälkeen.

"Ja tuolla sitten toinen juorulaukku, koettaa elää jyrsimällä toveriensa luita," arveli puhuteltu ja viittasi tuolla salin vasemmalla puolen, oman pöytänsä ääressä kumppaniinsa selin istuvaan pitkäkoipiseen ja suuripartaseen herraan, joka kirjoitteli siellä vastatulleita asiapapereita luetteloihin.

Ylevän ja ylhäisen näköisenä kääntyi pitkäkoipinen herra samalla päin toveriinsa ja silmäili heitä hetken aikaa. Nämä kumartuivat jälleen paperiensa ylitse. Haudan hiljaisuus vallitsi virkahuoneessa. Itseensä tyytyväisen näköisenä kääntyi pitkäkoipinen herra jälleen työhönsä hänkin. Selvään näkyi että hän tunsu arvonsa kumppaniensa suhteen.

Siperinkauluksinen talonpoika hiipi salin ovenpieleen ja seisahti siihen. Kanslistit kohosivat jälleen pystympään ja alkoivat supatella keskenään vilkuen silloin tällöin talonpoikaan.

"Ei tuo oikein ektasorttia ole," arveli muuan silmäillen siperinkauluksista miestä.

"Ei sinne päinkään, pitäisihän niitä näin markkina-aikaan saada nähdä oikein ensimmäisen karaatin tervajätkiäkin," säisti toinen. —

"Jumala varjelkoon herra kenraalia!" kajahti samalla etehisestä. Ikään kuin maan alta lähtevä ukon jyräys lumosi tämä ääni koko virkakunnan. Kaikkialta taukosi liike ja haudan hiljaisuus vallitsi kaikissa virkahuoneissa. Tuo asevelvollinen vaan seisoj siinä saman näköisenä ja samalla paikalla kuin ennenkin. Mitään elon merkkiä tuskin huomasi hänessä nyt enempi kuin ennenkään.

Hetken päästä hiipi pitkä vilkkaan näköinen sotaherra salin lävitse omaan virkahuoneesensa ja nyökäytteli mennessään oikeaan ja vasempaan.

Vilkkaampi liike syntyi jälleen salissa ja kanslistit alkoivat tehdä huomioitaan ovensuussa seisovan talonpojan suhteen.

Mutta samalla astui saliin tuolta vasemmalla kädellä olevasta kamarista vanha harmaahapsinen ja kaljupää herra. Sen keksittyään kumartuivat nuoret herrat hätäisesti yhä syvempään kukin kirjoituksiensa yli ja olivat työntekijän näköisinä.

Vanha herra ei kumminkaan katsonut heihin päinkään, kävellä reuhkasi vaan ovea kohden ja politti itsekseen: "Kunnallishallituksia! — Kyllä ovat oikeita kunnallishallituksia! Niin — se nimi niille oikein sopii. Ota nyt taasenkin selvä siitä..."

Kun vanha herra läheni ovea, kumarsi siperinkauluksinen talonpoika hänelle syvään ja pyysi saada muutaman sanan puhua herra laamannin kanssa.

"Joo! miksei!" sanoi vanha herra kääntyen ystävällisesti hymyillen talonpojan puoleen. "Puhukaa vaan!" ja hän oli oikein lipevän näköisenä. Vasiten olikin hän tänään markkinapäivänä päättänyt kohdella kaikkia talonpoikia, jotka lääninhallitukseen tulisivat, niin ystävällisesti kuin mahdollista. Haukkukootpa sitten suomikiihkoiset sanomalehdet virkamiehiä miten virkavaltaisiksi hyvänsä, kansa ei sitä usko. Niin — kansalle on näytettävä, että sanomalehdet valehtelevat.

Talonpoika kysyi nyt vanhalta herralta, että joko lääninhallitukselle oli saapunut niitä maanviljelysrahoja, joita kunnille lainataan.

"Ei, ei niitä kunnille lainata, niitä annetaan vaan suuremmissa summissa yksityisille maanviljelijöille..."

"Niin, niin — kyllä minä senkin tiedän, mutta onhan nykyään määrätty toisia rahoja, joita kunnille annetaan, mutta ne eivät ole tainneet vielä tänne saapua..."

"Ei täällä ole semmoisia rahoja."

"Suomettaressa oli, että niitä tulee."

"Suomettaressa, Suomettaressa!" tikasi harmajahapsinen herra ja nyt hän vasta katsoi talonpoikaa tarkemmin silmiin ja tunsu, että hän olikin yksi noita fenomaanisten sanomalehtien riivaamia läänin isäntiä. "Suometar, Suometar!" tiuskoi hän uudelleen. "Suometar on taasenkin laskenut omiaan, sen minä saan ilmoittaa," ja hän kumarsi ehdottomasti talonpojalle ja meni ovesta ulos. Siperinkauluksinen mies jäi seisomaan siihen ikäänkuin hyypiä hävitettyyn

kaupunkiin. Hän silmäsi kerran ympärilleen, loi sitten silmänsä lattiaan ja hänen poskensa vavahtelivat niin omituisesti. Hän kohotti vielä kerran silmänsä ylös, silmäsi ympärilleen, mutta hiipi sitten verkalleen ulos häpeissään kuin vieras koira.

"Oikea käsi näkyy," sanoi eräs kanslisti ja oli selailevinaan paperia, kun hän näki tuon isovatsaisen herran astuvan jälleen saliin.

Irvihampaat kaupunkilaiset nimittivät häntä lääninhallituksen sieluksi, mutta kanslistit sanoivat häntä laamannin oikeaksi kädeksi.

Tuskin oli vahtimestari ehtinyt etehisestä poistua, kun sinne saapuivat Seinustan ukko ja Heikki.

Pian keksi joku kanslisti avoimesta ovesta ylimalalaiset etehisessä. Hän antoi merkin toisille ja kaikkien suu vetäysi pilkalliseen hymyyn nähdessään miten ukko heitti lammasnahkareuhkansa ja karvakintaansa oven luo lattialle ja alkoi löysätä vankkaa villavyötään turkin ympäriltä. Kanslisteilla oli niin ihmeen lysti.

Ainoastaan se herra, joka istui ovea lähinnä, selin oveen, ei toisten lystistä mitään tiennyt. Hän istui vaan siinä kumarruksissaan ja kirjoitteli. Hän oli istunut jo vuosikymmenisen siinä omalla paikallaan saamatta mitään viran ylennystä ja toiset kanslistit arvelivat, että siinä saa hän istuakin, kunnes sammalet päähän kasvavat.

Muutamia vuosia takaperin oli ollut eräässä läänin innokkaimmassa suomenmielisessä lehdessä muutamia lääninhallituksen jäsenille vähemmän hauskoja kertomuksia viraston sisällisistä oloista.

Tässä kerrottiin juttuja, jotka eivät mitenkään muuten olisi sanomalehden toimituksen tietoon saattaneet tulla, kuin siten, että joku viraston jäsenistä oli niitä toimitukselle kertonut.

Nyt oli virastossa yleisesti tunnettu, että puheena oleva kanslisti suosi suomenmielisiä aatteita. Saatiin sen lisäksi selville, että hän silloin tällöin kävi mainitun lehden toimituspaikassa.

Kului vuosia. Koko sanomalehtijuttu olisi unhottunut jo aikoja, ellei tuo kanslisti yhä vaan istuisi tuossa samalla paikalla ikäänkuin muistopatsaana tästä tapauksesta.

Mutta ukko laitteli tuolla etehisessä silmille valahtanutta hiussuortuaa korvansa taa ja käänteli mälliänsä. Sitten alkoi pieksää koirannahkakaulukastaan, jotta kuurottamisesta tulleet jääsilpareet sinkoilivat saliin, aina kanslistien pöydän luo saakka. Tämä antoi heille uutta ilon ainetta.

Tuo ovenpuoleinen kanslisti vaan ei mitään huomannut, kirjoitteli ainoastaan. Mutta samalla sai hän märäksi pureksitun paperisutin keskelle otsaansa. Yht'äkkiä kohotti hän päänsä työstään ja loi tuiman silmäyksen vastapäätä istuvaan kumppaniinsa.

"Etkö huomaa veljiäsi?" sanoi tämä ja viittasi ovelle.

"Etköhän mene pistämään asetoverillesi kalliissa kansallistaistelussa kättä," muistutti toinen ja tämäkö sukkeluus se vasta nauratti toisia, ja naurattihan se sukkeluuden keksijää itseäänkin. Ovenpuoleinen kanslisti silmäsi ovelle ja loi sitten vakavan katseen kumppaniinsa, ikäänkuin sanoakseen, eikö sen enempää, ja alkoi jälleen kirjoitella.

Mutta toiset kanslistit ne vaan tirkistelivät etehiseen. Huomattuaan miten ukko aukoi vyötäisillä olevaa nahkavyötään ja kohotteli uurteelle valahtaneita housujaan, silmäilivät kanslistit hymyhuulin toisiaan ja kaikilla oli niin ihmeen lysti, että se häntä vasta lystiä oli.

Heikkikin löysäsi vyön turkkinsa ympäriltä, mutta kuinkahan lienee tullut siinä pyörähtäneeksi niin, että silmänsä sattuivat yhtäkkiä asevelvolliseen, joka seiso siinä niin vakavana, ettei karvan juurikaan värähtänyt.

Heikki kammahti ensin, mutta sitten hän ihastui. Hän luuli sotilaassa tuntevansa Lotvosen Aapon, joka oli viime jouluna ollut lomalla ja oli hänellä silloin ollut ihan samallinen sinelli ja muutoinkin samallinen puku. Heikki astui pari askelta sotilasta kohden ja yritti pistää kättä.

Mutta sitten katsoi hän tarkemmin. Sotilas ei osoittanut mitään elon merkkiä, seiso vaan. Silmäterätkin pysyivät aina samassa asennossa.

Nyt huomasi Heikki, ettei se Lotvosen Aappo ollutkaan. "Mikä lienee muu suurempi sotaherra," arveli hän.

Seinustan ukko otti taskustaan siniloimisen valkeakuteisen nenäliinan, pyhiskeli sillä tupakan jälää suupielistään ja katseli ympärilleen, että kenen puoleen tässä ensin olisi käännyttävä.

Samalla vetääntyi tuo suurivatsainen vahtimestari etehiseen ja asettui siihen, syrinkarin Heikkiin ja ukkoon kädet puuskassa seisoa töröttämään.

Ukko tuumi ensin kääntyä hänen puoleensa, mutta kun tämä ei pääätänsäkään kääntänyt häneen, niin silmäsi ukko salin ovesta sisään. Huomattuaan siellä pöydän luona noiden nuorten herrain olevan niin hyvän tuulen näköisinä, arveli hän heille ensin asiansa ilmoittaa. Hän otti jo muutaman askelen sinne päin, mutta samalla loi tuo isovatsainen herra kysyvän silmäyksen häneen ja otti muutaman askeleen häntä kohden. "Milloin sitä kuvernööriin pääsee?" kysäsi sen vuoksi ukko tältä herralta.

"Tuo mahtanee olla hyvin suuri herra, kentiesi ensimmäinen mies kuvernööristä," tuumi Heikki itseksensä siinä suurivatsaisen herran mahdikasta käytöstä tarkastellessaan.

"Mitä teillä on asiaa?" kysyi vihdoin suurivatsainen herra kääntyen syrinkarin ylimaalaisiin.

"Me olisimme valittaneet siitä, kun nyt koko Isonvaltimon jokivarsi on niin sulettu kruunun metsistä, ettei saa enään suksi- eikä reenjalasputakaan ostaa ja olisimme kysyneet..."

"Onko teillä minkäänlaista kirjallista valitusta?" kysyi puhuteltu herra päättäänkään kääntämättä ukkoon päin.

"Ei meillä mitään kirjaa ole, totta kai sitä kuverroöriä saa puhutella ilman kirjattakin," vastasi ukko.

"Ei sillä kuvernöörillä ole aikaa kaikkien puhuttelemiseen, on sillä parempaakin tehtävää," sanoi vahtimestari.

"Sanotaanhan tuota talonpojan pääsevän keisarillekin tilaansa valittamaan, saati sitte kuvernöörille," sanoi ukko itsepäisesti, mutta Heikkiä alkoi jo peloittaa, kun ukko noin korkealle herralle niin rohkeasti puhuu.

"No menkäähän tuon herran tykö, joka tuolla yksinään kirjoittaa," sanoi suurivatsainen herra, osoittaen tuohon pitkäkoipiseen herraan, joka tuolla salin vasemmalla seinämällä yksinään istui.

Ukko astui saliin ja alkoi kuulumattomin askelin töpöstellä osoitetun herran luo. Heikki seurasi perässä ja vyötäisiltä irroitettu villavyö venyi hänen perässään.

Suurista ikkunoista virtaava valo ja se juhlallinen hiljaisuus, joka salissa vallitsi, tekivät Heikkiin sellaisen vaikutuksen, että hänen huomionsa haihtui salissa olevien esineiden välille. Hänen silmänsä vilisivät ja korvansa kohisivat, mutta mitään ei hän tarkoin huomannut. Luuli kumminkin huomaavansa, että kaikki nuo herrat pöytain ympäriltä tähystelivät heitä.

Hän tunsu itsensä niin vieraaksi täällä.

Miehet seisahtivat pitkäkoipisen herran luo, mutta tämä ei ollut heitä huomaavinaan, kirjoitteli vaan.

Heikki luuli nyt oltavan itse kuvernöörin edessä ja tarkasteli hänen ylhäistä ryhtiänsä. Sydän se vavahteli tuolla rintakehän sisällä sitä hetkeä ajatellessa, jolloin tämä korkea herra kohottaisi silmänsä kirjoituksestaan ja alkaisi puhutella heitä. Sentähden ei hänen kauhunsa ollutkaan aivan vähäinen, kun ukko sen pitemmittä mutkitta avasi suunsa ja kysyi tömäytti:

"Missä sitä kuvernööriä saa puhutella?"

Heikki ei tietänyt miten saada ukolle ilmoitetuksi, että siinä hän se olikin itse kuvernööri heidän edessään. Häntä peloitti kovin nähdessään tuon suuren herran kohottavan silmänsä heihin päin.

Hän kysyi:

"Mitä teillä herra kuvernöörille on asiaa?"

"Me tahdomme puhutella häntä," oli vastaus. Heikkiä alkoi jo vapisuttaa, kun tuo ylhäinen herra uudisti niin käskevällä äänellä kysymyksensä: "Mitä teillä on asiaa?"

Mutta maailma pimenei Heikin silmissä kuullessaan ukon sanovan:

"Kuulettehan tuon, että me tahdomme puhutella häntä." Hän luuli noiden kaikkien herrain salissa karkaavan heidän kimppuunsa, viskaavan heidät ulos ja huutavan, että niinkö sinä vastaat kuvernööriä.

Mutta kukaan ei salissa liikahtanut paikaltaan, ei karannut miesten kimppuun eikä viskannut heitä ulos.

Tuo pitkäkoipinen herra keikautti loukatun näköisenä niskojaan, ja kysyi: "Ettekö te voi muille asiaanne ajaa?"

"Kyllä me tahdomme puhutella kuvernööriä itseään," toisti ukko jäykästi.

"Kuulkaapas komisarius!" huudahti pitkäkoipinen herra tuolle suurivatsaiselle herralle ja sanoi sitten hänelle muutamia ruotsalaisia sanoja. Viimeksi mainittu herra meni muutama sivuhuoneeseen ja miesten käskettiin hiukan odottaa. Heikki ei käsittänyt mitä tästä viimeinkin tuleman piti, mutta ukko vaan jäi rauhallisesti odottelemaan. Pian tuli tuo suurivatsainen herra näkyviin, viittasi kädellään ylimaalaisiin ja sanoi: "Saatte nyt tulla."

Ukko alkoi kävellä töpöstellä suurivatsaisen herran perässä sivuhuonetta kohden. Nyt alkoi Heikillekin selvitä, etteivät he vielä olleet kuvernööriä nähneetkään. Hän siis seurasi ukkoa.

Tultuaan sivuhuoneeseen, tarttui tuo suurivatsainen herra muutamaan avaimen, kääntyi miehiin päin, veti oven auki, vetäisi itse syrjälle ja antoi miesten astua yksin sisälle. Ukko meni edellä, Heikki hiipi jälessä. Keskellä laattia seisoivat heitä vastassa pitkä ystävällisen näköinen sotaherra. Ihmeekseen näki Heikki ukon kumartavan syvään kuvernöörille. Hän koetti tehdä samoin, mutta kun ei hän ollut tullut edeltä päin ajatelleeksi koko tempua, ei kumarrus tahtonut oikein onnistua häneltä.

Ystävällisen näköisenä astui kuvernööri pari askelta heitä kohden. Ukko ojensi kätensä ja Heikkiä kummastutti, kun hän näki kuvernöörin ystävällisesti pudistavan sitä.

"Miste te ole?" kysyi sitten kuvernööri luoden niin ystävällisen katseen ensin ukkoon, sitten Heikkiin, että Heikki alkoi jo kokonaan hämmästyksestään selvitä.

"Tuolta olemme Inarijärveltä Valtimon kylästä," selitti ukko.

"Jahah, Karijervi — no onko teille mike hete siellä?" kysyi kuvernööri.

Ukko mietti hetken aikaa, että mitä se kuvernööri nyt hetteestä kyselee ja vastasi vihdoin.

"On kai se siellä ylämaan rinteellä yksi."

Kuvernööri tuijotti kotvasen ukkoa silmiin mieltien ukon vastauksen sisältöä, näytti vihdoin sen hoksaavan ja sanoi: "Niin ylimaa, eike seell' ylimaas' ole muute ilma terveelline ja raitis."

"Raitis, herra kuvernööri, raitis ja hallan arka peräti. Tuskin milloinkaan saadaan täydellistä vuotta," selitti ukko innostuen.

Kuvernööri käveli pöydän luo, rumputteli sormellaan hetken aikaa sitä, päätti muuttaa keskustelun suuntaa, kääntyi sentähden uudelleen miehiin ja kysyi ystävällisesti.

"Seell' on suurii tukinhakkuit seell'."

"Toisinaan suurempia, toisinaan pienempiä," sanoi ukko.

"Sep' oll' lyst' ett' saa nehde teit," sanoi kuvernööri, "minu ole ain toivonu, ett' saa nehde niit' rakkait' maanmeehii, kuin niit' suurii tukkii seelt' alas föörää. Se maht' oll' hyvi ylös rakentava ja juhlallist', ett' laskii alas niit' suurii koskii ja niit' suurii jokii. — Eike se sit ole riemullist' ja lystii, kun saa tavarans' rantamaa ja rahans' käte?"

"Joo herra kuvernööri, tahtoohan se olla välistä liijan hurjaa, tappeluitakin tahtoo syntyä, jahka vaan viinaa on saatavissa."

Kuvernööri käveli taasen pöydän luo, rumputteli hetken aikaa sormellaan pöytään ja näytti mieltivän. Hän kääntyi hetken perästä jälleen talonpoikiin ja kysyi ystävällisesti.

"Mike asia teill' oli?"

Ukko ryki ensin, karisteli kurkkuaan sitten ja alkoi vihdoin: "Kansa siellä meidän puolessa on harjaantunut aina saamaan tarverahansa ja elatukseensakin apua kruunun metsistä," selitti ukko ja Heikki näki miten kuvernööri katsoi ukon suuhun ja näytti ikäänkuin nielevän jokaisen hänen sanansa, mutta ukko jatkoi kiihtyvällä innolla kuin Kalkkimaan pappi: "Viimeisinä aikoina on kruunun metsistä annettu niin sanottuja hakemuspuita."

"Hakemuspuu — hakemuspuu — mite se?" keskeytti kuvernööri. "Eiku seell' ole suurii komeit metsii?"

Ukkoa ällistyi hiukan, hän mietti hetken, että mitä se kuvernööri tuolla kysymyksellään takaa ajoi, mutta sanoi vihdoin: "Takamailla ovat suuremmat metsät, mutta joki- ja ojavarsilla ovat metsät nyryneet pienemmiksi."

"Metsät nyryneet, metsät nyryneet," mutisi kuvernööri ensin, mutta sitten näytti hän oivaltavan ukon tarkoituksen ja sanoi innostuen: "Niin seell' jokivarsill' kuuluu olevan semmottii kauniit' ja koreit' nurmikoit'."

"Mitä niiden kauneudesta, pellot ovat niin pienet, että akka hameellaan peittää ja ympärillä olevat rämeet ja räseiköt uhovat kylmää kuin jääkellari. Eivät ne ihmiset sielläkään elä sulalla päiväpaisteella, leipää sitä tarvitaan tahi pian rupee nälkä suolissa vonkumaan," arveli ukko vakavasti, mutta kuvernöörin nenä se vetäytyi hiukan kippuraan. Hän pyörähti pöydän luo, heläytti kelloa.

"Mine kesken vaktmestari tänne," jupisi hän puoli ääneensä ja pian vetäytyi tuo suurivatsainen herra sisään.

Ukko loi tuiman silmäyksen häneen ikäänkuin sanoakseen, ettei sinua olisi täällä tarvittu.

Kuvernööri sanoi suurivatsaiselle herralle pari kolme ruotsalaista sanaa. Viime mainittu kääntyi niin ylhäisen näköisenä miehiin päin ja kysyi: "Mitä teillä on asiaa?"

Ukko loi kysyvän katseen ensin häneen, sitten kuvernööriin. Nähtyään kuvernöörinkin odottavan vastausta, ei ukko käsittänyt mitä tämä merkitsi.

Heikkikin, joka oli kuvernöörin ystävällisestä käytöksestä jo hyvin kodistunut, alkoi nähtyään tuon suurivatsaisen herran kopean käytöksen, hämääntyä uudelleen. Hän oli jo päättänyt kysyä neuvoa torpanrakennusasiassakin, mutta nyt häntä taasenkin alkoi epäilyttää.

Kun kaikki neljä miestä olivat siinä tuokion toisiaan käsittämättä vastakkain seisoneet ja tähystelleet toisiaan, kääntyi kuvernööri vahtimestariin ja sanoi jotakin.

"Herra kenraali tahtoo, että selitätte asianne ylös uudelleen, hän ei ole oikein ymmärtänyt teitä," sanoi vahtimestari, kääntäen suurta vatsaansa ukkoon päin.

Ukko nyrypisti ensin nenäänsä, katsoi sitten kuvernööriä silmiin, mutta nähtyään hänen ystävälliset kasvonsa, alkoi hän uudelleen selittää:

"Viime aikoina on yhä vähentämistään vähennetty puiden antia talonpojille kruunun metsistä,

vaikka sahain omistajille on niitä myöty kymmeniä tuhansia puita vuodessa. Vähäiseksi ei olisi ollut arvattava se ansio, minkä talonpojat olisivat saaneet ostamalla puita kruunun metsistä ja lauttaamalla sekä myömällä niitä markkinapaikalla. Mutta tänä vuotena ei ole talonpojille puita annettu ei suurimpaankaan tarpeeseen, ei edes ole myöty suksi- eikä reenjalaspuitakaan. Sentähden on kansa joutunut sellaiseen hätään, ettei tuumaa tulevaa millä eletään, millä verot ja ulosteot maksetaan. Olemme sentähden tulleet herra kenraalilta kysymään, onko tämä kansan ahdistus ylempää tullut, vai ominpäinsäkö se metsäherra kansaa näin kuristaa."

Heikki seiso ja ihmetteli siinä, kun kuuli ukon kuvernööriä herra kenraaliksi sanovan. Mutta kuvernööri kääntyi vahtimestarin puoleen, joka hänelle tulkitsi miesten valittavan sitä, ettei heille kruunun metsistä myöty suksi- eikä reenjalaspuita, sekä kysyvän herra kenraalilta, että onko hän kieltänyt metsäherraa niitä reille myömästä, vai onko metsäherra omin päinsä heittänyt niiden myönnin.

Kuvernööri puisti päättään ja koetti selittää miehille, ettei hän ole kieltänyt metsäherraa tarvepuita myömästä, eikä luultavasti metsähallitukseen. Paremmaksi vakuudeksi kertoi hän vielä tämän ruotsiksi käskien isovatsaisen herran selittää se miehille. Tämä selitti nyt miehille: "Ei herra kenraali ole kieltänyt metsäherraa myömästä puita, eikä muutkaan, vaan on metsäherra omin päinsä heittänyt niiden myönnin talonpojille."

Miehet tuskin korviansa uskoivat. Jos kuka muu olisi heille sanonut, että koko kansan ahdistus onkin vaan metsäherran ominpäistä tekoa, eivät he sitä olisi uskoneet, mutta nyt kun he olivat kuulleet kuvernöörin omasta suusta, niin täytyihän heidän se nyt uskoa. He siis pyysivät vielä herra kenraalin apua siihen, että kansalle ruvettaisiin antamaan taasenkin puita niinkuin ennenkin.

"Joo, joo — kyllä mine, kyllä mine," sanoi kuvernööri ja taputteli miehiä olkapäälle, "kyllä mine, kyllä mine; minä kirjoitta sinne Metsähallitus ja Senaatti, ne kaikki ole tuttu minu," ja hän kävellä viuhtoi edestakaisin lattialla, viittoi miehille käsillään ja vakuutteli yhä vaan, että: "kylle mine, kylle mine," tuli taas miesten luo ja taputteli heitä.

"Kysynkö nyt torpan perustamisesta?" kuiskasi Heikki ukolle.

"Kysy vaan," sanoi ukko.

"Tuot ... tuota," alkoi Heikki takeltaa ja kuvernööri sen huomattuaan pyörähti aivan Heikin eteen ja katsoi niin ystävällisesti häntä silmiin. "Tuot ... tuota, minä laitoin torpan hakemuksen, mutta metsäherra ei vielä ole käynyt syynäämässä, vaikka siitä on jo kulunut kaksi vuotta, niin minä ajattelin kysyä, että saisikoon tuota ruveta torppaa laittaman kruunun metsään nyt jo heti. Ovat ne muutamat muutkin laittaneet torpan, ennenkuin metsäherrat ovat syynäämässä käyneet, tohtisikoon tuota tehdä samalla lailla?"

Kuvernööri kääntyi taasenkin suurivatsaisen herran puoleen, joka tulkitsi kuvernöörille Heikin kysyvän, että tohtisikohan tuota ruveta torppaa laittamaan kruunun metsään, jos menettelisi samalla lailla, kuin muutkin ovat torppaa laittaessaan menetelleet.

"Joo, joo — teke sinä vaan niinkuin muutkin teke, kyllä se passa," sanoi kuvernööri taputellen Heikkiä hartioille ja hän käski vielä tulkinkin selittää Heikille että kyllä hän torppaa saa laittaa, kun vaan menettelee samalla lailla kuin muutkin ovat torppaa laittaessaan kruunun metsiin menetelleet.

"No hyvästi nyt sitten ja hyvin paljon kiitoksia, kun herra kenraali on antanut meille hyviä neuvoja ja lupauksia," sanoi ukko kumartaen.

Kuvernööri pisti kätensä taskuun, kaivoi sieltä yhden markan. "Hyym," sanoi hän ja pisti sen ukon kouraan. — Ukko hölmistyi vähän, että mitä se kuvernööri nyt hänelle tunkee.

"Pide sine vaan se, pide sine vaan," sanoi kuvernööri taputellen ukkoa olkapäälle.

Ukko epäili hiukan, pisti kumminkin rahan taskuunsa, kiitti ja sanoi: "Hyvästi nyt herra kenraali."

"Hyvesti, Hyvesti," sanoi kuvernööri ojentaen ukolle kätensä.

"No totta te nyt koetatte meitä puoltaa," sanoi ukko pudistaen kuvernöörin kättä.

"Kylle mine, kylle mine," sanoi kuvernööri taputellen miehiä olkapäälle. "Kylle mine, kylle mine," huusi hän vielä etumaiseen huoneeseen asti miesten perään, sitten hän kääntyi pöytänsä luo, rumputteli sormillaan siihen ja mutisi:

"Niin, niin se on — järkähtämättömänä seisoo tämä kansa uskollisena esivallalleen. Fenomaanien vihan purkaukset eivät tähän vakavaan kansaan paljoa vaikuta. Koettakoot he vaan huutaa niin, että koko maailma on ääntä täynnä, kuinka muka suomalainen kansa ja ruotsalaiset virkamiehet ovat toisistaan vieraantuneet, eivätkä ymmärrä toisiaan, niin, koettakoot vaan; mutta pienimmissäkin vastuksissa kääntyy suomalainen talonpoika turvallisesti ylempienkin virkamiesten luo, kuni kiltti lapsi isänsä puoleen, sillä hän tietää että sieltä hänen ei milloinkaan tarvitse avutta palata. Vuosisatojen kulkiessa on Suomen kansa ruotsalaisen sivistyksen turvissa versonut siksi, mikä se on, ja tätä historian työtä on mahdoton hävittää."

Siihen suuntaan ne kulkivat herra kuvernöörin ajatukset ja hän tuli tästä niin liikutetuksi, että vesikarpalot helmeilivät silmäloukosta.

Mutta hiljalleen hiiviskelivät ukko ja Heikki virkahuoneiden läpi, pysähtyivät etehisessä turkkiaan

vyöttämään, laskeusivat rappusia alas ja tulivat kadulle.

Heikki oli nyt saanut niin paljon uutta ajattelemista, ettei hän joutanut huomaamaan tuota kirjavaa vilinää kaupungin kaduilla. Hän mielti vaan, miten sopivimmin saisi kelin aikana rakennusaineita talon paikalle, jotta edes vähäkään saisi huoneiden alkua ensi kesänä. Mutta kaikkea tätä ei Heikki voinut ajatella Kaisunkin johtumatta hänen mieleensä. Hän tunsii vastustamattomana halun tavata Kaisua ja puhua hänen kanssaan yhteisen kodin laitosta.

"Menepä nakkaamaan hevoselle heiniä, minun pitää pistäytyä tuolla rautapuodissa," sanoi ukko muutamassa kadun kulmassa Heikille.

Niin sanoen erkanivat miehet kumpikin haaralleen. Ukko käveli rautapuotia kohden. Oli kuin vuosikausia painanut raskas taakka olisi hänen hartioiltaan pudonnut.

Monta kertaa oli hän hartaasti rukoillut, että Jumala lainaisi korkealle esivallalle viisautta toimimaan niin, että kansa tuntisi itsensä onnelliseksi. Mutta tästä huolimatta oli kansan tila käynyt yhä ahtaammaksi. Sitä ei ukko ollut voinut olla sydämessään nureksimatta.

Monta kertaa oli hän tuntenut sisällistä tyytymättömyyttä esivaltaa vastaan. Ja tämä se oli, joka raskaana taakkana painoi hänen omalla tunnollaan. Tiesihän hän että jokaisen tuli olla esivallalle alamainen, ja ettei esivaltaa ole muutoin kuin Jumalalta, sekä että, joka itsensä esivaltaa vastaan asettaa, se on Jumalan säätyä vastaan. Hän oli koettanut etsiä esivallan menettelyyn puolustavia syitä, hän oli koettanut olla koko metsäseikkoja ajattelematta ja hän oli vihdoinkin koettanut rukoilla, että Jumala laittaisi niin, ettei hänen tarvitseisi napista Häntä ja Hänen esivaltaansa vastaan. Mutta kaikki turhaan. Aina vaan hän tunsii pahan sydämensä napinaa ja aina vaan lisäsi tämä ristiriita hänen sisällistä kärsimistään.

Mutta nyt, nyt sai hän tietää, ettei koko kansan ahdistus laisinkaan ollut esivallan tahdosta. Mikä huojennus! Ukon sydän murtui tätä ajatellessa. Kirkas vesikarpalo kiilui tuolla silmäloukossa ja rinnasta kohosi harras kiitos ylös Jumalan luo — —.

"Kyllä tässä on poika, joka ei paljon herroja passaa; ei p—e vieköön; olkoon kuinka hyviä tahansa, niin tämä poika ei passaa, ei!" kuuli ukko takanaan vannottavan.

Tahtomattaan kääntyi ukko taakseen katsomaan ja näki siellä Raution Aapon katuvierellä tikkaa ampuvan.

"Kyllä se on isäntä sillä lailla, että nuista on isävaari viisi vuotta velliä keittänyt ja vielä nytkin ovat tuommoiset tönkit," ja hän osoitti suuria nyrkkiään ukolle, "ja jos eivät nämä auta, niin turhaa on herroilta armoa kerjätä."

Ukko loi terävän katseen Aappoon, joka tuiskahti seinää kohden, huojui siinä hetkisen, astui sitten muutamia askelia eteenpäin, tuiskahti kadun puolella olevaa lumipallettia vastaan ja huojui siinä, kunnes sai taasen muutamia askelia otetuksi ja pääsi ukon luo.

"Hih!" äänsi hän hillityllä äänellä, sujautteli polviaan ja lyykisteli siinä ukon nenän edessä. "Hih! kiljasenko oikein?"

"Elä veikkonen kiljase, vievät putkaan."

"No eikö se köyhä saa kiljastakaan?" sanoi Aappo hilliten itseään, "no saapiko tässä hengittää?"

"Saa sitä hengittää."

"Lupasivatko ne herrat köyhänkin hengittää?"

"Saa sitä hengittää."

"No mitä ne muuta lupasivat?" kysyi Aappo itseään hilliten ja ukko huomasi, ettei se Aappo niin peräti päissään ollutkaan.

"Kuvernööri lupasi meille puita kruunun metsästä."

"Vai lupasi, mutta eihän lupaus taloa hävitä," sanoi Aappo vetäen taasenkin nuo leveät kasvonsa pilkalliseen hymyyn, "nehän ovat kaksi eri asiaa, lupaus ja lupauksen täyttäminen."

"Senpä häntä pian saat nähdä," arveli ukko.

"No odottakaa, vaan elkää pitkästykö," sanoi Aappo lyyhäten muutaman askeleen sillä kohdalla olevaa porttia kohden.

"No kyllä kai se kuvernööri lupasi."

"Vai lupasi, hih, kun on lysti! Eikö se kiljasta luvannut?"

"Ei."

"Vaan jos minä kiljasen, hiih!" — ja hän kiljasi lujemmin.

"Elä kilju, tuolta tulee poliisi."

"Hiih! — Huuh! — Hiuh! pani Aappo ja lyyhäsi portista sisään.

"Oi Jumalani!" huokasi ukko ja taasenkin kävi hänen mielensä niin raskaaksi.

III.

Pakkanen kiihtyi yhä kiihkeämmäksi. Taivas kävi hailakaksi ja lumi natisi niin kuivakkaasti reen jalaksen alla, kun Seinustan emäntä, ukko ja Heikki saapuivat markkinoiltaan kotiseuduilleen. Metsät olivat pukeutuneet tuuheaan kuuravaippaansa. Tähdet kiiluivat niin yksitoikkoisen näköisinä äärettömässä avaruudessa ja kuu mollotti kalman kalpeana taivaslaella. Ihmiset olivat vetäytyneet asuntoihinsa. Missään ei liikettä näkynyt. Lehmät inuivat niin surkeasti mataloissa läävissään. Hevoset kytröttivät selkä koukussa parsissaan. Pakkanen paukkui seinissä ja pirttien nurkissa eivät kuurakinokset olleet harvinaisia. Koko luonto oli niin toivottoman kolkko.

Ihmissydämetkin näyttivät kylmistyneen. Toimeentulo oli uhkaavampi ja tulevaisuus kolkkompi kuin koskaan ennen.

Mutta kun Seinustan ukko pääsi kumppaniensa kanssa kotiin, peittivät jo seuraavana päivänä sakeat huurupilvet koko luonnon. Pakkanen oli hiukan laimentunut ja aurinko vaipui ruskean punaisena laskulleen.

Tuommoisena, suotuisampia oloja ennustavana huurupilvenä levisi Valtimon kylässä tieto siitä, mitä kuvernööri oli Seinustan ukolle ja Heikille luvannut. Kyläläiset kiiruhtivat oikein miehissä Seinustalle tiedustelemaan, että oliko tuossa perää tahi keulaa, mitä kylällä kerrottiin. Ukko selitteli liitoin laatoin koko retkensä kuvernöörin luo. Kuvernöörin lupaus puiden saannista oli kyläläisten mielestä yhtä varma merkki aikojen paranemisesta, kuin iltarusko ilmojen lauhtumisesta.

Entiseen tapaansa alkoivat siis valtimolaiset käydä sahan patruunien ja tukkiporvarienuon luo tukkikontrahtia hieromaan. Mutta näitäpä ei ollutkaan niin helppo uskottaa, että kuvernööri voisi heille puita toimittaa. Vaan kun kontrahdit tehtiin käytännössä olevalla tavalla, jonka mukaan talonpojan tuli sitoutua maksamaan porvarille käsirahasta kuuden prosenttien korko ja päälliseksi suorittamaan pari markkaa sakkoa jokaiselta tukilta, jota talonpoika ei ensi kevännä voisi kontrahdin mukaan porvarille toimittaa, niin suostuivat kumminkin porvarit tekemään tukkikontrahtia ja antamaan käsirahoja niille talonpojille, joilla vielä tiedettiin olevan sen verran omaisuutta, että heiltä voitaisiin mainitut käsirahat korkoineen ja sakkorahoineen takaisin saada, jos eivät voisikaan keväällä kontrahtia täyttää. Näin siis saivat valtimolaiset kruunun verot suoritetuiksi ja vähän rahaa muihinkin kipeimpiin tarpeisiin.

Ensi pulasta oli päästy ja voitiin nyt elää parempien aikojen toiveissa.

Viikot ne vierivät. Seinustan ukko ei enää hevosen perillä kulkenut. Siinä kotosalla hän korjaili astioita ja kaperteli yhtä ja toista talon tarvetta heittäen ulkotyöt nuorempien tehtäväksi.

Heikki oli talon toimissa vielä niinkuin ennenkin.

Vasta keväämpänä aikoi hän ruveta omiin elämiinsä. Pirtin ja navetan hirret piti saada kelin aikana ojan varteen vedetyiksi, jotta voisi niitä kevätedellä paikoilleen laskea.

Kruunun metsästä hän sen kruunun torpparin oikeastaan rakennuspuut olisi pitänyt saada ottaa. Mutta kun ei torpan rakentamislupaa vielä ollut, niin oli Seinustan ukko luvannut Heikille nämät rakennuspuut omasta metsästään, sillä eihän kruunun metsään luvatta ollut hyvä mennä. — Mutta yhä useammin alkoivat kyläläiset pistäytyä Seinustan ukolta kysymässä, että eikö jo kuuluisi mitään kuvernöörin lupauksen täyttämistä. Vaan eihän siitä mitään kuulunut. Kuvernöörin suusanalliseen lupaan eivät valtimolaiset tienneet luottaa, vaan odottelivat, että kuvernööri toimittaisi metsäherralle määräyksen antaa heille puita. Tätä määräystä he nyt odottelivat.

Yhä useammin helyi työase ukon kädestä. Hän istuskeli pitkät ajat niin mieltävän näköisenä. Usein heitti hän työnsä siihen paikkaan, meni kirjahyllyn luo ja etsi sieltä jotain lukemista. Ryhtyi taas iloisemman näköisenä työhönsä ja hyräili siinä kaperrellessaan jotain virren värssyä.

Eräänä iltana tuli metsänvahti käymään Seinustalla. Usein hän siellä pistäysikin näinä pitkinä iltapuhteina. Hän oli käynyt metsäherran luona kirkolla ja kertonut mitä kuvernööri oli Seinustan miehille luvannut.

"Mite p—e sille kuvernöörill' on kruunun metse kanss' tekemist'. Joka paikka se nokkans' piste, se sen turkase sotakoukku," oli metsäherra kiroillut. Ei ollut aikunut antaa muruistakaan, Valtimon kylän metsän rosvoille.

Kun metsänvahti oli valittanut, että vahtiminen käy vaikeaksi, jos ei valtimolaisille puita anneta, oli metsäherra sanonut:

"Hakka sine vaa pikku murunen joka puu, kun varkan jlelt löyty."

Pian leveni ympäri kylää tieto siitä, ettei metsäherra ollut aikunut antaa valtimolaisille puumuruistakaan. Tietämättään tahtomattaan kerääntyi eräänä päivänä joukko Valtimon kylän

miehiä Seinustalle.

Raution Aappo lyyhäsi etukynnessä pirtin ovesta sisään. Seinustan ukko istui lavitsalla ja vuoleskeli ämpärin vannetta. "Istukaa," sanoi ukko tulleille ja miehet vetääntyivät istumaan ympäriinsä Seinustan pirtin penkeille. Pian haettiin Seinustalle metsän vahtikin. Tämän tuli uudelleen kertoa, mitä kaikkea metsäherra oli hänelle sanonut.

"Hakka sine vaa pikku murunen joka puu, kun varkan jelelt löyty," lopetti metsänvahti nytkin kertomuksensa.

Miehet katselivat neuvottomina toisiaan.

"No eikö se kuvernööri sanonut, ettei kukaan ole kieltänyt metsäherraa kansalle puita antamasta?" sanoi vihdoin joku.

"Niin kai se sanoi," todisti ukko.

"Hm! — Hm! — Hm!" kuului sieltä täältä joukosta ja miesten kulmat ne vetääntyivät tyytymättömyyttä osoittaviin poimuihin.

"No enpähän muuta osaa sanoa, kuin että aika aikaa kutakin, sanoi pässi, kun päätä leikattiin," pisti vihdoin Aappo.

Samalla pistäysi Seinustan emäntä pirtin ovesta sisään. Mistä lienee ulkokausteelta tullut.

"No vielä se emäntäkin elää, peijakas soikoon, kun se on aina yhtä keppelä. — Mutta missä täällä ylkämies on?" ehätti Aappo emännälle vastaan.

"Niin Heikkikö?" sanoi emäntä, "eihän se nyt jouda pirtin nurkissa venymään, joka on semmoisessa puuhassa sen torppansa kanssa. Kait se jo ensi viikolla lähtee metsään rakennuspuita hakkaamaan," sanoi emäntä.

"Vai niin, vai niin, vai jo ensi viikolla. No ei siellä jouten ole Heikin hellukaan, siellä se karttaa, kehrää ja kutoo, hyppää, laulaa ja tanssii; kasvattaa lehmiä ja lampaita uuden talon tarpeeksi; no siinä on vähän hommakasta tyttöä," lörpötteli Aappo emännälle.

"Lieneekö tuo Heikin hellu, kuka heistä selvän saanee nuista nykyajan nuorista. Tässähän tuo kisailee muitten tyttöin kanssa iltakaudet, päivät tekee työtä kuin hevoinen, laskee leikkiä ja laulaa. Aivan se on kuin olisi painon alta päässyt, sitten kuin kuvernööri lupasi ruveta mökkiä laittamaan. On kuin olisi eri mies," selitti emäntä.

Mutta Aapon suu se vetäysi pilkalliseen hymyyn kuullessaan emännän mainitsevan kuvernöörin luvasta.

"Niin, kuvernöörihän se on luvannut muillekin puita kruunun metsästä, mitä me muuta tarvitsemme, metsään joka mies," komensi Aappo.

"Hahhahhahhah," kuului sieltä täältä, mutta useimmat miehistä rypistelivät kulmakarvojaan ikään kuin sanoakseen: "Ei passaa."

"Mikä meitä estäisi?" väitti Aappo, "kun kuvernööri on kerran luvannut."

"Ei se kuvernööri meitä suoraan metsään luvannut, lupasi vaan hankkia metsäherralle määräyksen antaa meille puita," selitti ukko.

"Lupa kuin lupa," väitti Aappo.

"Varastamista se kumminkin on," todisti ukko jyrkästi.

Siihen suuntaan keskustelua jatkettiin myöhäiseen iltaan, kunnes kukin hajaantui Seinustalta kotiansa yhtä neuvotoinna kuin oli tullutkin.

Pian sen jälkeen kerrottiin kylällä, että kruunun metsää oli useilla tahoilla kaadettu oikein summissa. Mutta kuin Seinustan ukolle kerrottiin näistä varkauksista, tunsikin sydämessään niin kipeän vihlaisun. Hän koetti työskennellä, mutta siitä ei tullut mitään. Hän koetti lukea, mutta ajatukset eivät koossa pysyneet. Aina vaan pyörivät hänen mielessään nuo metsän varkaudet.

Tuli sitten metsänvahti yhtenä iltana taasen käymään Seinustalla. Hän oli aseilla varustettu ja kertoi käyneensä kirkolla. Hän oli mennyt sinne neuvotellakseen metsäherran kanssa, miten salaa kaadettujen puiden kanssa olisi meneteltävä. Mutta metsäherra oli suuttunut silmittömäksi, kuultuaan että metsästä löydetyt puut olivat vielä rikki hakkaamatta.

"Enkö minä sull' sanonu, että ne kaikki piri tehä pieni mirunen, aiva tein kokonen," oli metsäherra sanonut. Tain kokoseksi näet oli metsäherra käskenyt varastetut puut silpoa kaikki tyyni.

"No, kenellä sitä aikaa on?" kysyi ukko.

"Niin, näette, maksetaan hakkuumiehille palkka," sanoi metsänvahti.

"No, jo kies avita keksivät valtimolaisille uuden ansiopaikan," sanoi tuo muutoin niin totinen ukko ja veti suunsa pilkallisen hymyyn, "mutta kenen kukkarosta nuo hakkuupalkat otetaan?"

"Tietysti kruunun kassasta," selitti metsänvahti.

"Hohhohhoh! — Ei tälle elämälle enää tiedä, itkeekö tälle vai nauraa," sanoi ukko hilliten itseään, "no on niitä tähän aikaan muitakin hulluja, jotka polttavat tavaransa oman nenänsä alla, samalla kuin lapset nälissään ruikuttavat. — Mutta mitä sinä nuilla aseilla aijot toimittaa?"

"Niitä on määrätty suuri joukko lisävahtejakin, joilla kaikilla on aseet. Metsäherra sanoi, että kerrassaan on metsän varkauksista loppu tehtävä, ja sanoi se vielä muutakin," sanoi metsänvahti ja veti hänkin suutaan pilkkahymyyn.

"No mitä sitten?" kysyi ukko ja vuoleskeli ämpärin vannetta.

"Sanoi laitettavan tänne sotaväkeä, jos ei muu auta."

"Kas, sillä lailla! — Mutta olisipa hupaista tietää, mikä pataljoona tänne komennetaan."

"Vielä maksetaan päärahaa metsänvahdille jokaisesta varkaasta, jonka hän toteen saa."

"No niin, aivan kuin metsänpedoista."

Viikkoja kului taasenkin. Vahtia oli kruunun metsässä suuret joukot hiihtämässä, kirveet, pyssyt ja miekat mukana. Kun he löysivät kaadetuita puita metsistä, jokien ja ojien varsista, hakkauttivat he kaikki ne pieniksi pirstaleiksi. Kymmeniä ja satojakin sahatukia sämpättiin toisinaan ihan yhteen kasaan. Kyläläiset pyysivät saada ostaa näitä salaa kaadettuja puita, mutta rehellisimmällekään miehelle ei niitä myöty ei kappalettakaan.

Ojien ja jokien varsissa olevat maanomistajain niityt turmeltuivat silvotuista puista. Niittyjen omistajat kiroilivat tämmöistä mielivaltaista menettelyä ja puivat taskuissaan nyrkkiä metsäherralle. Suuttumus metsäherraan oli yleinen.

Kaiken tämän keskellä voi Seinustan ukko niinkuin voi päiväpaisteessa. Kun kyläläiset kirosivat metsäherraa, koetti ukko puollustaa häntä. Hän koetti heille selittää, että metsän varkaathan eikä metsäherra olivat syypäät onnettomuuteen. Paljon oli toki miehiä, jotka puolittain myönsivät niin olevan. Toiset eivät vastanneet mitään. Toiset taasen suututtelivat ukollekin.

"Ettekö näe," arvelivat he, "että kruunun palkkaamat työmiehet sämpäävät kruunun puita, minkä ehtivät. Olisi toki toista, jos köyhä kansa saisi niillä nälkäänsä sammuttaa. Eihän kruunu itseään näy sillä väliä pitävän, miten sen omaisuutta haaskataan."

Siihen suuntaan puollustelivat he metsän varkautta. Mutta Seinustan ukko oli rauhaton kuin koira ukonilmalla. Ei työ, ei ruoka eikä unikaan enää hänelle maistunut. Hän koetti rukoilla, mutta epäilyksien pilvet hämmensivät rukouksen. Tuo Kristuksen vertaus valtakunnasta, joka erkanee itseään vastaan, oli lakkaamatta hänen mielessään. "Jokainen valtakunta, joka erkanee itseään vastaan, tulee kylmille, ja huone lankee huoneen päälle," niin oli Kristus itse sanonut.

Täällä käy kruunu ympäri ikäänkuin kiljuva jalopeura, etsien kenen hän saisi niellä. Täällä heittäytyy kansa rikolliseen elämään. Täällä kiroo ja uhkaa virkamies talonpoikaa ja talonpoika virkamiestä. He ovat erinneet toinen toistaan vastaan. Onko siis kerran vielä se aika tuleva, jolloin nämät seudut ovat taasenkin autioina erämaina, jolloin nämät rakkaat kotiseudut joutuvat jälleen metsäeläinten ja ilman lintujen valtaan?

Lotvonen oli mennyt käymään kirkolle. Koko kylän väki kerääntyi seuraavana pyhäiltana kirkkosanomiam kuulemaan Lotvoselle. Muiden mukana meni sinne Seinustan Heikkikin. Iltahämärä oli jo pirtin pimittänyt, kun Heikki astui sisälle. Ympäri pirttiä istui siellä kyläläisiä. Sivupenkin puolella istuivat miehet ja tuolta karsinasängyn puolelta kuului kylän tyttöjen kuherrusta. Heikin sydän sykähti niin omituisesti. Hän luuli kuulleensa tutun kirahduksen tuolta tyttölaumasta. Hän koetti kuunnella, mutta sen koommin hän ei eroittanut ikävöityä ääntä. Mutta siitä huolimatta valtasi hänet niin suloinen tunne. Hän tunsu sydämensä sisimmässä vakuutuksen, että Kaisu oli saapuvilla.

Pian raapasi talon vaimoista joku tulitikulla valkean, sytytti päreen ja pisti pihtiin. Miehet jaarittelivat siinä yhtä ja toista ja tytöt nauraa hikattivat tuolla karsinan puolella. Mutta pian koveni tyttöjen ääni vallattomaksi rähäkäksi.

"So pojat!" sanoi silloin Raution Aappo ja lyyhäsi keskelle laattiaa, "hyväsville! — Ei nuo ennen saaneet tytöt noin omin päinsä räyhätä." Samalla sieppasi hän muutamalta talon piijoista huivin, kääri sen patukaksi ja alkoi kyörätä poikia tyttöin luo pariansa etsimään.

"Mitä minä itsestäni surulliseksi heitän,
Kyllähän mä pienet surut ilollakin peitän,
Fralla lalla laa ja laulaa saa."

Niin se Aappo lauleli siinä, viskeli poikia käsipuolesta tyttöjä kohden ja läiski heitä patukalla selkään.

"No hyvä juttu!" sanoi hän keksittyään Heikin, tarttui hirveän suurilla kourillaan Heikin jäntevään käsivarteen ja tuuppasi hänet ihan Kaisun nenän eteen.

"Se rakkauden riekale,
Joka rinnassa raksuttaa,
Ei taida ennen sammua,
Kuin kuolla kupsahtaa."

Niin lauleli Aappo siinä Heikin selän takana ja tirkisti tavallisella veitikkamaisuudellaan Kaisua silmiin.

Pian olivat pojat itselleen parit valinneet ja eri tahoilla pirttiä hajaantuneet istumaan. Aappo vaan lyyhäsi patukka kädessä parista pariin ja tiedusteli pojilta, että "oletteko hyvät". Mutta eiväthän ne kaikki hyviä olleet, tahtoivat muuttaa paria ja silloin se Aappo ajoi patukan kanssa tyttöä toisen luo ja kyöräsi sieltä parempaa takaisin.

Hupaisesti kului aika vilkkaassa leikissä, kunnes vihdoin Lotvosen isäntä tunkeusi lumisena pirtin ovesta sisään. Pyyryliseksi oli ulkona paneutunut ja takkala suksikeli oli isäntää viivytännyt. Nyt hän seiso i kumminkin siinä väkijoukon keskellä ja puisteli lunta vaatteistaan.

Miehet tiedustelemaan, että mitä sinne kirkolle kuuluu, mutta eihän sinne mitään erinomaisempia kuulunut. Vallesmanni oli vaan viime sunnuntaina kuuluttanut kunnan verorästä neljäntoista vuorokauden kuluessa maksettaviksi, tahi muutoin tulee ryöstö. Miehet katselemaan toisiaan silmiin, että mihin niillä kunnan veroilla niin kiire oli. Vasta vuoden loppupuolellahan niitä ennen oli ryöstön kautta peritty. Ja sitä hän se Lotvonenkin sanoi käyneensä Niiralan herralta tietelemässä, että mihin niillä niin kiire oli, mutta Niiralainen oli selittänyt, ettei siltä entiseltä esimieheltä oltu vielä kunnan tiliä ennen kannetuista rahoista saatu ja siksi täytyi nyt kuntalaisilta tarvittavat rahat ryöstää.

"Hm! Hm! Hm!" murisivat miehet tyytymättöminä, mutta Raution Aappo se vihelti pitkään ja sanoi vihdo i n: "Kyllä susi syitä saa, kun mieli lampaan lihaa tekee."

Isäntä kaivoi sitten tukun Amerikan kirjeitä ja sanomalehtiä taskustaan. Heikki jakoi ne omistajilleen. Lopuksi veti Lotvonen esille erään paperin. Niiralainen oli sen antanut hänelle ja selittänyt sen olevan valtakirjan kahden viikon päästä pidettävään kunnan kokoukseen. Silloin pidetään näette kokous, jossa kysytään, haluavatko kuntalaiset heittää kansakoulua varoillaan kannattamasta.

"See!" huusivat kaikki ihastuen. Pian työnnettiin valtakirja Heikille, jonka tuli ruveta nimiä alle kirjoittamaan. Ukot pistelivät puumerkkiä oikein tukuttain valtakirjan alle. Mutta Raution Aappo se kertoi miehille tarinan hiiristä, jotka kokouksessaan päättivät ripustaa tiuvun kissan kaulaan. Vaan siitä syntyi sitten toinen kysymys, nimittäin se, kuka tämän urostyön ottaisi tehdäkseen.

Kalman kalpeana kajasti vanha taivas höyrypilvien välitse aamukoin rusottaessa. Tuuli vinkui nurkissa, levottomina ajelehtivat pilvet taivahalla ja lumi tuprueli nietoksiksi huoneiden ympärille. Siitä syystä hörösty i seuraavana aamuna Heikin hirren hakkuuseen lähtö sydänmaalle. Tuuli yltyi yltymistään, että ikkunaruu d u t särisivät. Pilvet sakenivat niin, että koko maa verhoutui juhlalliseen hämäärään. Sitä seurasi niin ankara lumipyry, ettei silmiään auki saanut. Heikin täytyi heittää lähtö tällä kertaa kokonaan. Tuli hirmuinen myrsky.

Seuraavana päivänä oli ilma lauhtunut ja lumi käynyt niin mädäksi, että lapset tekivät lumiukkoja pihalla. Kyläläinen kyläläisen perästä tuli Heikin luo kirjoituttamaan kirjettä Amerikkaan. Samaa säveltä vetivät kaikki kirjeiden kirjoittajat. Siitä syystä tulivatkin kirjeet niin yhtäläiset, että Heikki tiesi jo ulkoa, mitä niihin pantaisiin.

Nyt otan pännän käteeni ja mustepullon eteeni ja saan tietää antaa, että me voimme hyvin ruumiin terveyden puolesta ja sitä samaa kallista Herran lahjaa toivotamme sinullekin. Kovin on täällä nyt ahdas aika. Kruunun metsistä ei enää saada mitään. Maa on "inteknattu" porvarille. Ruoka on kaikki ja raha on kaikki, ettei ole tietoa miten kesään päästään. Ryöstö on tulossa kunnan veroista ja siihen menevät ainoat lehmät. Sentähden ajattelin kysyä, että etkö sinä voisi lähettää minulle ja Aapolle ja Jussille "tikettiä" ja vähän rahaa, että pääsisimme sinne. Eikä nyt muuta tällä kertaa, vaan voi hyvin ja elä terveenä.

Semmoisia kirjeitä kirjoitteli Heikki monta kymmentä ja kaikki ne lähetettiin tuonne kaukaiseen meren takaiseen maahan, johon kansan pelastuksen toivo nyt alkoi kääntyä.

Illan suussa alkoi ilma kilpistyä pakkaseksi. Tuli mainio suksikeli. Valtimolaiset alkoivat oikein miehissä varustautua kirkolle. Jolla vielä jotakin ottamista oli, sen oli huoli pidettävä, ettei ryöstömies taloon pääsisi. Lehmät olivat "kirjan päälle" kirkonkylän porvareille annettavat. Muuta keinoa ei enää ollut. Lotvonen ja Seinustan ukko olivat koko kylässä ainoat, jotka vielä omin varoinsa läpi pääsivät. Seinustan Jussi lähti heidän verojaan maksamaan. Pariin kymmentä miestä varustaus i suksille.

Omituisesti pamppailivat miesten rinnat siinä hiihdellessään. He tiesivät nyt olevansa retkellä, joka kerrassaan lopetti heidän elämisensä. Ehdottomasti johtuivat mieleen menneet ajat. Oli toisinaan juuri tähän aikaan vuodesta ansaittu sillä ajalla, mikä nyt kului rahain etsintään, enemmänkin kuin mitä kunnan veroihin tarvittaisiin. Kunpa olisi osannut silloin enemmän säästää, niin, kunpa — kunpa —

Mutta samaan aikaan kuin valtimolaiset hiihtivät kirkonkylää kohden, istui Niiralainen kamarissaan ja kirjoitteli. Samalla kuuli hän jonkun lähenevän kamarinsa ovea ja säpsähti. Oli niin omituista, että hän aina säpsähti, kun kuuli jonkun tulevan sisään. Sitä hän itsekin ihmetteli ja koetti tutkia, mistä se tulee.

"Joutavia," murisi hän, kun tuns i sydämensä sisimmästä kohoavan erään äänen, joka hänelle vakuutti, ettei ollut aivan oikein hätyyttää köyhää kansaa ryöstöllä ja käyttää näin kiskottuja yhteisiä varoja omiin tarpeisiinsa. "Joutavia," murisi hän ja koetti tukahduttaa tätä ääntä, "onhan

minulla laillinen oikeus kantaa kunnan verot juuri näillä kuukausilla ja joka ei niitä maksa hyvällä, niin syyttäköön itseään."

Mutta kaikesta tästä huolimatta säpsähti hän kumminkin joka kerta, kun kuuli jonkun luokseen tulevan. Tuntui joka hetki kuin joku astuisi hänen eteensä, vaatimaan häntä tilille kunnan varoista. Ja siltä se tuntui nytkin, mutta pian katosi tämä kammo, kun hän näki vallesmannin astuvan sisään.

"Tjenare!"

"Tjenare!" kuului yhtä aikaa molempain suusta. "Kuuluuko mitä?"

"No eipä häntä," sanoi vallesmänni, katsoi niin salaperäisellä voiton riemulla Niiralaiseen ja kysyi: "Joko olet lukenut tämän päiväisiä sanomia?"

"Kyllä," sanoi Niiralainen ja naurahti hänkin.

"Mitähän se pappa arvelee?" sanoi nimismies ja nyökkäsi metsäherran asuntoon päin.

"Mitä se arvelee, kiroilee tiettenkin," sanoi Niiralainen.

"Mutta olisi niin soma nähdä sen lukevan sitä," sanoi vallesmänni ja kyhersi käsiään.

"Hm," äänsi Niiralainen.

"Mutta eiköön pistäytä sille puolen, piika näkyi vasta menevän postiin."

"No saisihan tuota."

"Mutta mennäänpä!" sanoi vallesmänni ja hykersi innoissaan käsiään.

"Mennäänpä vaan."

"Mitä se nyt muutoin hommaa?"

"Mitä se hommaa, — makaa ja ottelee napsuja," sanoi Niiralainen.

"Se ei ole koko talvena liikkunut piirissään?"

"On se kahdesti yrittänyt."

"Mutta mennään nyt pian, ennenkuin piika ehtii postista," hoputti vallesmänni.

"No kuinka rahoja kerääntyy?" sanoi Niiralainen noin niinkuin sivu mennen ja kohosi istuultaan lähteäkseen.

"Hyvin! — Heikäläinen nouti jo eilen sieltä viisituhatta markkaa," arveli vallesmänni välinpitämättömästi ja astui ovesta ulos. Niiralainen seurasi perässä, niin he mennä patikoivat metsäherran puolelle.

Vieraat olivat erinomaisen tervetulleita, ja tervetulleitahan sinne metsäherran luo aina olivat vieraat, Metsäherrasta tuntui niin äärettömän ikävälle elämä täällä kaukaisessa ylimaassa pitäjässä, että mielelläänhän tuota näki silloin tällöin jonkun ihmisen luonaan.

Niiralainen istahti konttorin sohvalle, silmäili ympäri seiniä kattoon ja lattiaan ja sanoi samalla metsäherraan kääntyen:

"Eikö tästä sentään tulisi komea kansakoulu?"

"Tästäkö kansakoulu?!" huudahti metsäherra hämmästyen.

"Vaikkapa tästäkin," sanoi Niiralainen.

"Mutta tämä rakennushan on jo hirveän vanha ja hatara."

"Voisi korjailla," arveli Niiralainen.

Samalla pistäysi piika sisään ja ojensi metsäherralle sanomalehtikimpun, tämä laski sen pöydälle ja sanoi piialle: "Sano sine rouva, et teell' ole veeras."

Niiralainen katseli ulos ikkunasta ja arveli, että tuohon ikkunan alle saisi mukavasti opettajan tarpeeksi peltoa.

"Tuommoise hietapakka pelto!" huudahti taas metsäherra.

"Niin, — sitähan olisi helppo viljellä," arveli Niiralainen.

"No johan siinä lanta vajois kaksikymmentä penikulma syvyyte," sanoi metsäherra ja nauroi niin sydämellisen makeasti tälle keksinnölleen.

Niiralainen aikoi jotain vastata, mutta samalla toi piika konjakkipumpun, ryyppylasia ja raitista vettä sisään. Metsäherra täytti ryyppylasit, otti yhden käteensä, kumarsi toisille ja sanoi; "Skool!"

"Skool!" sanoivat toiset, tarttuivat laseihin, kilistivät ja paiskasivat kurkkuihinsa, ryyppäsivät vettä päälle ja nipistivät vielä pienen sokeripalasan suuhunsa.

"Sepä teki hyvää," arveli Niiralainen ja hieroi vatsaansa.

"Mitäs nyt sanomat tietävät?" arveli vallesmanni ja tarttui sanomalehtitukkuun, selaili ja käänteli sitä hetken aikaa, otti paikkakunnan lehden ja silmäili sitä.

"Mitä tämä on!" huudahti hän ja koetti näyttää hämmästyneeltä, silmäili vielä vähän aikaa lehteen, "no kaikkia sitä näkee! — Luehan tuosta!" sanoi hän ja tarjosi lehteä metsäherralle.

"Antaa Niiralainen lukea," sanoi viimeksi mainittu. Verkalleen otti Niiralainen lehden, silmäili sitä hetken aikaa ja alkoi vihdoinkin lukea.

Haikeita valituksia.

Semmoinen oli kirjoituksen nimi. Kirjoituksen alussa, huomautti sanomalehden toimitus ensin, että kirjoitus on työmiehen kankealla kädellä kirjoitettu, ja että se varmaan on kysynyt häneltä paljon aikaa ja pään vaivaa, ennenkuin sen kootuksi on saanut ja paperille pistetyksi.

"Suomalainen talonpoika ei juuri mitättömistä syistä kynään ryhdy pitkiä valituksia virittelemään sanomalehtien palstoilla ja tästä kirjoituksesta huokuu niin harras, haikea mieli-ala ja semmoinen ankara tyytymättömyys oleviin oloihin, että sydäntä viiltää sitä lukiessa. Synkkiä, nälkää ja kärsimyksiä, vihaa ja vainoa puhuvia kuvia Suomen sydänmaista se silmäimme eteen luopi. Varmaankin joku epäkohta on olemassa kruunun metsäin hoidossa, joka vaatii kaikkien kansalaisten ja olletikin hallituksen ohjaksissa olevain vakaata huomioon ottoa. Kirjoitus, joka on Karijärveltä lähetetty, on näin kuuluva."

"Karijärveltä!" huudahti metsäherra hämmästyneenä, kuka p—e sitä on uskaltanut kirjoittaa?"

"Eiköhän tässä ole tuo kansakoulun opettaja mestarina ollut," arveli Niiralainen, luoden silmänsä sanomalehdestä metsäherraan, "sehän tuo muutoinkin näyttää viime aikoina niin tunkeilevaksi tulleen."

"Se p—e! — Mutta odotahan, kyllä minä sen opetan," sanoi metsäherra.

"Siltäpä minustakin tuntuu, että tuosta ikkunan alta tehty pelto olisi sille omansa, nyt saa kunta maksaa sille parisataa markkaa muka pellostä ja niitystä, — loppusi kai sekin ulosteko kunnalta sitten."

"Tosiaankin, mutta niin pitääkin meidän toimittaa, opettaa miestä sanomiin kirjoittamaan; siitähän on kokous ensi pyhänä?"

"Ensi pyhästä viikko," selitti Niiralainen.

"Ja silloin pitää mennä oikein miehissä kokoukseen." sanoi metsäherra ja täytti lasit.

"Skool, broorit!" sanoi metsäherra ja kohotti lasinsa.

"Skool!" sanoivat toiset ja tarttuivat laseihinsa.

"Ja toissa pyhänä joka mies kunnan kokoukseen," sanoi metsäherra luoden vannottavasti silmänsä ensin vallesmanniin ja sitten Niiralaiseen.

"Ja toissa pyhänä joka mies kokoukseen," äänsivät nämä yhteen suuhun ja kaikki kolme tyhjensivät sen päälle lasinsa.

"No, luepa nyt eteenpäin!" sanoi vallesmanni kiihkeästi.

Niiralainen tarttui sanomalehteen ja luki:

"Metsähoito on täällä sängen rasittava virkavalta, jonka vallan alla ihmiset vaikiasti valittavat, niinkuin Egyptin orjuudessa. Ja syytä onkin valituksiin, sillä täällä on harjauttu metsistä rahaa ottamaan, eikä täällä yksi osa kansaa muuten elä.

"Jos ei metsästä saa puita ottaa, niin hätä tulee sillä metsässä on pää-elinkeino ainakin puolella pitäjästä. Mutta nyt ovat tulleet uudet asetukset, joilla ovat metsät suljetut aivan tykkönään. Kruunun metsistä ei näet puita anneta millään ehdolla.

"Metsähakemuksia ihmiset laittoivat viime kesänä ylihallitukseen, että hakkauslupa metsään saataisiin, ja monikin ainoat markkansa hakemuskirjoihin pani, sillä toivolla, että metsälupa tulee.

"Mutta kuinkas kävi? Kun hakemukset tulivat ylihallituksesta, niin metsäherra sanoi, että muutamat kylät saavat hakata kruunun metsästä tukkia, mutta toiset kylät eivät saa hakata yhtään puuta. Ja syystä mistä? No sentähden kun ne ovat varastaneet metsää. Taitaa olla kyllä tosi, että metsän varkaita on joukossa, mutta on rehellisiäkin. Pitääkö syyttömän kärsiä rangaistusta yhtä rintaa syyppäitten kanssa? Vai varaltako metsäherrat rankaisevat, peljäten että ne varastavat.

"Se se tarkoitus kuitenkin on, että metsät säästyisivät ja varkaus vähenisi, mutta enpä luule tämän keinon kyllin riittävän metsän varkauden poistamiseksi, eivätkä myös säästy metsät, sillä nälkä pakottaa ihmisiä, jotka ennenkin ovat metsästä elatuksensa hankkineet, taas metsään, uhalla että hakata täytyy. Käynee sitten miten tahaan, vaan ei saata ristissä käsin kuolemata odottaa, sillä nykyinen metsähoito on sillä kannalla, että kohta on pakko ihmisten varastaa metsää. Ei se varkaus kyllä menesty eikä tarvitsekaan menestyä, vaan koettamatta ne ei ole. Olen kuullut jo tänä talvena varkain kaadetuksi puita, joita metsänvahdit ovat löytäneet.

"Vahteja onkin suuret joukot hiihtämässä, kirveet, pyssyt ja miekat mukana. Ja kun löytävät

kaadetuita puita, niin hakkaavat ne pirstoiksi. Näinkö kruunun metsät säästyy?! Vielä maksetaan varkaista, niinkuin metsänpedoista, vahdeille päärahaa. Tämän tähden on hallitus ja kansa käyneet pahasopuisiksi, että uhkauksia kuuluu, väliin hirmuisiakin, — metsähallitusta ja sen virkamiehiä vastaan. Miksikä se tyrannimainen hallitus ei ole rauhan ja rakkauden rakentaja kansoissa?!

"Metsähoidon tällä kannalla ollen eivät säästy metsät eikä metsäkassa rikastu. Kansa vaan näantyy ja häviää. Tuon tyrannimaisen metsänvirkavallan alla täytyy valittaa ja kuulukoon valituksemme hallituksen korkeimpaan paikkaan! Minä, joka tätä kirjoitan, en kyllä suosi metsän varkautta, vaan päin toisin toivotan ja kehoitan, ettei kukaan varastaisi metsää. Pyynnöstä minä tätä kirjoitan ja olen itsekin siksi nälän opettama, että tunnen tämän asian, että parannusta se tarvitsee."

Semmoinen oli kirjoitus, jonka Niiralainen luki. Vallesmanni katsoi salaisella vahingon riemulla Niiralaista silmiin ja loi sitten silmänsä metsäherraan. Niiralainen teki samoin.

Metsäherra oli heittäytynyt nojatuoliin. Hänen kasvonsa olivat kalpeat kuin puoliyön aurinko. Hänen ruumiinsa värisi, kasvonsa vavahtelivat ja huulensa vapisivat.

Hän ähkyi kuin uitettava hevonen.

"Kuka p—e on uskaltanut! Mutta kyllä minä opetan!" ähkyi hän vihoissaan, kohosi ehdottomasti seisomaan, polki jalkaa laattiaan ja raivosi kuin tiikeri. Vihdoin tarttui hän tuohon kirottuun sanomalehteen, rutisti sen yhteen myttyyn, heitti lattialle, hyppäsi seisomaan sen päälle, tallasi sitä jaloillaan ja ähkyi. Otti jälleen sanoman käsiinsä ja repi sen ihan pieniksi hituisiksi. "Kas sen ininä sille p—lle teen!" kiljui hän siinä sanomalehden kanssa tapellessaan.

Mutta vallesmannilla oli niin ihmeen lysti. Hän katsoi vuoroin Niiralaiseen ja metsäherraan koettaen saada Niiralaista oikein kohti kurkkua nauramaan metsäherran hullunkurisille liikkeille. Mutta Niiralainen pysyi vaan totisena kuin pottu vellissä. Ei suutaan nauruun vetänyt. Vihdoin tarttui Niiralainen lakkiinsa lähteäkseen. Nimismies teki samoin.

"Mitä, joko te nyt menette?" sanoi metsäherra ja täytti lasit. Lähtöryypyt otettua menivät vieraat, mutta metsäherra heittäysi nojatuoliinsa selittelemään sekavia ajatuksiaan.

Tee talonpojalle oikein, vaan elä hyvin, jupisi metsäherra siinä istuessaan. Nyt soimataan metsäherroja virkavaltaisiksi, tyranneiksi ja miksi kaikiksi heitä soimattaneekaan, ja kuitenkin ovat nämät osoittaneet kansalle avullisuuttaan puunhakemuksia puolustaissaan. — Hakemuspuiden kautta häviävät kruunun tukkimetsät. Niiden kautta kasvaa kansassa käsitys, että kruunu on velvollinen heille puita antamaan. Seuraukset tästä ovatkin jo näkyvissä. Metsäherrat ovat saaneet matkustella satoja peninkulmia hakemuspuiden tähden. Ne ovat saaneet aikaansa ja varojansa tuhlata ilman mitään palkkiota ja nyt saavat he tämmöisen kiitoksen. Ja metsäherran mieli kävi niin katkeraksi tätä ajatellessaan. Hän tunsu kärsineensä hirveää vääryyttä.

Kansa ei tahdo käsittää, että kaikki kurjuus on syntynyt metsän varkauksien tähden kruunun mailla. Sitä ei kansa ole käsittävinään, vaan kääntää mielettömän vihansa metsävirkamiehiä vastaan, kun nämät kokevat estää metsäin luvatonta haaskausta. — — — Ja puiden rikki hakkuu sitten, niin sehän se enin noita metsäin varkaita raivostuttaa, eikä ihmekään. Se on ulkomaillakin huomattu tehokkaimmaksi keinoksi metsän varkauden estämiseen. — — — Nyt huomaavat metsän varkaat joutuneensa samaan pulaan, kuin muutkin kovin yleiseksi käyneet pahan tekijät, että nimittäin maksetaan palkkio heidän ilmaisaannistaan. Kas sepä naula vetelee; hahhah hahhah, ja metsäherran sydän täyttyi niin suloisella voiton riemulla. — Ja sitten tuommoiset sanomalehtikirjoitukset, kuin tuo, kas nepä ovat omiaan kiihoittamaan kansaa hallitusta vastaan. Onko siis ihme, että kansa noin vihasta raivoaa? — Mutta surkeaa on, kun kiihko voi tähän määrään selvän järjen sokaista, ja omituinen säälin tunne täytti metsäherran sydämen tätä ajatellessaan. Nyt oli hän keksinyt syyn kansan tyytymättömyyteen ja raivoon. Hän täytti lasinsa, ja otti oikein aimo ryypyn.

Jo samana iltana kuin Valtimon kylän miehet lähtivät rahoja hankkimaan kirkonkylän porvareilta, ajaa kohautti herrasmies karhuntaalja reen perässä Seinustan kartanolle. Aisakellon ja kulkusten romina ilmoitti vieraan tulon pirtissä olijoille. Koholla koprin hiipi joka henki karsina-akkunaa kohden tirkistelemään kuka sieltä tulee.

Kyytimies hääräsi siinä hevosensa tykönä ja herra kömpi rekipeitteiden alta kartanolle. Siinä kuun valossa ei vierasta kukaan tuntenut pirttiin. Arvokkain askelin alkoi tuo vastatullut vieras lähetä pirtin portaita.

"Mene sinä vastaan ottamaan, tottapa se on joku kirkonkylän herroja," hopitti emäntä Seinustan ukolle.

Ukko koetti kämmenellään sivellen silitellä vanukkeista tukkaansa, pisti puseron päälleen, pyyhkäsi hihhoillaan hikiherneitä otsaltaan, taittoi päretikkusen, sytytti sen ja meni vierasta vastaan.

"Haepa kynttilää ja vie tupaan," sanoi emäntä miniälle. Tämä teki työtä käskettyä.

Pärevalkea kädessä astui isäntä porstuaan. Samalla astui vieraskin ulko-ovesta sinne.

"Hyvää iltaa isäntä," äänsi vieras ja juhlallisesti rotisivat päällys-saappaat siinä porstuan laattiaa

vasten.

"Jumal' antakoon!"

"Joko olitta makuulla?"

"Ei tuota vielä. — Käykää sisään!" kehoitti ukko ja avasi tuvan oven.

Varmoilla askelin astui vieras ovesta sisään. Ukko seurasi valkean kanssa perässä.

"Mutta kuulkaapa nyt isäntä, saanko minä teiltä yösijaa?" sanoi vieras kääntyen ukkoon päin.

"Kah, ylivorsmestarihan se on, kun en ollut tunteakaan," sanoi ukko muuttaen ehdottomasti ääntään ystävällisemmäksi, "no onhan tässä tilaa, jos ylivorsmestari muutoin tyytyy."

"Hyvä. — Mutta saankoon minä sitten hevosta aamulla kirkolle päin?"

"Koetellaanhan neuvotella siitäkin."

Tämän kuultuaan vasta alkoi ylimetsäherra päästää turkkiaan yltään, istahti sitten tuolille ja riisui päällyys-saappaatkin jalastaan.

Kyytimies toi herran tavaroita sisään. Samalla pistäysi talon miniäkin ovesta ja kantoi kahta palavaa talikynttilää, jotka hän asetti pöydälle.

"Tämä taitaa olla talon nuori emäntä," tiedusti ylimetsäherra.

"Kyllä se on," myönsi ukko.

"Hyvä! — Sattuuko emännällä olemaan kuumia kuoripäällisiä pottuja," sanoi ylimetsäherra, kääntyen miniään.

"Kyllä niitä on."

"No, tuokaapa nyt niitä minulle ja sitten puoli tuoppia tuoretta maitoa."

"Kyllä niitä saa," sanoi miniä ja meni ovesta.

Ylimetsäherra tarttui eväslaukkuunsa, veti sieltä salveetin, levitti sen pöydälle ja alkoi lappaa ruokaa esille.

"Ei niitä taida usein herroja kulkea tällä perukalla?" sanoi ylimetsäherra siinä, niinkuin muun puheen puutteessa.

"Käypihän se vallesmanni, ja toisinaan papitkin," arveli ukko.

"Miten usein täällä pappi käy?"

"Käyhän se rovasti kerran ja pastori kahdesti vuodessa, ja sitten erikseen kinkerillä."

"Mitä ne täällä silloin toimivat?"

"Pitävät jumalanpalveluksen, ripittävät vanhoja, kastavat lapsia ja kantavat saataviaan."

"No, kuinka usein täältä käydään kirkossa?"

"Käydäänhän sitä suurimpina juhlapyhinä."

Ja siinä on sitten koko kansan henkinen viljelys, arveli ylimetsäherra itsekseen, ja näytti mieltävän. Samalla toi miniä maitoa ja potattia. Metsäherra rupesi illastelemaan ja ukko yritti lähteä huoneesta.

"Eikö teillä mitään koulua pidetä täällä?" kysäsi metsäherra keskeyttääkseen ukon lähtöä.

"Pidetäänhän sitä kiertokoulua viikko syys- ja viikko kevättalvella."

"No mitä siitä sen vertaisesta on hyvää?"

"Mitä siitä on hyvää — kokoutuvathan räyhäämään."

"Mutta ettekö te ole koskaan ajatelleet saada kansakoulua tänne?"

"Jumalan tähden, mistä ne varat tulisivat ja mitä sillä tehtäisiin!" sanoi ukko hämmästyneenä, "johan tuota muutoinkin niin kidutaan, että suolivyöltä läpi kuultaa."

"Hm," sanoi ylimetsäherra, ja laitteli lihaviipaleita voileivän päälle.

"Täällä ovat ihmiset hyvin tyytymättömiä nykyiseen metsien hoitoon," sanoi vihdoin ylimetsäherra, ja katsoi vakavasti ukkoa silmiin.

"Hm," sanoi ukko puolestaan.

"Niin, ei teidän tarvitse minua kainostella, kyllä minä tiedän kaikki."

"Hm," sanoi ukko ja näytti melkein siltä kuin hänen kielensä olisi kasvettunut kitalakeen kiini.

"Vai eivätkö ole tyytymättömiä?" ahdisteli metsäherra ukkoa.

"Y ... y ... y ... m, y ... y ... y ... m," kakisteli ukko kurkkuaan hetken, "y ... y ... m, niin

tyytymättömiä, etteipä sitä enää kohta hirviä kertoa," kuului vihdoinkin maan alta.

"Tahtoisivat enemmän puita kruunun metsistä?"

"Enemmän! — Eihän sieltä enää saa puukon päätäkään."

"Metsät ovat niin kovin kuluneet näiltä seuduin."

"Toisinhan se on. — Heidän auttamisekseen voitaisiin kumminkin paljon tehdä. Voitaisiinhan myöskin puita ympäri piiriä vähissä summissa, jotta talonpojatkin kykenisivät sahain omistajain kanssa kilvoittelemaan huutokaupoissa, sen sijaan että nyt myödään puut vaan yhdeltä kulmalta piiriä kerrassaan ja niin suurissa summissa, etteivät muut kuin sahain patruunat kykene niitä ostamaan," sanoi ukko vakavasti.

Ylimetsäherra mietiskeli hetken aikaa ja sanoi vihdoinkin:

"Luullakseni jouduttaisiin siinä vaan ojasta allikkoon. Talonpoikain on pakko ottaa rahat edeltäpäin porvareilta, joten nämät pääsevät määräämään puiden hinnan, joka näin tulisi polkeutumaan niin, ettei kansa saisi mitään vaivoilleen. Nyt on kruunu antanut hakemuspuita talonpojille kolmatta osaa helpommalla kuin mitä porvarit ovat huutokaupoissa maksaneet ja ainoastaan siten ovat talonpojat saaneet vaivansa."

"Senpähän sittenkin näkisi, loppuisi ainakin tyytymättömyys metsähallitusta vastaan, ja olisihan metsissä niin monenlaista rahan tuloa. Siellä olisi kuivuneita puita, joista saattaisi hakata halkoja ja veistellä palkkia. Siellä olisi kantoja, joista voisi polttaa tervaa. Saisi sieltä monella tavalla rahaa, ja kuvernööri sanoi, ettei kukaan ole kieltänyt metsäherroja myöntämästä suuremmassa määrässä hakemuspuitakaan."

"Kuvernöörinkö? — Mistä se kuvernööri sen on saanut?"

"Paraiten kai se kuvernööri sen tietää."

"Hm," sanoi metsäherra ja kynsi harmistuneena korvallistaan, "se kuvernööri se joka paikkaan nenänsä pistää."

Ukko katsoi kummastuneena metsäherraan ja sanoi vihdoinkin:

"Ei suinkaan häntä siitä voi moittia, että antaa kansalle neuvoja."

"Ei suinkaan, ei suinkaan; minä tarkoitan vaan, ettei hän niin tunne asioita, kun on enimmänsä ollut sotapalveluksessa Venäjällä."

"Hm," sanoi ukko mietiskellen.

Metsäherra korjaili ruokaa laukkuunsa ja mietiskeli hänkin.

"Kun ne ovat poronhoitonsakin hävittäneet täältä?" sanoi hän vihdoinkin.

"Kun kruunu ei anna hakata vapaasti luppakuusia ja paksun lumen alta eivät porot voi kaivaa ruokaansa, niin ei poron hoitokaan enää tahdo kannattaa."

"Hm," äänsi taas metsäherra ja mietiskeli, "on se niin kummaa, että juuri tällä perukalla, jossa ovat hyvät karjan laitumet ja viljelysmaat, on kumminkin tyytymättömyys ja kurjuus suurin."

"Laidunvero hävittää karjan ja vilu vie viljan maasta," arveli ukko.

"No, mutta ette suinkaan te voi sitä tyhjäksi tehdä, ettei kurjuuteen ole kansan omaakin syytä."

"Hm. — Ennen kun olivat hyvät ajat, niin silloin juotiin ja tanssattiin," sanoi ukko katkerasti.

Metsäherra rumputti sormillaan pöytään ja tirkisteli palavia kynttilöitä.

"Jos olisi osattu panna viinaan menneet rahat koulun perustamiseen ja juomingeihin uhratut päivät maan parantamiseen, niin ehken olisivat asiat toisin," sanoi hän vihdoinkin.

"Kai se vähän parempi olisi."

"Mutta ettekö voisi mitenkään saada kansakoulua?"

"Kansakoulua?!" sanoi ukko kauhtuen, "ihmiset ovat kurjuuteen ja nälkään kuolemassa."

"Niin — mutta nälkään ne ovat kuolemassa sen tähden, etteivät ymmärrä ryhtyä niihin elinkeinoihin, jotka tälle ajalle sopivat. Meidän aikaan ei enää saa talonpoikakaan olla kuin kone, joka lakkaamatta tekee sitä, mitä isältään on oppinut, sen täytyy olla ajatteleva ihminen, joka kykenee punnitsemaan, mikä suksi milloinkin parhaiten luistaa."

"Sitä olisi pitänyt osata punnita jo kaksikymmentä vuotta ennen, nyt se on jo myöhäistä, kansa on jo virkavallan käsissä auttamattomissa."

"Virkavaltakaan ei ajattelevalle ihmiselle voi mitään ja lasten opetus on ainoa kansan pelastuskeino."

"Mistä tulevat varat?"

"Papeilla ovat suuret palkat, ne ovat kansan sivistämiseksi ajottuja varoja ja koska papit eivät enää voi kansalle antaa sitä kasvatusta, jota aika vaatii, niin ovat nämät varat käytettävät

kansakoulujen perustamiseen ja kannattamiseen."

"Kas sillä lailla! — Sitä vielä uupuu, että meiltä ryöstetään esi-isiemme uskokin!"

"Sitä ei tarvitse tehdä, Jumalan sanan julistaminen on tehtävä vapaan rakkauden työksi, kuten apostolien aikakin."

"En minä oikein ymmärrä nyt?"

"Minä tarkoitan, että ne, jotka rakastavat Jumalan sanan levittämistä, saarnaavat ilman palkkaa, aivan niinkuin hihhulein saarnamiehet. Onhan niitä täälläkin käynyt?"

"Kävihän niitä ennen, vaan sitten kuin kansa köyhtyi ettei voinut enää syöttää noille apostoleille ryynipuuroa ja uunijuustoa, eikä juottaa juustokahvia, niin sitten loppui tämä vapaa rakkaus, eikä saarnamiehiä ole täällä enempi näkynyt."

"Hm," sanoi ylimetsäherra ja rumputteli pöytään, "täällä maksetaan noin viisitoista tuhatta rovastille ja viisituhatta pastorille, johan sillä voitaisiin kannattaa puolikymmentä kansakoulua ja vielä palkata kaksi pappia, jotka kykenisivät edes itse palkkansa kantamaan."

Seinustan ukko napsutteli varpaillaan laattiaan ja tuumiskeli: Ja jos metsäherroilta vähennettäisiin toiset puolet suurista tuloistaan, niin voitaisiin ehken saada sijalle miehiä, jotka kykenisivät muuhunkin, kuin miettimään, miten virka vähimmällä työllä tulisi hoidetuksi, ja siten saaduilla varoilla voitaisiin kannattaa toiset puolikymmentä kansakoulua. Mutta tämän heitti hän kumminkin ylimetsäherralle sanomatta.

Samalla tuli talon miniä sisään ja alkoi laittaa metsäherralle vuodetta. Ukko nousi ja meni pirttiin, heittäen metsäherran siihen yksinään mietiskelemään. Pian oli vuode valmis ja miniäkin heitti huoneen. Metsäherra vaan jäi siihen pöydän päähän istumaan.

Selvästi tunsu ylimetsäherra joutuvansa päivä päivältä yhä ahtaampaan asemaan. Johonkin toimeen tulisi hänen ryhtyä, mutta mihin? — Kansa tahtoi päästä kruunun metsään, mutta metsäherrat sanovat, että ne varastavat. Jos käsken heitä pitämään huolta metsistä ja vahtimaan, niin vastaavat he: vartioalueet ovat noin 60 kertaa ja meidän piirimme 20-30 kertaa suuremmat kuin laki säättää, vahtiminen on siis mahdoton. Näin vastaavat metsäherrat, eivätkä liiku pesistään enempi kuin karhut. Ylimetsäherra nousi tuolilta, riisui takin päältä ja asetti sen sängyn viereen tuolille, mutta tietämättään, tahtomattaan istahti hän jälleen entiselle paikalleen ja ajatukset ne kulkivat omaa suuntaansa:

Niin, metsän varkaus, sehän se onkin kansan kirous näillä seuduin, sitä ei käy kieltäminen. Ken on kerran antaunut laittomalle kannalle, ei hän myöskään voi toimittaa muita töitään tarpeellisella pontevuudella ja tästä siis seuraa yleinen köyhtymys — kirouksena luvattomista töistä.

Ylimetsäherra riisui vihdoin päältä, ja pistäysi peiton alle. Mielestään ei hän saanut kansan nurjaa tyytymätöntä mieli-alaa. Ja mistä tämä nurjuus ja viha juuri metsäherroihin? Ehkenpä vaikuttavat siihen tunnottomien ja omanvoiton himoisten puutavaran ostajain yllytykset, niin ... ehkenpä...

Ylimetsäherran silmät ummistuivat ja hänen korvansa kohisivat. Hän näki joukon rehellisiä talonpoikia, jotka kerjäsivät leipää, rahaa ja työtä, jotka sydäntä särkevällä tavalla vaikeroivat sitä, että heitä syytetään varkaudesta. Hän näki autioiksi hakattuja kruunun metsiä. Hän näki suuria joukkoja metsän varkaita, jotka hampaitaan kiristellen kirosivat metsäherroja. Hän näki rikkaita porvareita, jotka nylkivät talonpoikia ja ärsyttivät niitä metsäherroja vastaan. Ja vihdoin hän näki metsänvartijain yhdessä metsäherrain kanssa kirveillä, miekoilla ja pyssyillä jahtaavan talonpoikia, jotka arkoina kuin jänikset laukkasivat ympäri metsiä koettaen piilottaa päitään pensasiin. Sitten pakenivat ne koko metsistä, menivät yli vuorten, järvien ja merien niin kauvas, etteivät metsäherrain aseet heitä enää saavuttaneet. Sitten kasvoi taasenkin suuria komeita tukkimetsiä, kasvoi ja vanheni, juuret lahoivat ja tuuli niitä viimein kaateli hirmuisella rytinällä ja ryskeellä ristiin rastiin metsissä. Sinne ne sitten jäivät ja lahoivat. Metsäherrat vaan saivat siivo rauhan. Talonpojat eivät enää olleet heitä vaivaamassa ja kiroomassa. Mutta tuolta metsästä vaan kuului itsestään kaatuvien puiden rytinä ja ryske. Se yltyi ja ... paks... Ovi aukeni ja talon miniä astui kahvitarjotin kädessä sisään. Ruostunut oven lukkohan se oli, jota miniä semmoisella rytinällä ja ryskeellä koetti aukaista. Eivät siinä mitkään itsestään kaatuvat puut rytisseet ja ryskäneet. Kaikkia se unikakkiainen maalailee!

Päivä oli jo vaiennut. Ylimetsäherralla oli kiire matkaile. Hevonen valjastettiin ja Heikki lähti häntä kyyditsemään kirkolle.

Hevonen oli hyvä ja keli erinomainen. Yhtenä vilinänä jäivät aidan seipäät jälelle. Malmi lauloi ja hevoskalut välkähtelivät aamuauringon säteiden valossa. Ajajat lähenivät taloa, mutta yksi humaus vaan ja silloin olivat he aina talon jälkeensä jättäneet.

Mutta tuossa täytyi heidän ajaa läpi kartanon. Siinä hääräsi miesjoukko hevoisvarsan ympärillä. Toinen vanha ja lamainen hevoiskaakki seisoi vähän syrjemmällä, seinään kiini sidottuna. Miehet taluttivat varsan reen viereen. Eräs mies otti kirveen, napsautti nakkapohjalla varsaa otsaan ja keiskis, varsa keijahti reelle, juuri kuin metsäherra saapui pihaan.

"Tpruu, tpruu," pani metsäherra reen perältä ja Heikki hillitsi hevosen seisomaan.

"No, mitä te nyt varsalle ajotte?" kysyi metsäherra.

Miehet ällistyivät vähän, katsoivat pitkään metsäherraan, kunnes joku joukosta sanoi:

"Varsasta keitetään velli."

"Hevoisen lihasta?!" huudahti ylimetsäherra.

"Mikäs tämmöistä on syödessä, pehmeää ja makeaa kuin vasikan liha, mutta tuommainen vanha kaakki, sen liha on ilkeämpääkin," sanoi eräs mies viitaten tuohon seinustalla olevaan koniin.

"Aijotteko senkin syödä?!" huudahti metsäherra.

"Mikä siinä auttaa, ettei leipä koossa pysy, tuoppa Kaija tuolle ylivorsmestarille nähdä, mimmoista leipää täällä syödään," huusi mies porstuan ovella seisovalle vaimolle.

Vaimo pistäysi sisään ja samalla tuli jälleen ulos ja läheni leipäkannikka kädessä ylimetsäherraa.

"Tämähän on olkileipää," sanoi ylimetsäherra.

"Niin, meidän miehet tykkäävät paremmin olkileivästä kuin pettuleivästä," selitti vaimo, "katsokaahan, tämä ei paljon käsiä siedä," ja hän hierasi leipäpalasen kämmeniensä välissä aivan yhdeksi möyhyksi, "katsokaahan, se lentää, hahhah hahhah se lentää," nauroi vaimo, puhalsi pari kertaa kämmenellään ja yhtenä tomuna heijaili leipä tuulen mukana ilmaan.

"Ppa, ppa," pani ylimetsäherra reen perältä, Heikki kiinnäytti suitsia ja samalla olivat he jälleen matkalla.

Ylimetsäherra oli nähnyt tarpeeksi, enempää ei hänen tehnyt mieli katsella. Nyt vasta alkoi hän aavistaa sitä kurjuutta, joka todellakin paikkakunnalla vallitsi.

"Voi hyvä Jumala!" huokasi hän siinä hevosen edelleen kiittäessä. "Mikä on syynä kaikkeen tähän kurjuuteen? Onko kansan taitamattomuus, raakuus ja tapain turmio yksinään voinut syöstä kansan tuollaiseen kurjuuteen, vai onko ehken syytä olevissa oloissakin?" Ja tahtomattaan tuli metsäherra punninneeksi niitä olosuhteita, joissa tämä kansa eli.

Niin, niin, arveli hän, on ehken erehdys tapahtunut siinä, että kruunun metsäin hoito on näillä sydänmailla tehty pääasiaksi; maanviljelys ja uudisasutus on jäänyt sivuseikaksi. Maanviljelystä ja uudisasutusta saa harjoittaa ainoastaan siellä, missä se ei tule esteeksi metsän hoidolle. Siis asutuksen täytyy väistyä metsän hoidon tieltä. Ja kuta enemmän hän tätä seikkaa aprikoi, sitä syvemmin tunsikin hän tunnossaan vakuutuksen, että tässä on erehdys tapahtunut.

Mutta Heikki se istui vaan siinä reen keulalla ja heilautteli silloin tällöin suitsia. Hevonen kiiti hyvällä kelillä huimaa vauhtia edelleen.

Mitähän jos olisi kysyä ylimetsäherralta torpan tekemisestä, ajatteli Heikki siinä istuskellessaan. Ei sentään taida viitsiä, tuumi hän toisekseen ja alkoi hyräillä. Väliin heilautti hän suitsiaan ja lauleli hiljalleen:

"Koivikolle, kalliolle
Mökkini mä rakennan;
Tule, tule tyttö nuori
Asumaan muu kanssani.

Elä pelkää tyttö nuori,
Vaikka olen köyhä mies,
Kyllä meitä maailmassa
Onni seuraa vielä myös."

Nuo hiljaisen vienot ja surunalaista toivoa ilmaisevat äänen värähdykset kiinnittivät ylimetsäherran huomion Heikkiin. Lauhka talvinen tuuli oli puhaltanut heleän punan Heikin terveille kasvoille. Mielihyvällä silmäili metsäherra Heikin nuortea ja täyteläistä ruumiin rakennusta ja kysyi vihdoin:

"Oletko sinä talon miehiä?"

"Enhäntä ole juuri talon miehiäkään."

"Oletko sitten renki?"

"En ole renkikään, olen vaan isännän velivainajan poika."

"Asutko Seinustalla?"

"Siinähän tuota olen ollut," sanoi Heikki. "Mutta nyt on ollut vähän aikomusta ruveta omiin hoitoihin," lisäsi hän hetken päästä.

"Mitäs sitten ajot ruveta muokkaamaan?"

"On tuota vähän ollut aikomusta ruveta haalaamaan mökkiä kruunun maalle?"

"Hm," sanoi metsäherra. "Joko olet pannut hakemuksen?" kysyi hän vähän ajan päästä.

"Olenhan tuota pannut, mutta eivät ole käyneet vielä syynäämässä."

"Kuka sinulla on asiamiehenä?"

"Mitä?" kysyi Heikki, ymmärtämättä metsäherran kysymystä.

"Minä tarkoitan, että kuka sen torpan hakemuksen on luvannut tehdä?"

"Tietysti metsäherra, mutta hän sanoi, että käydään ensin syynämässä, että jos paikka on sopiva," selitti Heikki.

"Koska hän jo lupasi hakemuksen tehdä?"

"Onhan siitä jo syksystä kolmatta vuotta."

"Kolmatta vuotta!" matki metsäherra ja kynsi tyytymättömästi korvallistaan.

"Ym," äänsi Heikki myönnötykseksi. "Ajattelin kysyä, että eikö se kävisi laatuun aloittaa mökin tekoa jo keväällä, vaikkei syyniä vielä ole pidettykään," sanoi vihdoin Heikki.

Metsäherra ei virkkanut mitään, kohautteli vaan tyytymättömästi olkapäitään. Kyllä se on miestä, mumisi hän itsekseen, ei saa aikaan mitään. Ei tuo toki muissa piirissä noin hullua ole... Niin, niin, mitä nyt miesparan pitää tehdä. Vanhentuako odotellessa, vai perustaako torppa omin lupinsa?! — Hyvä niin, hyvä näin, hyvä kaikin päin! Mutta kukapa voikaan torpan paikan paremmin valita kuin se, joka kylmään metsään aikoo itselleen asunnon raivata. Turha lain tempu tuo koko syynäys. Sillä tavallahan on vuosisatoja asutus Suomen sydänmaihin levinnyt, että kukin on saanut vapaasti valita sen paikan, mihin majan itselleen rakentaa aikoo. Niin se saisi nytkin olla. Siihen suuntaan mielti metsäherra, mutta turhaan odotti Heikki vastausta kysymykseensä.

Hevonen kiiti edelleen, mutta miehet eivät sen enempi toisilleen mitään virkkaneet.

"Sopisiko se Korven torpassa vähäsen syöttää?" kysyi vihdoin Heikki.

"Miksei — kuka siinä Korven torpassa nyt asuukaan?"

"Ne siinä vielä ovat entiset asukkaat."

"Entiset asukkaat?!" huudahti metsäherra ja raapi harmissaan korvallistaan.

"Ym," sanoi Heikki.

"No eivätkö ne viljelykset ole kokonaan umpeen menneet?"

"En tiedä," sanoi Heikki kartellen.

"Mutta kyllä se on hoitoa, kolmatta vuotta sitten tuomittiin jo asukas lähtemään, eikä vielä ole toista sijalle saatu," jupisi ylimetsäherra itsekseen.

"Etkö haluaisi saada valmista torppaa?" kysyi hetken perästä metsäherra Heikiltä.

"Valmista torppaa!" huudahti Heikki.

"Niin, — kun Korven torpasta tulevat entiset asukkaat häädetyksi, niin voisit ehken saada sen."

Tämä oli Heikille jotain enempi kuin hän koskaan olisi voinut uneksiakaan.

"Saisinkoon minä sitä sitten?" kysyi Heikki vihdoin.

"Kyllä minä koetan toimittaa," sanoi ylimetsäherra, "jos vaan itse sitä haluat."

"Kyllä minä, kyllä minä," sopersi Heikki ja hänen sydämensä sykähteli niin kummallisesti.

Hän heilautti kerran ohjaksia ja hevonen kiiti yhä vinhemmin Korven torppaa kohden. Heikin sydän hehkui Kaisun luo.

Kaikista Niiralan ison rakennuksen akkunoista kuumottivat tulet, kun ylimetsäherra ja Heikki ajaa romauttivat Niiralan pihaan. Kello oli jo seitsemissä illalla. Mutta kovin oli ylimetsäherra tyytymättömällä mielellä kaikesta, mitä hän matkalla oli kuullut ja nähnyt.

Päälliseksi oli hän vielä viimeisessä syöttöpaikassa saanut sanomalehden käsiinsä, tavannut siitä tuon kirjoituksen "Haikeita valituksia" ja lukenut sen.

Ylimetsäherra työntäysi valaistusta verannosta tampuuriin ja alkoi päästellä matkavaatteita yltään. Vilkasta keskustelua ja lasien kilinää kuului sisään. Viinin, punssin ja totin löyhyä lemusi ylimetsäherran nenään tampuuriin. Hän koputti hiukan kamarin ovea. Metsäherra meni ovea kohden ja avasi sen.

"Tjenare!"

"Tjenare!" kuului molempien suusta yht'aikaa.

"No setä!" huudahti metsäherra, "nythän te tulette kuin kutsuttu, käykää sisään," kehoitti hän kumarrellen ja ylimetsäherra astui sisään kumarrellen siellä oleville herroille, pudisti sitten metsäherran kättä ja tervehti toisiakin konttorissa olijoita vieraita, vallesmannia ja Niiralaista.

"Meillä täällä on Akselin syntymäpäivät," selitti vallesmanni.

"Jaha! — No olkoon onneksi," sanoi ylimetsäherra kumartaen.

"Kiitos," äänsi metsäherra ja kumarteli vastaan. — "Mutta olkaa hyvä ja painakaa puuta, ottakaa tupakkaa ja täyttäkää lasinne," kehoitti hän.

"Kiitos," sanoi ylimetsäherra, mutta samalla tunkihe Heikki sisään. Metsäherra kääntyi ovelle, näki Heikin ja kammahti.

"Jahah, sinä taidat olla kyytirahaa velkomassa," sanoi ylimetsäherra kaivellen taskuansa. "Mutta miten se on," sanoi hän metsäherraan kääntyen, "kun tämä Heikki valittaa, että sinä olet jo kolmatta vuotta sitten luvannut pitää torpan sijan syyniä ja tehdä hakemuksen, eikä sitä vielääkään ole tehty?"

Metsäherran kasvat vetäysivät pitkiksi. Hän katsoi niin neuvottoman näköisenä vuoroin Heikkiä, vuoroin ylimetsäherraa ja vuoroin muita konttorissa olijoita.

"Minä tule syynämä, jahka sopii, tulen aivan ensi sula," sai hän vihdoin huonolla suomenkielellään soperretuksi Heikille.

Mutta vallesmanni se silmäili salaisella voiton riemulla Niiralaista.

"Niinhän te olette kaiken aikaa luvanneet, että syynätään, jahka sopii," sanoi Heikki kuivakkaasti.

Metsäherra oli ikäänkuin tulisilla raudoilla, hänen huulensa vapisivat, silmänsä pyörivät päässä ja tukkansa kohosi pystyyn.

"Mene, mene nyt vaan, kyllä minä syynä ja teke hakemus," sopersi hän Heikille. Mutta nimismiehellä oli niin ihmeen hauska.

"Tässä on kyytiraha," sanoi vihdoin ylimetsäherra Heikille, "tule sitten aamulla tänne, niin neuvotellaan siitä Korven torpan asiasta."

Heikki otti rahat, sanoi hyvästini ja läksi.

"Mitenkä ne on sen Korven torpan asiat, kun siellä yhä asuvat entiset asukkaat?" kysyi ylimetsäherra taasenkin.

"Kyllä vallesmanni on jo kaksi vuotta sitten saanut määräyksen häätää ne pois," kiirehti metsäherra selittämään.

Nyt oli nimismiehen vuoro hämääntyä. Hänen housunsa lokattivat. Hän katsoi väliin kattoon, väliin lattiaan, kylmä hiki kohoili hänen otsalleen ja kuiskaavalla äänellä sai hän vihdoin sanoneeksi: "Olen sen unhottanut."

"Kyllä te olette veljeksiä," sanoi ylimetsäherra, "ilmanko semmoinen tyytymättömyys on kansaan päässyt, kun..."

"No, herra jesta! Setä täällä," kajahti samalla ylimetsäherran selän takaa.

Ylimetsäherran kasvat kirkastuivat valoisiksi kuin päivä. Hän tervehti rouvaa vanhan seuramiehen kohteliaisuudella. Mutta samalla tuli hän kääntyneeksi salin ovea kohden ja näki sieltä vallesmannin ja Niiralan rouvat. Arvokkaita kumarruksia tehden astui hän saliin ja tervehti rouvia. Talon rouva seurasi perässä ja pyysi niin herttaisen sydämellisellä tavalla ylimetsäherraa istumaan. Ylimetsäherra kumarsi kiitokseksi ja istui nojatuoliin. Talon rouva istui myöskin ja vilkas keskustelu alkoi ystävällisessä piirissä siinä valoisan lampun ympärillä.

Sattumalta heitti ylimetsäherra silmäyksensä metsäherran rouvaan. Ja pian kääntyi hänen katseensa uudelleen häneen. Hän tarkasteli, mutta salaa, metsäherran rouvan kasvoin juonteita. Kiuhtuneet olivat rouvan ennen niin täyteläiset kasvat. Lakastuneet olivat hänen poskipäiltään nuo ennen niin raitista terveyttä uhkuvat punat. Kadonnut oli myöskin hänen silmistään tuo entinen, rattoisaa mieli-alaa osoittava hohde. Ei kajahtanut enää hänen äänessäänkään sitä iloisuutta kuin muinoin.

Ylimetsäherran silmät vaipuivat laattiaan. Selittämätön, sisällistä onnettomuutta aavistava tunne valtasi hänet. — —

Mutta tuskin olivat ylimetsäherra ja rouva poistuneet konttorista, kuin metsäherra vaipui hervotoinna sohvalle. Vallesmanni yritti päästää hätähuudon ja syöksyä syliksi häneen, mutta Niiralainen pui nyrkkiä hänelle olemaan alallaan ja sysäsi salin oven kiini. Sitten istui hän metsäherran viereen, tarttui hänen käteensä ja koetteli valtimoa. Hetken päästä avasi metsäherra silmänsä, Niiralainen lasi hänen huulilleen lasin raitista vettä. Metsäherra maistoi hiukan. Hetken päästä nousi hän seisomaan ja puistautteli ruumistaan. Toinen puoli ruumista näytti kankeammalta.

"Mikä sinua vaivaa?" kysyi vallesmanni.

"Ei minua mikään vaivaa."

"Sinä olet kipeä, ehken on parasta heittäytyäksesi pitkällesi," sanoi vallesmanni.

"En minä ole kipeä, minä olen aivan terve," väitti metsäherra. Sitten otti hän lasinsa. "Skool," sanoi hän vieraille ja maistoi, puisteli taasen hartioitaan.

"On tullut taasen tätä nykyä niin paljon maistelluksi, että pois sen saisi heittää," arveli hän ja puisteli vielä kerran hartioitaan.

Parin päivän perästä saapuivat Valtimon kyläläiset Niiralaan verojaan maksamaan. Ahtaalla oli ukkoparkoja pitänyt, ennen kuin saivat verorahat irti. Useampi oli nyt kumminkin rahoja saanut, mutta lehmät olikin täytynyt porvareille "kirjan päälle" panna.

Tuli siinä sitten puheeksi Niiralaisen kanssa siementenkin hankkiminen. Niiralainen sanoi, että kruunun jyvävaroista he kyllä voisivat velaksi siemenjyviä saada, jos vaan kunta menisi takuuseen.

Mutta kunta ei takuuseen mene, sen tiesivät kaikki. Siksi oli jo Valtimon kylä tullut köyhyydestään kuuluksi. Sitä paitsi oli työtä tuskaa muillakin kyläkunnilla päästä siemenistä lävitse. Ja jos kruunu koko kunnalle jonkun summan myöntäisikin, niin kenelle ne sitten jaettaisiin.

Sentähden tuumivat Valtimon kylän miehet parhaaksi koettaa hakea kyläkunnan takuulla jyviä kruunulta lainaksi. Niiralainen lupasi tehdä hakemuksen ja miehet pistivät puumerkkinsä takuukirjan ja valtakirjan alle.

IV.

Aamusta iltaan asti istui Korven Kaisu kangaspuissa tahti rukin takana. Kepein askelin liikkui hän sillä välin askareillaan. Helakka laulu se kajahteli aina silloin ylitse jäisen järven ja rannikoilla olevat metsät ne kaiuttelivat säveliä Korven torppaan takaisin.

Juotolla oli pikku karitsa ja nuori oli jo kasvanut oikein aika kötkäleeksi. Hyvämerkkinen lehmän alku se olikin.

Ja iltasilla aina kuin Kaisu oli päivän työnsä päättänyt ja elukkansa illastanut, istahti hän tuohon navetan kynnykselle ja katseli kasvattejaan. Siitä sitten kääntyivät silmät vähitellen pihalle, pirttiin ja talliin.

Olisi niin soma, jos Heikki jo vuoleskelisi talon tarvekaluja tuolla pirtissä. Sieltä se sitten tulisi ulos ja menisi talliin hevostaan illastelemaan. Silloin juoksisi hänkin sinne ja taputtelisi tuota soreaa eläintä. Ja sitten hän palaisi jälleen navetan ovea sulkemaan. Heikki tulisi perässä ja silmäileisi hänkin vuorostaan noita hyvin hoidettuja eläimiä. Ja sitten he yhdessä aprikoisivat, monenko lehmän heinän saisivat ensi kesänä torpan niityistä ja montako eläintä heillä jo tulevana talvena olisi.

Näitä mietti Kaisu ja päivästä päivään yltyvällä innolla hän kehräsi ja kutoi kaupan vaatetta saadakseen yhä useamman pennin uuden talon tarpeisiin iartaneeksi. Pojat olivat Amerikasta rahoja lähettäneet, jottei Kaisun ansioita pitkän talven toimeen tulon eteen tarvinnut uhrata.

Oli niin mieluista ajatella tulevaa juhannuksen aikaa. Silloin menisi hän ja Heikki ja Seinustan ukko kirkolle ja sitten — — ja sitten — —

Kaisun mielessä väikkyi tulevaisuus niin kirkkaana. Hän tuskin tuli ajatelleeksikaan, että isänsä kävi yhä vähäpuheisemmaksi ja mieltiväisemmäksi. Syksystä oli hän pyytännyt lintuja, mutta oli valittanut pari kertaa, että oli viety metso ansasta.

"Kuka se semmoinen mestari on?" kysyi Kaisu.

"Kukapa tuo muut lienee kuin tuo metsän vahti, sehän tuo on kieltänyt kotuspuidenkin hakkuun," arveli ukko.

"Sepä kummaa on, onhan tuo toisen kerran niin hyväntahtoinenkin."

"Onhan tuo edessä nöyrä, mutta hihassaan pirua kantaa."

Sitten kertoi vaari muutamana päivänä kokonaan pyydykset säretyn. Vielä kerran laittoi hän ne kuntoon, mutta kuin nekin särettiin, arveli hän: "Paras kai on panna kädet ristiin ja odotella kuolemaa, eivät ne herrat salli kumminkaan mitään tehdä, mistä jotain apua elatukseen saisi," ja sitten ei hän enää paljo pirtistä liikkunut, istuskeli vaan ja mietiskeli itseksensä, sekä kaperteli yhtä ja toista siinä istuskellessaan.

Tuli sitten nimismies muutamana päivänä ja käski heidän heti muuttaa. Eihän siinä mikä auttanut. Tavarat ja elukat vietiin Raution Aapon torppaan ja sinne se ukkokin jäi, siksi kuin Kaisu meni kylältä huonetta tiedustelemaan.

Lotvonen se antoi Korven asukkaille pienen kamarin, vieläpä nouti omilla hevosillaan ukon tavaroineen kotiansa.

Mutta sen perästä ei ukko puhunut enää kenellekään ei luotuista sanaa. Istuskeli vaan pesän edessä ja katseli uuniin. Öisin ei hän nukkunut. Ruokakaan ei hänelle maistunut. Jos häneltä jotain kysyttiin, vastasi hän lyhyesti, mutta useimmiten oli aivan ääneti. Kaisu ei tiennyt millä

häntä lohduttaa.

Eräänä iltana sanoi Kaisu vihdoin: "Tulisitteko isä iloisemmaksi, jos pääsisitte takaisin Korven torppaan?"

Ukko katsoi häneen kysyvästi. Kaisu kertoi nyt suhteensa Heikkiin.

"Siitä ei tule mitään," sanoi ukko.

"Kyllä se on semmoinen ajatus ollut, eikä sitä taida enää käydä peräyttäminkään." sanoi Kaisu.

Ukko ei puhunut kaukaan aikaan mitään. Katsoa tuijotti vaan uunin suuhun siinä pesän edessä istuessaan. Vihdoin sanoi hän Kaisuun kääntyen: "Jumala teitä siunatkoon, Heikkiä ja Sinua. Mutta kruunun torppariksi elkää ruvetko. Saatte vaan raastaa ikänne kuin hevoset ja vanhoina päivinä ajetaan teidät pellolle kuin koirat. Minun aikani on tullut ja minä menen kohta äitivainajasi luo, ja Kristuksessa sovitetun isäni luo."

Sitten heittäysi hän levolle, mutta kun Kaisu häntä aamulla hääteli ylös, ei hän liikahtanutkaan, makasi vaan huulet hymyssä autuaan unta. Hän oli kuollut.

Kaisu meni käskemään talon väkeä, mutta vasta kuin hän jälleen palasi sisään, ehti hän oikein tajuta, mitä oli kadottanut. Hän käänsi selkensä muille, heittäysi pöydän yli pitkälleen ja kätki kasvonsa käsiinsä. Hän ummisti silmänsä. Mutta sielunsa sisimmässä näki hän kumminkin isänsä haamun, hänen liikkeensä ja tuon katseen, jota ei hän enää koskaan saisi nähdä. Hän tunsikin itsensä niin yksinäiseksi. Sanomaton ikävä ja kaipaus täytti hänen mielensä. Hän koetti hillitä itseään, mutta sydän hyppäsi sitä rajummin. Kuuma kynnelvirta kuohahti hänen silmistään ja hän itki niin toivottoman katkerasti.

Sillä välin olivat koittaneet Heikille kauvan odotetut päivät. Hän sai raataa omassa työssään.

Kaukana sydänmaan yksinäisyydessä siirtyi hän puun tyveltä puun tyvelle. Kirves kohosi yli olan ja "naksis", putosi se sieltä puuhun, ja "naksis" kertoi kaiku niin vakavassa tahdissa Heikin kirveen ääntä. Petäjä alkoi huojua ja Heikki koetti ohjata sen kaatumista. Mutta voi onnettomuutta! — se ryöstäysi puolen sylen arvion määrätyltä linjaltaan ja kaatui lähellä seisovaa petäjää vasten. Petäjä sujahti hieman ja Heikin kaatama puu sortui maahan semmoisella voimalla, että koko metsä rytisi. Oksat katkeilivat ja tuo sujahtanut honka heitti ne takaisin kimmahaessaan suoraan Heikkiä kohden. Sen keksittyään heitti Heikki vastakkaiselle suunnalle pitkäkseen. Mutta samalla iski muuan oksan tyvi häntä takaraivolle ja Heikki meni silmän räpäyksessä tiedottomaksi.

Tuntien kuluttua heräsi Heikki kuin unesta ja katseli oudosti ympärilleen. Hän koetti päätänsä. Se oli märkä ja hanki punotti hänen allansa verestä. Vähittäin kömpi hän ylös ja alkoi tajuta, mitä oli tapahtunut. Verta ei ollut ylen paljon vuotanut eikä Heikki muutakaan suurempaa kipua tuntenut. Mutta polttava jano vaivasi häntä. Hän kokoili kuivia oksia metsästä ja viritti tulirovion. Sitten kiskasi hän koivun kylestä tuohta ja teki ropeen, veisteli hongan puolikkaasta kynän, asetti sen ylös maasta aivan lähelle nuotiota ja pani suuren lumitönkin kynään. Kuumuudesta sulii lumi ja vesi virtasi kynää myöten ropeeseen. Sillä välin sitoi hän haavansa, otti sitten ropeen, joi raikasta vettä ja varustausi matkalle.

Hän hiihteli yksinäiselle metsäsaunalle. Sinne oli tullut Seinustan Jussikin hevosella Heikkiä puun vedossa auttamaan. Miehet laittoivat tuon hataran metsäsaunan lämmitä. Saunan edessä oli kolme kiveä. Niiden väliin sytyttivät tukkimiehet aina iltasilla roihuavan tulen, laskivat padan niiden päälle ja keittivät velliä, puuroa tahi jankkia.

Sillä välin tekivät he hevoselle apetta ja ruokkivat sitä, kokoilivat kuivia puita metsästä ja lisäsivät niitä saunan pesään. Kun keitto oli valmis, niin sulasivat he vielä juomavettä lumesta, ja istuivat lopuksi syömään.

Vihdoin he ottivat liisteet ja mitä muuta laudan palasta olemaan sattui, veivät ne saunaan, asettivat seinään lyödyille vaarnoille ja paneusivat niille nukkumaan. Mutta armottoman kuumaksi oli tuo mitättömän pieni saunapöksä paneutunut. Hiki alkoi virtailla ympäri ruumista, kuiva saunan kitku karvasteli kurkkua ja koko elämä tuntui niin tuskaloiselle. Vähittäin vaivutti kumminkin väsymys ja uni silmät kiini ja miehet nukkuivat sikeintä untaan. Mutta muutamien tuntien perästä heräsi jo Heikki. Leuvat löivät loukkua ja armoton vilu värisytti ruumista. Tuo koirankaulalle salvettu, heinän törjällä rivetty ja kaikin puolin hätäisesti varustettu saunapöksä oli laskenut läpi kaiken lämpimän. Heikki koetti suojata vaatteilla itseään, mutta vilu yltyi vaan. Hän hyppäsi ylös ja huomasi Jussilla olevan saman taistelun pakkasta vastaan. Muuta neuvoa ei ollut kuin pistää sauna uudelleen lämmitä.

Heikki kohensi sidettä päässään. Mitään kipua ei enää tuntunut. Sitten pistäysi hän ulos. Hevonen oli vilusta kontettumaisillaan. Heikki kynsi korvallistaan. Hän avasi saunan oven.

"Jussi, nousetko ylös!" — "No, no?" — "Hevonen on aivan paleltumassa." — "Hevonenko?" — "Niin, hevonen." — "No?" — "Täytyy kai mennä tukin ajoon." — "Keskellä yötä." — "Mikäpä siihen muu, kontettuu kai se yhteen kohden."

Jussi kömpi ylös. Heikkikin pistäysi saunaan. He pistivät päälleen ja varustausivat lähtöön. — —

Päivät ja viikotkin vierivät. Heikki hakkasi tukkia, Jussi niitä vedätti ojan varteen. Väliin kirposi

kirves Heikin kädestä ja hän pyyhki hikeä otsaltaan. Silloin johtui aina hänen mieleensä tuo yksinäinen metsätorppa tuolla Raision järven rannalla. Sydän sykähti niin omituisesti ja käsi puristui jälleen kirvesvarteen.

Ja iltasilla aina kun Heikki hiihteli yötä viettääkseen yksinäiselle metsäsaunalle, kajahtelivat voimakkaat laulun sävelet halki sydänmaan. Ajatukset pyrkivät aina tulevaan juhannuksen aikaan. Siksi ehtisi hän saada Korven torpan haltuunsa ja silloin häitäkin vietettäisiin. Seinustan metsästä hakkaamansa puut saisi hän myöden uuden talon tarpeisiin ja perintörahat saisivat kasvaa korkoa toistaiseksi. — Niin se Heikki mietiskeli ja taasenkin kajahti laulu kevättalven raikkaassa ilmassa.

Päivät jatkuivat ja luonto muuttui yhä valoisammaksi. Auringon helle sulatti vähin erin talven paksua lumivaippaa. Kovat yökylmät tekivät erinomaisen hyvän hankikelin. Vartevassa petäjämetsässä pujotteli Jussi aina Heikin luo. Yhdessä he sitten panivat kuorman ja Heikki saatteli Jussia tielle. Sitten palasi hän taasen tukkia kaatamaan.

Mutta yhä ohkaisemmaksi kävi lumikerros. Puitten juurilta se sulii kokonaan. Vihannat puolan ja mustikan varret tunkivat esille. Pyöreäselkäisenä kierteli valkoinen hanki vähän ulompana puitten juurilta. Vihantana humisi korkea havumetsä. Mutta ihka alastomina seisovat valkeakylkiset koivut tuolla vähän alempana. Ihan mustaksi oli muuttunut räseikkö tuolla rämeellä. Vesisuot olivat vielä lumivalkoiset. Koko luonto oli kirjava kuin tikka.

Viimein tuli sateiden vuoro. Viikkokauden satoi joka päivä. Valkoinen lumi ruskehtui. Metsäpurot tulivat tulvilleen ja alkoivat syyttää vettänsä alas rämeille ja vesisoille. Jäät muuttuivat mustan puhuviksi ja kohosivat korkeammalle.

Tulvavesi alkoi jo liikutella Heikin puitakin. Yksin yksitellen ohjaili Heikki niitä väylälle. Jussi oli jo aikoja sitten hevosen kanssa kotiin lähtenyt. Ahkerasti muhaili Heikki puittensa kisassa aamusta iltaan asti. Mutta tuohon ne nyt torausivat, tuohon paikkaan. Oli pienonen vesilampo siinä edessä. Jää oli lamperossa sulamaton ja kova. Tukin levyisen kanavan sahasi Heikki lamperon halki. Siitä solutteli sitten yksitellen tukkinsa kanavaa myöden lamperon alapäähän, josta puut pääsivät jälleen vesiväljälle.

Väsytys ja uni vaivutti Heikin voimia. Hän otti puut puomilla kiini ja etsi kuivaa paikkaa levätäkseen, mutta turhaan. Koko maisema oli tulvaveden ja vesiyhymän vallassa. Hän karsi muutamia kuusen lehviä, leväytti ne tukeilleen ja heittäysi pitkäkseen. Vesi juosta liritti hänen allaan. Hän kuunteli hetken veden lorinata ja nukkui.

Päivä paistoi jo korkealla, kun Heikki heräsi. Hän tunsu virkistyneensä. Pitkään aikaan ei ollut niin rauhallisesti nukkunut. Hän otti eväslaukkunsa ja haukkasi aamiaista. Sitten irtautti puomin ja iloisen lähdön ne tukit saivatkin.

Puittensa matkassa alkoi Heikkikin solua ojan vartta alas. Tukilla hän seisoi ja sen mukaan muutteli jalkojaan, miten tukki vedessä pyöriä muljahteli. Väliin hyppäsi hän tukilta toiselle. Pienonen keksi oli hänellä kädessä, jolla ohjasi rannan risuihin tarttuneita puita jälleen väylälle.

Matkalla yhtyi Heikin puihin yhä suurempi ja suurempi joukko muiden puita, jotka olivat ojaa alas solumassa nekin. Enimmäkseen oli niissä maan omistajain metsistä otettuja puita, mutta oli joukossa kruunun metsistäkin varastettua kalua. Kaikilla oli kiire, sillä vesi aleni huimaavaa vauhtia ja jos ei pian jouduttaisi Isoa valtimoa alas, niin puut jäisivät kuiville tulevan vuoden tulvaa odottelemaan. Täytyi siis kokea jouduttaa puita alas niin kuumalta kuin kärsi.

Puut olivatkin jo soluneet Kalimen ojan suuta lähelle, ei kauvas sitä paikkaa, missä Kalimen oja laskee Isoonvaltimeen. Mutta silloin alkoivat puut patoutua yhteen röykkiöön. Heikki koki solutella puitaan eteenpäin, mutta kauvas eivät ne enää päässeet. Vankka tukkilaveri oli edessä.

"Mitä tämä merkitsee?" arveli Heikki, hyppäsi ojan törmälle ja alkoi kävellä ojan suuta kohden. Tultuaan metsän laitaan, tapasi hän muutamia Valtimon kylän miehiä, jotka vihapäissään kiroilivat metsäherroja. Tukit olivat patouneet ojan suuta myöden. Paikaltaan eivät ne liikahtamaan päässeet.

"Kuka tänne on puomin haalannut?" huudahti Heikki.

"Kukas muut kuin nuo metsäherran p—t," sanoi miehistä joku.

"Eivät ole talvella viitsineet etsiä varastettuja puita tämän ojan varresta ja aikovat nyt estää meidänkin puumme alas menemästä."

"Kenenkä luvalla ne yhteisen kulkuväylän tukkivat?" kysyi Heikki.

"Mitä ne metsäherrat lupia kysyvät, juovat kuin siat ja elävät kuin päättömät!" huudahti joku.

"Jos emme tänä päivänä saa puita alas, niin silloin ne jäävät tähän. Vesi kuivaa aivan silmissä," säesti toinen.

"Hakkaa puomin poikki," sanoi Heikki ja alkoi kävellä ojan suulle.

"Ei sitäkään saata olla hyvä tehdä," arveli eräs mies ja kaikki he alkoivat kävellä Heikin perässä.

"Hakkaan, p—e vieköön," vannoi miehistä joku.

Kädet nyrkissä ja tukka pystyssä saapui Heikki puodin tykö. Siellä oli Niiralainen, pari

metsäntarkastajaa ja joukko metsänvahtia.

"Ottakaa puomi pois!" komensi Heikki herroja.

"Pidähän vähän pienempää suuta," varoitti metsäherroista joku tarttuen pyssyynsä.

"Puomi pois, sanon minä!" komensi Heikki ja kohotti jyrkän nyrkkinsä.

Metsäherra ojensi pyssyynsä häntä kohden.

"Mitä tässä pitkistä pakinoista," sanoi eräs mies, juoksi keskelle tukkilaveria ja alkoi hakata kirveellä puomia poikki.

"Elä koske siihen," kiljui metsäherra ja juoksi pyssy ojennettuna lähemmä rantaa, seisahti ja tähtäsi. Mutta samalla sai hän Heikin nyrkistä sellaisen iskun korvalleen, että tupertui suulleen törmälle. Pyssy putosi maahan ja laukesi. Heikki otti sen, löi sen lähellä olevaan tukkiin kahdeksi kappaleeksi ja paiskasi palaset jokeen.

"Tuon minä niille p—lle teen," sanoi Heikki vihan vimmassa.

"Heikki, Heikki, mitä sinä teet!" kuului Seinustan ukon varoittava ääni.

Mutta samalla katkesi puomi rutisten, ja paukkuen alkoivat tukit solua virtaa. Heikki hyppäsi tukille ja meni puiden matkassa. Samoin tekivät muutkin tukin uittajat.

"Ottakaa kiinni tuo konna," kiljuivat metsäherrat vahdeille.

Nämä töytäsivät Heikin perään, mutta tämä luikui jo tukillaan kappaleen matkan päässä Isonvaltimon kuohuvilla aalloilla.

"Mitä, Jumalan tähden, täällä on tapahtunut?" huudahti Seinustan ukko, joka läöpästynenä saapui paikalle.

"Tuo teidän poikaroisto aikoi tappaa minut," sanoi iskun saanut metsäherra pitellen verta vuotavaa nenäänsä. "Tulkaahan vahdit katsomaan, mimmoiseksi se pieksi minut, katsokaa ja pankaa muistiinne, koetetaan mitä se maksaa, kun virkamiestä virantoimituksissa tuolla tavalla lyödään," ja hän näytti metsänvahdeille ajettuvaa korvallistaan.

"Pitää toimittaa vangitsemiskäskey aivan paikalla alas," säesti toinen metsäntarkastaja ja voiton riemu se paloi hänen silmistään.

"Niin pitää, niin pitää," sanoi iskun saanut herra, "mennään pian taloon ja lähetetään sieltä yksi metsänrahdeista kirjeen kanssa alas, että siellä oleva vallesmanni ottaa roiston kiini."

"Parasta on, että kytkette meidät jokaisen," sanoi Seinustan ukko katkerasti ja hänen huulensa vavahtelivat isällisestä liikutuksesta.

"Aijotteko te vielä ruveta tuota roistoa puoltamaan," sanoi iskun saanut metsäherra.

Ukko ei saanut enempää sanoneeksi. Verkalleen kääntyi hän pois. Hänen rintansa kuohui äkillisestä mielen liikutuksesta.

Mutta tuolla metsän rinteessä keksi hän Raution Aapon, joka ohjaili tukkia väylälle. Hän kääntyi jälleen metsäherroihin ja viittasi Raution Aappoon. Mutta metsäherrat eivät Aaposta välittäneet, alkoivat painua vain Seinustan taloa kohden.

Tämän nähtyään kävi ukon mielen tila yhä sekavammaksi. Hän seisoj siinä paikallaan kuin pökkö.

"No johan minä olen sitä niin monta kertaa sanonut," huusi Raution Aappo ukolle, "ettei rehellinen ihminen nykyisen metsähoidon aikana menesty. Nyt sen saatte nähdä," ja voiton riemu loisti Aapon silmistä.

"Jos Heikki olisi tehnyt niinkuin minä, niin ahdisteltaisiin häntä nyt yhtä vähän kuin minuakin," arveli hän lisäksi.

Ukko ei näyttänyt kuulevan, mitä Aappo hänelle sanoi. Seisoj vaan siinä kuin kuvapatsas.

"Olkaa vaan huoleti, kyllä minä pidän huolen, että Heikki ehtii aikanaan pakoon," huusi Aappo ja hyppäsi veneeseen.

Mutta ukko ei vastannut mitään. Seisoj vaan siinä silmät suurina kuin suitsirenkaat. Vihdoin kääntyi hän Aappoon päin, ja näytti aikovan huutaa hänelle jotain. Mutta Aappo liukui veneellään jo niin kaukana, ettei ukko mitään hänelle sanoneeksi saanut. Hän alkoi astua verkalleen kotiaan kohden. Hänen päätänsä kiristi ja sydämässään tunsj hän omituisen pakotuksen.

Tuohon joen mutkaan, lähelle Isonvaltimon suuta olivat Valtimon kyläläiset ottaneet puunsa kiini. Suuri osa oli näistä puista jo talvella myöty tuossa jokisuulla olevalle sahalle.

Siinä istuskelivat nyt miehet jokitörmällä rauhallisesti piippuaan imeskellen ja jaaritellen yhtä ja toista.

"Ketä tuolta soutaa?" sanoi äkkiä joku.

"Niiralainen, metsänvahti ja Seinustan ukko," arveli toinen. Samalla laski vene rantaan. Soutajat vetivät veneen maalle ja alkoivat astua miehiä kohden.

"Missä on Heikki?" kysyi ukko valtimolaisilta.

"Konttoriin kai on mennyt tilille," arvelivat miehet.

"Oletteko kuulleet, että Helkalan kartano on toissa yönä palanut?" kysyi Raution Aappo tulleilta, kun huomasi, että nämät aikoivat lähteä Heikkiä etsimään.

"Helkalan kartano!" huudahtivat kaikki silloin yhtäkaaa.

"Aivan maata myöten kuuluu poroksi muuttuneen."

"Aivan maata myöten!"

"Noo — oli se vakuutettu," sanoi Niiralainen ja yritti mennä.

"No kuinka kävi siementen hakemuksen?" kysyi Aappo Niiralaista pidätellen.

"Eihän niitä ilman kunnan takuuta myönnetty."

Alakuloisesti silmäilivät miehet Niiralaista, ikäänkuin neuvoa kysyen. Mutta Niiralainen kääntyi verkalleen ja yritti mennä.

"Mitenkä sen kansakouluasian kävi?" kysyi Aappo Niiralaista yhä pidätellen.

"Kansakouluasian?" sanoi Niiralainen säpsähtäen.

"Niin, pääseekö kunta sitä kannattamasta?" kysyi Aappo ja veti leveät kasvonsa irviin.

"Kyllä se pääsee, kyllä se pääsee, on ostettu huoneet ja peltoa."

"Mistä?" kysyivät kaikki.

"Minulta, se iso kartano," sopersi Niiralainen.

"Ja kenen rahoilla?" kysyi ukko tiukasti.

"No ei niillä rahoilla niin kiirettä ole," sanoi Niiralainen.

"Mutta kuka sen lopultakin maksaa?"

"Kukako? — Tietysti kunta, mutta eihän sitten tarvitse maksaa huoneen hyöryä, eikä opettajalle pelloista," sanoi Niiralainen.

"Ja paljonko se rustinki maksaa?" ahdisteli ukko.

"Kymmenen tuhatta markkaa," sanoi Niiralainen ja alkoi kävellä sahalle päin.

"Ka sillä lailla sitä kansakoulun kannattamisesta päästään. Otetaan kymmenen tuhannen markan laina ja ruvetaan vuosittain korjailemaan ijänikuisia huonerotteloita," sanoi pilkallisesti Aappo, mutta muitten miesten naamat ne vetäysivät niin pitkiksi, että nehäntä vasta pitkiksi venyivät.

"Jumalan terve," sanoi Niiralainen muutamalle sahan työmiehelle, joka tuli häntä vastaan ja he koettelivat toistensa kämmeniä.

"Onko se sitten vielä hihhuliksikin herennyt?" sanoi ukko ja koko hänen ruumiinsa läpi kävi inhon väre.

"Tässä keväällähän se tuli kristityksi ja harras onkin. Siellä istui toissa pyhänäkin ylimmällä istuimella seuroissa, ja kun puhuva veli kysyi häneltä, että eikös se niin ole, veli Niiralainen, että Jumalan lapsi ei tarvitse lakia, vastasi Niiralainen, että niinhän se on, niinhän se on, ja sekös se vasta papille intoa antoi, saarnasi ja huusi ja viuhtoi käsillään, että armosta se Jumalan lapsi elää, armostahan me elämme, eikös se niin ole, veli Niiralainen, että armostahan me elämme, johon Niiralainen taasen vakuutti, että niinhän se on, armostahan me elämme ja silloin nousi koko seurakunta liikkeeseen ja huusi, että niinhän se on, Jesus ole kiitetty, armostahan me elämme, Jesus ole kiitetty. — Ja armostahan se veli Niiralainenkin elää, Jesus ole kiitetty," selitti miehistä joku toimessaan.

Aurinko paistaa hellitti niin räykeästi taivaslaelta. Leppeä tuulen henki sai Valtimon vesikalvon väreilevään liikuntoon ja vasta tulleet kesälinnut virittivät virsiään korkealla ilmassa. Luonto oli jälleen uudistunut. Kaikkialla oli eloa ja liikettä.

Ristiin rastiin kiertelivät käytävät sahan tontilla, mikä johti lankkutapuleille, mikä rima-, pinta- ja lautatapuleille, mikä saharakennukselle, mikä sahanhoitajan ja työmiesten asunnoille, mikä minne, kuka kunne. Muutamalla näistä käytävistä keksi Raution Aappo Heikin verkalleen astuskelevan Niiralaista kohden, joka yhä seisoi tuossa keskustellen tervehtimänsä sahan työmiehen kanssa.

Juoksujalassa kiiti Aappo erästä toista käytävää myöten Heikkiä kohden, viittasi hätäisesti häntä luoksensa ja kääntyi toiselle käytävälle, joka johti syrjemmällä olevien lankkutapulien suojaan. Hän viittasi Heikkiä peräänsä pitäen koko ajan tarkalla silmällä Niiralaisen liikkeitä. Heikki seurasi kysyvin katsein verkalleen Aappoa. Helpommin hengitti Aappo, saatuaan Heikin piilopaikkaan ja huomattuaan, ettei Niiralainen heitä keksinyt.

"Oletko kuullut kummempaa, kun ne aikovat pistää sinut rautoihin?" sanoi Aappo hätäisesti Heikille.

"Rautoihin minut!" sanoi Heikki. "Eikö teidät?" lisäsi hän pilkallisesti.

"Minä olen jo liian paljon pahaa tehnyt sitä kunniaa saavuttaakseni."

"Minä taasen en ole mitään pahaa tehnyt."

"Mutta leikki pois, Niiralainen ja setäsi olivat tuolla, vallesmanni saapuu kotia aivan kohta ja silloin olet satimessa," sanoi Aappo hätäisesti.

"Niiralainen ja setä! — Missä he ovat?" kysyi Heikki ja yritti lähteä heitä etsimään.

"Oletko hullu!" huudahti Aappo Heikkiä pidätellen. "Malta nyt ja usko minua, muutoin tartut pian kypälälautaan."

"Mistä syystä?" kysyi Heikki tuikeasti.

"Tietysti tuosta kunnan iskusta, jonka annoit eilen metsäherralle."

"Hehän aikoivat ryöstää minun puuni," sanoi Heikki.

"Sitä ei laki katso — —" Mutta samalla tuli Niiralainen näkyviin muutamaa käytävää myöten. Heikki ei kumminkaan vielä häntä keksinyt.

Aappo veti taskustaan komean paperin, työnti sen Heikille ja sanoi: "Tässä on semmoinen tiketti, joka vetää Tukholmasta Amerikkaan saakka. Pistäy pian tuohon tureikkoon," ja hän viittasi lankkutapulien takana kasvavaan varsikkoon, "pujottele sieltä pääjoen partaaseen, nouse jollekin tukkilautalle, jolla voit päästä meren rantaan. Sinulla on niin paljon rahaa, että pääset Tukholmaan ja ottakootpa sitten hiiren hännästä kiini."

Helpoituksen huokaus kohosi Aapon rinnasta, kun hän näki Heikin käärivän tuon korean paperin kokoon ja pistävän taskuunsa. Mutta todellisuudessa ei Heikki ajatellut, mitä teki. Aappo odotti joka silmän räpäys Heikin pistäytymistä tuonne tureikkoon. Mutta sen sijaan sattui Heikki kääntymään Niiralaiseen päin ja samassa keksivät Heikki ja Niiralainen toisensa. Vakavin askelin alkoi Heikki aivan huolettomasti astuskella Niiralaista vastaan.

"Heikki!" pääsi Aapolta tuskainen huudahdus, ja hän tarttui Heikkiä takin liepeeseen. Mutta Heikki ei välittänyt mistään, astui vaan edelleen ja tervehti Niiralaista kohottaen kättään lakkinsa lippuun. Mutta jäykemmin kuin ennen tervehti Niiralainen häntä ja pyörähti katsomaan taakseen. Sieltä tulivat metsänvahti, Seinustan ukko ja joukko Valtimon kylän miehiä. Kun he saapuivat lähemmäksi, kääntyi Niiralainen Heikkiin ja sanoi kuivalla, virallisella äänellä:

"Sen johdosta mitä eilen tapahtui Kalimen ojan suussa, on minun velvollisuuteni hankkia poliisitutkinto ja vaatia sinun vangitsemistasi, mutta koska nimismies nyt ei ole kotona, tulet sinä tämän metsänvahti Haikolan silmällä pidon alaiseksi, siksi kunnes voimme sinut rautoihin kytkeä, ja tulee Haikolan tarkoin vartioida tätä Heikki Seinustaa, ettei hän pääse karkutielle pujahtamaan," ja jokaisen sanan lausui hän oikein erityisellä painolla.

Heikki loi vakavan silmäyksen ensin Niiralaiseen, sitten ukkoon ja vihdoin muihin Valtimon kyläläisiin, ikäänkuin kysyäkseen, että aikovatko nämät oikein miestuumasta tehdä hänet narrikseen. Mutta hän luuli huomaavansa, että kaikki katselivat häntä pelon ja säälin sekaisilla tunteilla. Syntyi hetken äänettömyys.

"Kyllä sinun on parasta alistua kohtalosi alle ja kärsiä mitä ikänä tulleeekin," sanoi vihdoin ukko liikutetulla äänellä.

"Mutta mitä, Jumalan tähden, minä olen tehnyt, kun minua näin uhataan?" kysyi vihdoin Heikki hiukan värähtelevällä äänellä.

"Mitäkö? — Olet lyönyt virkamiestä virantoimituksessa ja se ei ole leikin tekoa se," sanoi Niiralainen, entistään juhlallisempänä.

"Mutta hehän tukkivat minulta tien ja tahtoivat salvata puuni."

"Sitä ei laki katso," keskeytti Niiralainen tuimasti, kun huomasi että Heikki yritti kertomaan koko eilisen päivän tapahtumat.

"Laki, laki," sanoi Heikki kärsimättömästi, "se laki se on teillä joka paikassa, tekisi mieleni kerrankin nähdä mimmoinen kirja se on se lakikirja, jonka nojalla herrat saavat tehdä alemmalle kansalle, mitä milloinkin mieli tekee."

"Kyllähän sen saat nähdä, tässä se on," sanoi Niiralainen vetäen samalla lakikirjan laukustaan ja ojentaen Heikille.

"Onpas se aika komea kirja," arveli Heikki ja selaili sitä hetken aikaa, "mutta missä tässä nyt sanotaan, ettei omia puitaan saa laskea alas virtaa, jos herrain päähän pistää sitä estää."

Niiralainen otti kirjan, selaili sitä hetken aikaa, osoitti sormellaan muuanta paikkaa Heikille ja sanoi: "Tuossa."

Heikki otti kirjan ja alkoi lukea siitä saarnaavalla äänellä:

"Joka lyöpi tuomaria tahi muuta kuninkaan virkamiestä, hänen virantoimituksessaan, taikka sentähden häntä kostaa, menettäköön — hen — hen — ken — sä —" mutta siihen takertui Heikin kieli, kirja putosi hänen käsistään, ja hän vetäysi taakse päin. Hän tunsu miten oudosti kaikki

ympärillä olivat katselivat häntä. Väliin kalpenivat hänen kasvonsa, väliin ne taasen kävivät tulipunaisiksi, ja tuskan hiki vierähti hänen otsaltaan.

"Vallesmanni tulee," sanoi metsänvahti äkisti silmäten jokirantaan.

Ja vallesmanni tulikin. Veneellä hän laski tuohon läheiseen rantaan ja kömpi siitä maalle. Niiralainen alkoi verkalleen astua nimismiestä kohden. Metsänvahti yritti tehdä samoin. Mutta Niiralainen kääntyi häneen ja loi samalla silmäyksensä Heikkiin, merkiksi että metsänvahdin tuli muistaa velvollisuutensa. Heikki huomasi sen. Koko hänen ruumistaan karsi huomattavasti, että häntä vartioitiin kuni pahan tekijää ainakin. Hän tunsikin miten oudosti ihmiset katselivat häntä. Hän olisi mielellään suonut vajoavansa maan alle heidän näkyvistään. Hän näki miten Niiralainen ja setänsä lähenivät nimismiestä ja puhuttelivat häntä. Nimismiehen kiiltävät napit välkähtelivät niin kirkkaasti aurinkoa vasten. Se vaikutti Heikkiin niin kamalan lumoovasti.

Nimismies kääntyi venheelle. Heikin sydäntä vihlassi. Hän luuli kuulleensa raudan kalskahduksen. Tuntui siltä, kuin hän olisi kamalaan ueneen vaipunut. Hän kuuli uudelleen raudan kalsketta. Hänen olentonsa sisimmästä kiersi tuskan väre. Hän näki miten huolettomasti nimismies heitti käsiraudat käsivarrelleen ja alkoi kävellä suoraan häntä kohden. Hänet valtasi sisällinen kauhistus. Hetkeäkään ei hän voinut enää seista paikallaan. Hän tunsikin sisällisen pakon paeta. Arkana kuin räikäyttä jänis lähti hän täyttä karkua juoksemaan.

Metsänvahti yritti perässä, mutta Raution Aappo heittiin pitkäkseen hänen jalkoihinsa ja metsänvahti tuikahti päistikkaa silmälleen. Ennen kuin hän ehti uudelleen jaloilleen, juosta vilisti Heikki jo lähellä noita lankkutapuleita, joiden suojassa hän oli äsken Aapon kanssa seisonut. Raution Aappo juosta lyyhäsi hänen perässään kiini tavotellen Heikkiä muka hänkin.

Aappo näki miten Heikki pujahti lankkutapulein suojasta tureikkoon, mutta kääntyi kumminkin muuanta käytävää rantaan päin ja huusi metsänvahdille, että täällä Heikki menee. Hän juosta lyyhäsi rantaan ja huusi:

"Tuolla uipi, näettekö, tuolla uipi. Jo ehti joen yli, näettekö, tuolla konttaa pensikkoon, kas tuolla!" ja hän viittasi käsillään vastakkaiselle rannalle.

"Vene tänne ja pian!" komensi nimismies ja pian olikin vene paikalla, nimismies ja joukko muita miehiä meni veneeseen. He soutivat joen yli. Heikkiä etsittiin monta tuntia läheisistä seuduista, mutta turhaan. Häntä ei löydetty mistään.

Tapaukset Kalimenojan suussa levenivät pian ympäri Valtimon kylää. Pian kerrottiin Korven Kaisullekin, miten Heikki oli lyönyt metsäherraa ja miten Niiralainen ja Seinustan ukko olivat menneet alas Heikkiä takaa ajamaan.

Kaisu käsitti hyvin, että Korven torppaan muuttaminen ja heidän hääpuuhansa olivat nyt turhaan rauvenneet tahi ainakin tuonnetuksi siirtyneet. Hän istui kamarissaan ja neuvoi paitoja. Kevätauringon kirkkaat säteet tunkeusivat kamarin ikkunasta sisään. Ilma tuntui tuolla sisällä niin tukehuttavan raskaalta. Hän otti ompeluksensa ja hiipi ulos. Virkeä kevättuuli tuoksahti niin suloisesti häntä vastaan. Hän käveli Valtimon törmälle, istui siihen vihannoivalle nurmikolle ja otti esille neuloksensa.

Mutta päänsä kääntyi väkisinikin Seinustaa kohden. Oi kuinka halusta hän olisi tahtonut saada tarkempia tietoja Heikistä, mutta keneltäkään ei hän kehdannut kysyä, mitä he luulivat Heikille rangaistukseksi tulevan. Hän koetti neuloa, mutta väkistenkin jäi työ siihen.

Kevään ensimmäinen kukka aukasi juuri kupunsa ja pisti taivahan siniset terälehtensä näkyviin. Liverrellen lentivät pääskysket ristiin ja rastiin korjaillen pesiään kesäasunnoiksi. Ahkerassa toimessaan vetivät muurahaiset korsia pesänsä tuolla törmän rinteellä. Kaikkialla oli eloa ja liikettä.

Lasikirikkaana välähtelivät Valtimon aallot kevätauringon valossa. Vaalean sinervänä kaareili taivas Kaisun pään päällä.

Tunti seurasi toistaan, mutta Kaisu istui vaan tuossa Valtimon ahteella ja neuvoi. Tietämättään, tahtomattaan kääntyivät hänen kasvonsa silloin tällöin Seinustaa kohden, ikäänkuin ikävöiden edes jotain tietoa Heikistä.

Mutta illan suussa myöhällä näki hän joukon Valtimon kylän miehiä keppi kädessä ja laukku selässä astuvan jokivartta ylös tuolta joen toista puolta. Turhaan etsi Kaisu niistä Heikkiä.

Mutta kappaletta järempänä muista astuskeli Seinustan ukko ihan yksinään. Raskain askelin näytti hän liikkuvan, näytti melkein siltä kuin ei jalka jalasta olisi tahtonut erota. Allapäin, pahoilla mielin hän Kaisun mielestä käydä nyrkkäsi siinä. Hän, jolla tähän asti oli ollut melkein suora, nuoren miehen ryhti, oli nyt kokonaan kumarruksiin painunut.

Oi kuinka mielellään olisi Kaisu kysynyt jotain Heikistä, mutta sitä ei hän rohennut. Hän otti ompeluksensa ja kiiruhti kamariinsa. — — —

Tavallisissa kotiaskareissaan hääräili Seinustan emäntäkin kotonaan. Mutta ajatuksensa olivat kokonaan toisaalla. Hän heitti silmäyksensä aina jokivartta alas, kun sattui pihalla liikkumaan. Mutta ketään ei näkynyt jokiahdetta tulevaksi. Hetki seurasi toistaan, mutta levottomammin odotti emäntä miesten palaamista kotikylään.

Tuonne uunin lieteen oli emäntä pistänyt kahvipannun ukkoa odottelemaan. Yhtäkkiä kuohahti se yltä. Emäntä unhotti kaiken muun ja töytäsi pannua kohentamaan. Mutta silloin kun emäntä sitä kaikkein vähimmän aavisti, aukeni ovi ja rehevin askelin lyyhäsi Raution Aappo sisälle.

"Päivää emäntä!" sanoi hän.

"Jumal' antakoon," vastasi emäntä ja loi aran, tutkivan silmäyksen häneen. — "Eikö ukko tullutkaan?" kysyi hän vihdoin.

"Hän tulee kohta — jäi vaan vähän jälkeen," sanoi Aappo niin rauhallisesti, että emännän mielessäkin välähti jo jonkinmoinen toivon kipinä.

Seurasi sitten hetken äänettömyys. Emäntä yritti monta kertaa kysyä, mutta selittämätön arkuus ja pelko estivät hänet kumminkin sitä tekemästä. Vihdoin karkasi hän luontonsa ja kysyi arasti:

"Entäs Heikki?"

"Niin Heikki — hänellä ei ole mitään hätää, hänen onnistui päästä pakoon."

"Pakoon!" huudahti emäntä.

"Niin," sanoi Aappo ja selitti toimeensa, miten hän oli antanut Heikille "tiketin", miten oli neuvonut häntä pakenemaan Amerikkaan, miten Heikki ei ollut ottanut ensin tätä kuullakseenkaan, vaan miten kumminkin oli sitten karannut, miten Aappo oli heittäytymällä metsänvahdin jalkoihin langettanut tämän ja hidastuttanut takaa ajoa ja miten hän sitten oli eksyttänyt takaa-ajajat kokonaan toiselta suunnalta hakemaan Heikkiä.

"Voi Heikki parkaa, minun rakasta poikaani!" huudahti emäntä hillittömästi, mutta samalla aukeni ovi ja ukko astui sisälle. Kyyneltulva oli syöksähtänyt emännän silmiin, mutta samalla silmän räpäyksellä hillitsi hän itsensä, pyyhki vesikarpalot silmistään ja pysyi levollisena.

Raskain askelin astui ukko sivupenkkiä kohden, heitti laukkunsa siihen, pisti takkinsa naukaan ja istahti penkille. Emäntä loi salaa pitkän, tutkivan silmäyksen häneen. Hänen mieltänsä pöyristi nähdessään ukon harmaantuneet hiukset, hänen köyristyneen vartensa ja hänen itkusta vavahtelevan alaleukansa. Sanatonna, äänetönnä pyyhki emäntä kahvikuppia, asetti ne pöydälle, otti liedestä pannun, täytti kupit ja viittasi ukkoa ja Aappoa juomaan. Kukaan ei virkkanut sanaakaan, ei edes Aappokaan. Kahvin juotua yritti Aappo lähteä, mutta emäntä pidätti hänet iltaselle. Samalla alkoi hän laittaa ruokaa pöydälle.

Pian alkoi talon muukin väki päivän töiltään vetäytyä pirtille. Reippain askelin ja ilomielin astuivat Seinustan asukkaat pirttiin kukin vuorollaan. He alkoivat haastella, mutta silmätyään tarkemmin ympärilleen ja huomattuaan isännän ja emännän synkän, sanattoman muodon, kavahtivat he hiukan ja äänettömyys tarttui kaikkiin. Jokainen aavisti, että jotain äärettömän synkkää oli tapahtunut. Ilta kului kenenkään juuri mitään sanomatta, kunnes isäntä ja emäntä vetäytyivät makuukammioonsa.

Verkalleen heitti ukko vaatteita yltään, sillä aikaa kuin emäntä varusteli kahvipannua aamuksi reilaan. Sitten lasi hän pannun tavalliseen paikkaansa, mutta jäi itsekkin seisomaan siihen paikkaan tajuamatta, mitä hänen tulisi tehdä. Pää tuntui niin raskaalle ja sydäntä ahdisti sanomaton tuska. Kuuma vesi tunkihe rinnasta suuhun, mutta väkisinkin nielasi emäntä sen jälleen alas ja pyyhkäsi silmään herahtaneen vesikarpalon pois. Sitten heitti hän vaatteet yltään ja hiipi sänkyyn, johon miehensäkin oli juuri heittäytynyt. Hän painoi kasvonsa miehensä poskia vasten. Ukko kiersi käsivartensa hänen vyötäistensä ympäri ja veti hänet lähemmä rintaansa vasten. Emäntä tunsu miten miehensä alaleuka alkoi jälleen vavahdella ja miten levottomasti löi hänen sydämensä. Nyt ei hänkään voinut enää itseänsä hillitä. Koko hänen ruumiinsa alkoi tutista ja hän kiersi käsivartensa ukon kaulan ympäri ja antoi kyneleensä vapaasti vuotaa.

"Etkö voinut lohduttaa ja rohkaista häntä, minne hän raukka nyt joutuu?" sanoi vihdoin emäntä hellittäen itsensä ukon syleilystä.

"Sehän se juuri on pahinta, etten sitä saanut tehneeksi," sanoi ukko.

Hetken aikaa he siinä makasivat vielä valveella, kunnes rauhaton uni ummisti molempain silmät.

Seuraavana päivänä alkoivat aviokumppanit tavalliset toimensa. Heikistä eivät he enää puhuneet mitään, mutta hetkeksikään ei emäntä saanut Heikkiä mielestään. Kaikkialla tapasi hän esineitä, jotka muistuttivat Heikkiä ja kuta pitemmälle päivä kului, sitä haikeammaksi kävi hänen mielensä.

Heikistä johtuivat emännän ajatukset Kaisuunkin ja kuta illemmälle päivä kallistui, sitä useammin ja useammin muisti hän Kaisua, kunnes nuo kaksi olentoa, Heikki ja Kaisu, olivat aivan eroamattomiksi emännän mielessä kasvettuneet.

Harvoin oli emäntä Kaisua tavannut ja jos hän silloin oli jotain Heikistä maininnut, oli Kaisu osannut aina johtaa puheen toisaalle. Sentähden ei hän aluksi juuri Kaisunkaan luo mennä halunnut. Mutta kuta enemmän hän sitä ajatteli, sitä selvemmin tunsu hän halun siihen. Pian pukeutui hän pyhävaatteisiin ja lähti Lotvoselle Kaisua tapaamaan. — —

Lotvosen emäntä oli jo aamulla Kaisulle kertonut kaikki, mitä tiesi Heikin karkaamisesta. Kaisu ei kestänyt tätä kuulla purskahtamatta hillittömään itkuun. Kaiken päivää istui hän sitten eilisellä paikallaan tuossa joki-ahteella.

Hän istui istumistaan siinä samalla paikalla ja neuloi. Väliin kohotti hän silmänsä ompeluksestaan ja tähysteli auringon paisteesta kimaltelevaa Valtimon vesikalvoa. Ajatukset harhailivat levottomina sinne tänne. Sydäntä ahdisti ja mieli tuntui niin raskaalle. Kirkas vesikarpalo herautti silmänurkkaan. Kaisu pyyhkäsi sen pois, ryhtyi jälleen työhönsä ja hyräili:

"Sydämeni on kipeä,
Se naputtaa kuin seppä.
Kuinkas rakas ystäväni
Saatit minut jättää?"

Niin se Kaisu hyräili siinä neuuloessaan, kohotti jälleen silmänsä ylös ja säpsähti.

Heikki astuskeli Kaisua kohden tuossa jokiahteella. Heikki eikä kukaan muu.

"No Herra hyvästi siunatkoon, tuohan on Heikki!" kuuli Kaisu tutun äänen selkänsä takaa.

Tahtomattaan kääntyi Kaisu häntä kohden, mutta silmänsä kävivät jälleen sameiksi. Sydän hypähti ilosta ja kirkas kyynel syöksähti ilmoille.

"Isä, isä, täällä on Heikki!" huusi Seinustan emäntä miehelleen, joka tuolla vähän matkan päässä hakata naksutti aidan vitaksia, hakkuu taukosi ja ukko ällisti ääntä kohden.

"Täällä on Heikki!" toisti emäntä uudelleen, ja kirkas kyynel se kimalsi hänenkin silmissään. Ukko näkyi tajuavan, laski kirveen kädestään ja alkoi astua köperöidä toisten luo.

"Jumalan kiitos, ettet toki sillä tavoin mennyt! — Ethän tuota enää tuntunut paljoa paremmalle karkulaista," sanoi emäntä ja astui Heikkiä vastaan.

Kaisu ei tiennyt mitä tehdä. Hän otti muutaman askeleen Heikkiä kohden, mutta seisattui sitten. Heikki ei näyttänyt paljon välittävän hänestä, enempää kuin emännästäkään. Kaisu heitti aran, tutkivan silmäyksen häneen, mutta Heikki näytti välttävän sitä. Hänen lakkinsa oli painunut syvään korvien päälle. Sen alta siirretti yksi hivussuortuva sinne, toinen tänne. Takin kaulus oli pystyssä ja laukku oli solunut alas tavalliselta paikaltaan. Housut riippuivat vyötäisillä ja saapasvarret olivat kokoon painuneet.

Vihdoin loi hän raukean silmäyksen vaimoihin ja heittäysi välinpitämättömästi lynkäpäiksilleen nurmikolle.

"Sinä olet niin väsyneen näköinen, et varmaankaan ole saanut unta viime öinä," sanoi vihdoin emäntä.

"Enhän tuota," arveli Heikki ja oikasi itsensä pitkäkseen.

"Etkö tule kotia levähtämään?" sanoi emäntä.

"On luullakseni aikaa levähdellä Siperiassa," sanoi Heikki niin kolkolla äänellä, että molemmat vaimot kammahtivat.

"Elä nyt sentään ole noin kovin toivoton, voihan Jumala kaikki vielä muuttaa," koetti emäntä lohdutella.

"Jumala! — Hän olisi voinut sen ennen tehdä, luulen ma, jos se Hänestä riippuisi."

"Mutta, Herran tähden, Heikki! Syytätkö sinä Jumalaa!"

Samalla saapui ukko paikalle, Heikki hypähti ylös ja keskustelu taukosi.

"Lähde nyt kotia syömään ja levähtämään," kehoitti emäntä Heikkiä.

"En uskalla, joka silmän räpäys pelkään, että tulevat rautain kanssa, en luule helvetissäkään tukalampaa olevan."

Ukko loi läpätunkevan silmäyksen Heikkiin ja hänen ruumiinsa vavahti. "Semmoinen mieskö sinusta tulikin," sanoi hän, "ja mitä aijot nyt?"

"Mitäkö aijon? — Aijon mennä ja antaa heidän tappaa itseni, menen kirkolle, jotta saavat kytkeä minut. Hyvästi!"

"Heikki!" huudahtivat naiset.

"Se on miehen työtä, karkulaisesta ei ole mihinkään," arveli ukko.

"No tule nyt sentään kotia syömään ja levähtämään," sanoi emäntä, "tule edes evästä ottamaan."

"En voi karkulaisena kauvemmin elää. Nyt kun on käräjä-aika, niin menen kohta saamaan tuomioni; ehken sitten tulisi helpompi."

"Mutta, Heikki, minulla on poronpaistia, tuoresuolasta säynäjää, rieskaa ja tuoretta voita, odota hiukan," sanoi Kaisu ja alkoi juosta kamariinsa.

"Tuopa jotain juotavaa," huusi Heikki, mutta Kaisu ei enää kuullut.

"Minä noudan," sanoi emäntä ja yritti mennä, mutta samalla pyörähti hän takaisin, "mene itse Kaisun luo juomaan," hän sanoi.

Heikki näytti ujostelevan.

"Mene, mene vaan," kehoitti emäntä.

Heikki oli kahden vaiheilla, vihdoinkin yritti hän mennä, pyörähti kumminkin takaisin, kaivoi liivinsä povitaskusta sahalle myömistään tukkipuista saadun vankan setelitukon, antoi sen setälleen ja sanoi: "Jos minä en enää palaa, niin käyttäkää nämät; jos Kaisu tarvitsee, niin auttakaa häntä."

Vavahtelevalla kädellä otti ukko rahat. Sanaa virkkamatta pisti hän ne povitaskuunsa. Heikki alkoi astua taloa kohden.

"Se on oikein merkillistä, miten paljon hänestä pidän," sanoi ukko ja silmäili Heikin täyteläisiä lanteita, "mutta sen minä sanon eukko, ettei koko kylässä ole niin kunnon poikaa."

Kauvan viipyivät Kaisu ja Heikki kahden kesken kamarissa, mutta emäntä ei mennyt heitä häiritsemään eikä ukkokaan. Vihdoinkin tulivat he evästen kanssa. Ne pakattiin Heikin laukkuun. Sekä Kaisu että Heikki olivat iloisemman näköisiä, juuri kuin olisivat taakan alta päässeet.

"Minäkin tulen huomenna kirkolle," sanoi ukko.

"Ja minä," sanoi emäntä, "ja etkö sinäkin Kaisu tule?"

"Minä tulen," sanoi Kaisu ujosti.

Heikki sanoi hellät jäähyvästit heille kaikille ja alkoi astua kirkolle päin.

Liikkumattomina silmäilivät ukko, emäntä ja Kaisu Heikin jälkeen, liikkumattomina ja kauvan. Sanaa eivät he suustaan päästäneet. Vieno tuulen henki lieputti lähellä seisovan haavan lehtiä ja pääskyiset laulaa livertelivät likeisissä puissa. Puitten välistä tuolta vilahti vielä kerran nuori harteava mies, vilahti toisen ja kolmannenkin kerran. Mutta nyt sitä ei enää näkynyt. Ilmassa vaan raikui voimakas miehen rinta-ääni. Syvää surua ja hiljaista toivoa se puhui:

"Oi neito miks sä murheellisna nostat
Sun sinisilmäs kohden pilviä;
Mun, ystäväsi, vielä kerran kohtaat,
Ett' voin sun kyyneleesi pyyhkiä."

Niin se laulu kaikui ja metsän kaiku kuletti sen monin kertaisena kuulijain korviin.

Syyskesä oli jälleen tullut. Heinänteko oli päättynyt ja elon leikkuu oli juuri alkamassa. Viljavina aaltoilivat vainiot tuolla Karijärven kirkon kylällä. Hyinen halla ei ollut tänä vuotena merkkiäkään heittänyt. Mutta liikuttamattomina olivat Korven torpan pellot kesänsä levänneet. Rikkaruoho ja ohdake kantoivat niissä nyt täyden hedelmänsä. Huoneiden ovet ammottivat selällään ja suurin osa ikkunoista oli murskaksi ruhjottu. Ruoho oli kasvanut liikuttamattomalle lantatunkiolle ja kartanon oli vallannut vankka heinä. Ihmisjalka ei ollut sitä kesäkauteen tallannut, eikä ollut seppää, joka sen varalta olisi viikatetta kallinnut.

Nuori ja harteava, mutta laiha ja kuihtuneen näköinen mies astuskeli pitkin metsäjärven rannetta. Hän ohjasi askeleensa torpan pihalle ja istahti siinä olevalle kivelle. Hikikarpalot vierivät pitkin hänen kalpeita kasvojaan. Puseron hihalla pyyhki hän hikeä kellastuneelta otsaltaan ja loi raukean silmäyksen ympärilleen.

Aina siitä saakka kuin hän ylimetsäherraa oli viime talvena kyydinyt, oli hän koko keväimen lakkaamatta uneksunut tulevaisuudestaan Kaisun kanssa tässä torpassa, Mutta kun hän metsäherrain kanssa riitoihin joutui, uskalsi hän tuskin kruunun torppariksi rupeamista ajatella. Ja kun hänet pahan tekijänä vankilaan tuomittiin, hävetti häntä niin, että päätti lähteä kohta vapaaksi päästyään Amerikkaan.

Hän kirjoitti setällensä, ettei kehtaisi enää kotikylään palata, kun hänelle oli kerran niin häpeällisesti käynyt. Setä kirjoitti hänelle pitkän lohduttavan kirjeen, jossa selitti, että kyläläiset kaikki häntä säälivät, eivätkä halveksi. Hän kehoitti Heikkiä tulemaan vaan kotia ja sitten yhdessä muitten kanssa lähtemään Amerikkaan. Sanoipa itsensäkin mieli tekevän lähteä.

Tämän kirjeen saatuaan heräsi Heikissä uutta elämän toivoa. Hän muisti jälleen Korven torpan ja ajatus omasta kodista tuolla yksinäisen metsäjärven rannalla alkoi häntä uudelleen vaivata. Hän koetti poistaa mielestään sitä, mutta siitä huolimatta haaveili hän usein, miten sitten tehtäisiin, jos hän ja Kaisu Korven torpan omistajiksi pääsisi.

Kun kerran kyläläiset hänelle anteeksi antavat ja säälivät, niin miksi eivät metsäherratkin voisi sitä tehdä. Niin — miksi ei —

Ja kun Heikki eilen vankilasta palatessaan saapui Karijärven kirkolle, ei hän voinut olla Niiralaan poikkeamatta. Metsäherran puheille ei hän suorastaan mennä rohennut, mutta kertoi Niiralaiselle toiveensa.

Niiralainen loi häneen säälivän silmäyksen ja puistautti päätään. Hän sanoi varmaan tietävänsä, ettei Heikki tule Korven torppaa eikä muutakaan torpan maata kruunulta enää saamaan, sen hän oli metsäherroilta itseltään kuullut.

Tämä oli viimeinen isku. Ihmisiä häveten ja paeten koki Heikki päästä kirkon kylältä sydänmaille. Nyt ei hän enää toivonut mitään, eikä ajatellut mitään. Mutta päästyään tuohon Korven torpan

pihalle, valtasi hänet jälleen niin outo ja haikea mieli. Liikahtamattomana istui hän siinä ikään kuin olisi paikalleen jähmettynyt. Eroaminen torpasta tuntui hänestä mahdottomalle. Hän istui, kuin olisi siihen paikkaan kivettynyt. Mutta vihdoin kohosi hän jälleen seisomaan ja alkoi epävakaisin askelin astuskella Raution Aapon torppaa kohden.

Verkalleen vieriskeli Raution ojan vesi tasaista uraansa. Kaiken väriset kukkasat rehovivat sen varrella täydessä kesäisessä koreudessaan. Lukemattomissa laumoissa leikkivät rautikaiset päiväpaisteessa ojan hiekkapohjalla. Siellä täällä pyrähti harmaa hanhi poikueineen rannan ruohikosta, sukelti hetken aikaa ja pisti jälleen päänsä vesikalvoon tiedustellakseen vieläkö Heikki olisi näkösällä, pistäysi jälleen umpisukkeloihin ja ilmaantui sitten kaukana toisaalla ilmaa hengittääkseen. Heikki silmäili tätä kaikkea tarkoin. Häntä näyttivät huvittavan nämä luonnon keskessä eläjät.

Hän kääntyi ojanvarresta ja läheni Raution torppaa. Pellot eivät olleet täällä paremman näköiset kuin Korven torpassakaan. Ikkunansa alle oli Aappo keväällä pirauttanut kourallisen ohran siemeniä. Siinä hän nyt köykki leikkaamassa sitä.

"Tulethan parhaaseen aikaan, me muutkin lähdemme nousuviikolla," sanoi Aappo, "minulla ei ole enää muuta tekemistä, kuin tämän viljavainion korjuu. Nuo punaiset paikat heitän perinnöksi vastaisille asukkaille, jos jonkun päähän pistäisi muutamien satain vuosien päästä laittaa keitinselkensä tänne," arveli hän ja viittasi ohdakkeista punoittavia peltojaan.

Sanaa virkkamatta nyökkäsi Heikki päätään ja jatkoi matkaansa isolle kylälle. Kaikkialla olivat pellot sielläkin rikkaruohon ja ohdakkeen vallassa. Siemenen puutteesta olivat ne keväällä kylvämättä jääneet. Täyteen pakattuja vaatesäkkiä, eväskoria, matkalaukkuja, toivottomia kasvoja ja tylsistyneitä katseita kohtasi Heikkiä kaikkialla. Missä talossa ei lähdön hommia ollut, sieltä olivat miehet jo keväällä saha- ja liikepaikkoihin työn ansiota etsimään hajaantuneet. Ainoastaan kuihtuneita ja puoli alastomia lapsia oli siellä nähtävinä. Kaikesta huomasi, ettei mitään keinoa matkarahain tahi piletin saamiseen näillä ihmisraukoilla ollut. Nyt oli siis tuo muinoin varallisuudestaan tunnettu Valtimon kylä ihan autioksi muuttumaisillaan.

Mutta kaikkesta tästä ei Heikki paljoa välittänyt. Hänen huomionsa kiintyi mettiäiseen, joka lihoitteli kukasta kukkaan. Hän tarkasteli kaiken värisiä kukkasia aholla. Puoleksi kypsyneet puolat, mustikat ja vaaraimet rehoittivat siellä sekaseuroin. Näyttipä joku mansikkakin sieltä täältä punaista kylkeään. Viinamarjat, hiestanat ja tuomikot olivat mehevimmillään. Tuomet, haavat, pihlajat ja raidat lieputtelivat silloin tällöin lehtiään. Peilityyni Valtimon pinta kuvaili vaalean sinistä pohjolan taivasta. Illan viileys sai päivän helteestä kumentuneen ilman värjävään liikuntoon. Tämä petti katsojan silmän. Heikki silmäili pitkin virran kalvoa. Hieno auer näytti tanssivan veden pinnalla. Heikki loi silmänsä vastaiselle rannalle. Rannan ruoho ja kukkasat olivat värjävässä liikunnossa. Heikki silmäili pitkin Valtimon rannikkoa, niin kauvas kuin silmä kantoi. Näytti siltä kuin etäämmällä olevat metsät ja ihmisasunnot olisivat ilmassa häilyneet. Valtavan vaikutuksen teki tämä Heikkiin. Hänestä tuntui juuri kuin olisi vaeltanut lumoavassa satumaailmassa. —

Aurinko heitti viimeisiä säteitään Seinustan pirttiin.

Seinustan ukko oli juuri kaksi matkakirstua valmiiksi saanut ja pistäytynyt ulos. Kaisu oli lastuja kokoon lakasemassa, kuin ovi aukeni ja Heikki työntäytyi sisään.

Kuin ukon ilman lyömänä hypähti Kaisu toiseen sijaansa. Luudan varsi pääsi hänen kädestään ja kaatua kolahti laattialle. "Heikki!" huudahti hän hämmästyneenä.

Verkalleen päästeli Heikki laukkuja selästään. Hänen muinoin niin täyteläisillä hartioillaan riippuivat nyt vaatteet ikäänkuin kaitaisella aidaksen syrjällä. Muinoin niin vereville kasvoilleen oli hänen kolmikuukautinen vankeutensa heittänyt ainoastaan keltaisen nahan luitten päälle.

Kylmä väre kiersi Kaisun ruumiin lävitse siinä Heikkiä katsellessaan. Mutta kun Heikki paljasti päänsä hiekiä otsalta pyhkiäkseen ja Kaisun silmään pisti Heikin kolittu tukka, tunsu hän koko ruumistaan karsivan. Rangaistun pahantekijän haamu seisoi koko alastomuudessaan siinä Kaisun katseltavana. Hän kätki kasvonsa käsihinsä ja pillahti hillittömään itkuun.

V.

Rautaisella langalla oli vihdoinkin läänin pääkaupunki likistetty likemmäksi Emä-Suomen sydäntä.

Ilo ja riemu oli yleinen. Koko kaupunki oli juhlapuvussa. Ylhäisten vierasten vastaan otto oli ruhtinaallinen. Mihin ikinä he tulivat, tapasivat joka paikassa katettuja juhlapöytiä. Niissä oli herkullisia ruokia ja monenlaisia tulsia viiniä. Samppanjaa virtasi kaikkialla niin runsaasti kuin "pöytävetä". Kaikkialla näkyi loistoa ja rikkautta. Kaupungista sai sen käsityksen, että siellä asui vaan miljoonain omistajia.

Siihen suuntaan ne kertoivat sanomalehtien kirjevaihtajat ja samaan käsitykseen olivat tulleet yksityiset juhlavieraatkin.

Ja juhlapäivällinen sitten tuolla kaupungin hienoimmassa ravintolassa. Se kesti kello neljästä kello yhdeksään illalla. Siinä syötiin yhtätoista ranskankielistä ruokalajia. Siinä juotiin seitsemää erilaatuista hienointa viiniä. Loistavia puheita pidettiin vasta avatun rautatien kunniaksi. Maljoja esitettiin, kilistettiin ja hurrattiin.

Heti päivällisen jälkeen alkoivat tanssiaisat. Ne olivat erinomaisen loistavat. Siellä oli nuoria kauniita vallasnaisia kosolta. Siellä oli ihania impiä loistavissa tanssipuvuissaan. Oli siellä harvinaisen paljon rakastettavia ja kauniita nuoria rouvia, joiden huulilla lepäsi hieno ystävällinen hymy.

Vilkas tanssi hurmasi kaikki, nuoret ja vanhat. Siellä tanssittiin juhlallista poloneesia, vilkasta valssia, pari pitkää ja huvittavaa franseesia, masurkkaa ja tukulta innostuttavaa polkkaa. Tanssin välissä sai tuo hieno yleisö nauttia virvokkeeksi eräässä sivuhuoneessa hurmaavia viiniä.

Juhlasali oli kaunistettu köynnöksillä ja seppeleillä. Kaartin soittokunta viritti juhlallisia säveliään. Kirkas sähkölamppu loisti ravintolan edustalla. Sotamiehiä seisoa kärvötti ympäriinsä vahdissa. Mutta hurmaavassa tanssissa ja herkkupöytien ääressä kului tuolla sisällä yö ja vasta aamupuoleen hajaantui tuo loistava ylhäisten seurue.

Eräässä kaupungin huonommassa ravintolassa kestettiin rautatien alempia virkamiehiä oluella ja yksinkertaisella ruoka-aterialla. Saivatpa rautatien työmiehetkin voileivän ja puoli pulloa olutta eräässä kolmannessa paikassa.

Muu yleisö sai tyytyä siihen loistoon, mitä kaupungin kaduilla sai nähdä ja kuulla. Kaupunki oli valaistu. Taivas romotti monen värisenä. Palavia tulia oli ylenmäärin kaikkialla. Ruotsista tilattu tulittaja koetti parastaan tuolla kaupungin laitapuolella.

Juhlakadun varteen oli pystytetty kuusimetsää molemmin puolin keskikatua ja niinikään riukuja. Niissä liehui lippuja, loisti lyhtyjä ja heilui seppeleitä. Kunniaportteja oli laitettu useampia. Äärettömän kokkovalkean roihutessa olivat niiden lävitse kaupunkiin saapuneet hallituksen jäsenet ja muut ylhäiset vieraat kulkeneet edellisenä iltana.

Liike oli kaupungilla kaiken päivää suuri. Mutta illan tullen sakeni ihmisjoukko ja tunkeili mustanaan joka paikkaan, missä vaan oli jotain katseltavaa.

Komeaa ja loistavaa oli tämä koko juhlalaitos, mutta tavattoman ylellistä. Tuota miniväristä loistoa ei voinut rahvas sulattaa. Tyytymätöntä murinaa kuului kaikkialla väkijoukossa. "Tuohon menivät hiellä ja vaivalla ansaitut rahat, menivät kadulle turhuuteen," huokailivat työmiehet.

Tuolla väkijoukossa soljui liuta ylimaan moukkiakin, jotka eivät näyttäneet välittävän kenestäkään. Tietämättään, tahtomattaan olivat he joutuneet keskelle hurmaavaa loistoa, eivätkä voineet käsittää, mitä riemun syytä nyt olisi. Auringon paahteesta aidastuneet ja vanukkeiset hivussuortuvat siirottivat lakin alta sinne tänne. Elämän huolet, huono ravinto ja kärsimykset olivat painaneet leimansa heidän näivettyneille kasvoilleen. Naisten silmät olivat vielä itkusta turvoksissa.

Ja itketty sitä olikin. Ne jotka lähtivät, ne olivat itkeneet, kun täytyi erota sukulaisista, tuttavista ja rakkaista kotiseuduista ja ehkäpä myös siksi, kun täytyi jättää tänne pohjolan sinitaivas, valoisat kesäyöt ja kohisevat kosket. Ne jotka vielä tänne jäivät, ne itkivät nekin, kun eivät päässeet mukaan. Uudet harmajat sarkavaatteet, pitkävartiset saappaat, naisten vastavalmistetut puvut ja ainoastaan kaikkein tarpeellimmat tarkakapineet todistivat, että päätös muuttaa maasta oli hiljalleen kypsynyt ja tarkoin mietitty.

Siellä on joukossa Seinustan ukko, Raution Aappo, Heikki ja Kaisu y.m. Valtimon kyläläisiä. Koko tämä hurmaava ylellisyys ja kirjava loisto tekee heihin niin kummallisen vaikutuksen. He tuntevat itsensä niin vieraksi täällä, etteivät osaa edes ihmetellä kaikkea tuota koreutta. Kuta kauvemmin katselevat tuota hekumoivaa kaupunkia, sitä apeammaksi käy heidän mielensä. Sanatonna, äänetönnä harhailevat he kotvasen sinne tänne noista lukemattomista tulista romottavilla kaduilla, mutta sitten vetäytyvät he ikäänkuin sisällisen pakon vaatimina pimeisiin yomajoihinsa.

Kello on jo kymmenissä, mutta yhä vetelee Karijärven metsäherra levotonta untaan tuolla muutamassa laamannin sivukamarissa. Vihdoin tunkeutuu neitsyt sisälle kantaen kahvitarjontia, johon monellaisia makeita leivoksia oli ahdettu. Vaisusti avasi metsäherra silmänsä ja töllisteli hämmästyneenä ympärilleen. Vähittäin alkoi hän heikosti aavistaa, missä oli. Hiljalleen palasivat hänen mieleensä eilisen päivän tapahtumat. Hän muisti juhlapäivälliset sekä kaartin soittokunnan juhlallisen soiton. Hän muisti nuo monellaiset kallisarvoiset viinit, loistavat puheet ja hurmaavan tanssin. Mutta sinne tanssin pyörteeseen haihtui hänen muistonsa. Illan viimeisiä tapahtumia ei hän jaksanut muistiinsa saada, ei vaikka olisi kuin koettanut. Kuinka tanssiaisat päättyivät ja miten hän sieltä oli tänne joutunut, se pysyi hänelle sulana arvoituksena.

Hän kohosi ylös, otti kahvikupin ja laski sen tuolille. Neitsyt poistui huoneesta. Metsäherran pää tuntui niin raskaalle. Hänen rintansa röhisi niin oudosti ja sydämeen koski niin kipeästi. Vähittäin pönkkäsi hän itseään ylös sängystä. Päätä viemäsi ja huone pyörähti toisin päin hänen silmissään.

"Tuli taasenkin juoduksi niin turkasen tavalla," mumisi metsäherra ja puistaatteli hartioitaan.

Samalla tunkihe sisään hänen rouvansa.

"Koeta, kultani, pukeutua, muut vieraat istuvat jo salissa ja aamiainen on valmis," sanoi rouva ja heitti synkän, alakuloisen silmäyksen miehensä tursistuneille kasvoille.

Metsäherra ei sanaakaan vastannut, karisteli vaan rintaansa, otti lasin raitista vettä, joi sen ja ryyppi sitten verkalleen kahvinsa. Tuskin oli metsäherra saanut pukeneeksi, kun hänen tätinsä, laamannin rouva, koputti ovelle.

"Tekkää hyvin ja tulkaa ottamaan yksi kiehautettu muna," hän sanoi oven takaa.

Yhtenä kilinä panivat lasit ja kahvelit, kun metsäherra rouvineen astui ruokasaliin. Talon perhe lukuisine vieraineen seisoivat ruokapöytien ympärillä ja kumarteli sisään tulleille. Laamanni otti viinalla täytetyn ryyppylasin ja sanoi metsäherralle: "Tjenare!" Tämä läheni runsaasti varustettua viinapöytää, tarttui lasiinsa ja nakkasi huulilleen.

"Äh," sanoi laamanni, "oltiin sitä aamulla hyvästi päikkäröissään," kuiskasi hän metsäherralle.

"Hm," sanoi tämä kartellen keskustelua asiasta, josta ei hän jaksanut muistaa ei pölähtävää.

Sen sijaan käänsi hän punaisen nenänsä toisaalle, otti veitsen ja kahvelin ja alkoi hapuilla itselleen voileipää. Mutta pala ei tahtonut alas painua, sydäntä ellosteli ja ruumista puistautti kylmä väre.

Vähittäin kääntyi hän ruokapöytänsä, jossa ei ollut enempää kuin kaksitoista eri ruokalajia. Siinä oli sherryviiniä, joka oli maannut kuusikymmentä vuotta kellarissa, madeiraa, mainiota valkoista viiniä, marsalaa, vanhaa bordeaux'ta, tulista bourgogneaa, likööriä ja vihdoin samppanjaa.

Ruoka ei näyttänyt oikein maistuvan eikä keskustelukaan tahtonut sujua. Laamanni tarttui viinilasiin ja kumarteli seurueelle. Vilkas lasien kilinä seurasi sitä.

Metsäherrakin tarttui lasiinsa. Aran ja rukoilevan silmäyksen heitti metsäherran rouva häneen. Siitä ei tämä välittänyt, kohotti vaan lasin huulilleen ja maistoi. Mutta sydän ei viiniä vastaan ottanut. Hän laski viinilasin jälleen täysinäisenä pöydälle. Helppoituksen huokaus näytti kohoavan metsäherran rouvan rinnasta.

Vilkas keskustelu alkoi seurueessa. Aterioimista jatkettiin ja lasia ahkerasti kilistettiin. Metsäherrakin tarttui aina tavan takaa lasiinsa. Surunomaisella pelolla seurasi hänen rouvansa jokaista hänen liikettään. Mutta tuskin sai metsäherra huuliaan kostuttaneeksi, kun hänen jo täytyi laskea lasi jälleen pois. Sydän ei vastaan ottanut mitään. Hän puistautteli hartioitaan. Rinta röhisi niin oudosti ja sydämeen koski niin kovin kipeästi. Hän istahti tuolille. Pää horjahti hervotonna taakse päin ja koko ruumis näytti kangistuvan.

"Aksel! — Herrantähden, Aksel!" huudahti metsäherran rouva ja töytäsi miehensä luo. Hän tarttui miehensä käteen. Kylmä ja kankea oli se.

"Aksel!" huudahti hän vielä kerran, mutta sanaakaan ei hän vastaukseksi saa.

Sanomatoimien hämmästyksellä, hälinällä ja sekamelskalla syntyi koko seurueessa.

"Hakekaa lääkäri!" huusi metsäherran rouva.

"Minä otan issikan ja menen!" huudahti eräs nuori herra ja meni. Toiset herrat tarttuivat metsäherraan ja kantoivat hänet sohvalle pitkäkseen. Värisevin käsin irroitti metsäherran rouva vaatteita miehensä yltä ja koetti hieroa hänen kangistunutta ruumistaan.

Lääkäri tuli paikalle pikemmin kuin aavistaakaan voitiin. Hän koki kaikki, mitä vaan osasi hengen palauttamiseksi. Mutta voimaton oli tiede. Hänen täytyi vihdoin läsnä olleille ilmoittaa, että henki oli paennut.

Metsäherran rouva painoi tulisen suudelman miehensä kylmistyneelle otsalle. Sitten painui hänen päänsä miehensä rintaa vasten ja sydämiä värisyttävä voivotus tunkihe ilmoille.

Verkalleen astuskeli ylimetsäherra pitkin kaupungin katua. Päivä oli jo puolessa. Pari sininauhaista herrasmiestä käveli ylimetsäherran jälessä.

"Jopa kuuluu yksi tuupertuneen," sanoi ensimmäinen sininauha.

"Johan minä sitä illalla sanoin, että meneeköhän tuo niin, ettei joku joukosta keikahda," pitkitti toinen.

Mutta ylimetsäherraa ei haluttanut tätä keskustelua pitemmältä seurata. Hän pyörähti kadun kulmasta rantaan päin. Hän tuli juuri Laamannilta. Hänen mielensä oli semmoinen, kuin on mieleemme silloin, kun olemme joutuneet paikalle, missä kamala itsemurha on juuri tapahtunut. Tietämättään, tahtomattaan tuli ylimetsäherra kävelleeksi laivarantaan. Höyrylaiva "Aamurusko" oli juuri lähtöön valmiina. Suuri joukko siirtolaisia kiehui laivasillalla ja haalasi matkakirstujaan laivaan. Kaksi miestä seisoivat tuossa vähän erillään. Toisella oli viinapullo kädessä.

"Aina sinä tuon viinan kanssa mässäät. Eikö edes metsäherran surullinen loppu ole sinulle opettanut, mihin tuollainen elämä vie?" sanoi toinen. Ylimetsäherra tunsikin hänet kohta Seinustan ukoksi ja astui häntä kohden.

"Niin, niin, aivan totta, aivan totta... Olenhan minä niin onneton ollut — ja paljonhan olen pahaa tehnyt, mutta isäntä," ja Raution Aappo kohotti viinapullon huulilleen ja maistoi, "mutta isäntä,

mistä muualta olisin silloin lohdutusta saanut, kun on oikein," ja hän painoi kätensä sydämelleen, "kun on oikein ahdistanut ja käännellyt täällä. Mutta nyt," ja hän ojensi kätensä ruhjoakseen pullonsa kivisiltaan, "nyt, jos saan tästä edes ravintoni rehellisellä työllä, olkoon tämä viimeinen ryyppyni," ja samalla lasisirpaleet helisivät kivillä.

Seinustan ukko yritti jotain vastata, mutta samalla keksi hän ylimetsäherran. Hän tarttui lakkiinsa ja nyökkäsi.

"No jotakin minun tulee nähdä, tekinkö Ameriikkaan!" sanoi ylimetsäherra ja pudisti ukon kättä.

"Niin herra vorsmestari, niinhän se nyt on käynyt."

"No ovatko nämät kaikki teidän kyläläisiä?"

"Enimmäkseen."

Ylimetsäherra silmäili tarkemmin siirtolaisparvea. Kärsimykset ja puutteet olivat painaneet leimansa noille vanhastaan tutuille kasvoille. Ahdistuksen ja säälin tunne valtasi hänen mielensä. Liikutettuna käänsi hän kasvonsa pois ja tähysteli tyhjään avaruuteen.

"Ja mikä yksin teidätkin pakoitti lähtemään?" kysyi hän vihdoin ukolta.

"Hm," sanoi ukko, liikutettuna hänkin, "sitä en voi itsekään sanoa. Lienee tuo käynyt kuin Abrahamille, joka sai Herran käskyn lähteä maaltaan ja suvustaan ja isäinsä huoneesta. Niin se vaan kävi, ettei minulle enää maistanut ei uni eikä ruoka, en edes enää rukoilleeksikaan saanut tässä maassa. Minun oli joko lähteminen tahi paikalle menehtyminen."

Samalla mennä kaahuroi Heikki heidän ohitseen laivaan. Hän loi sammuvan ja aran silmäyksen ylimetsäherraan. Alapäisenä ja itkeytynein silmin mennä nyrkkäsi Kaisu hänen perässään. Hänellä oli suuri eväsnyytti kainalossa.

Laiva vihelsi viimeisen kerran ja koko siirtolaisliuta tunkihe laivaan. Ukko tarttui lakkiinsa ja nyökkäsi. Ylimetsäherra ojensi konemaisesti hänelle kätensä ja "Herran haltuun", kuiskasi hän ukolle.

Tohisten ja puhkien alkoi laiva vähitellen irtaantua rannasta. Ylimetsäherrasta tuntui juuri kuin hän olisi ollut ihan yksikseen jäämäisillään autiolla saarelle.

Laiva eteni verkalleen rannasta. Ylimetsäherra seisoi paikallaan ja tähysteli laivalle. Hänen sydäntään pakotti. Yhä selvemmin ja selvemmin tunsikin hän oman tunnon soimausta siitä, ettei ollut kaikkia tehnyt, mitä olisi voinut. Mutta nyt se oli jo myöhäistä. Laiva kiikkui jo tuolla etäällä ja silmän räpäyksessä se katosi tyhjään avaruuteen.

Iissä, maalisk. 1888 — marrask. 1891.

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK KRUUNUN METSISSÄ ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase "Project Gutenberg"), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and

intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up,

nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, “Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation.”
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain “Defects,” such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the “Right of Replacement or Refund” described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you 'AS-IS', WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™'s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and

credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.